

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Μάρς - Ιούνιος 2022 No 152 Τιμή: 4€

Κορύφωση των κρίσεων

Έκρηξη των
ιμπεριαλιστικών
ανταγωνισμών

70 χρόνια
NATO

- Για ένα μαζικό Αντιπολεμικό κίνημα
- Οι αντιπολεμικές ρίζες της Αριστεράς
- Ο πόλεμος "πρασινίζει" την κλιματική καταστροφή

Επαναστατικές Ιδέες-οδηγός για δράση
30 χρόνια
Σοσιαλισμός
από τα Κάτω

2

**30 χρόνια “Σοσιαλισμός από τα Κάτω”
Επαναστατικές ιδέες-
οδηγός για δράση**

Γιώργος Ράγκος

8

**Κορύφωση των κρίσεων,
κίνημα επαναστατικής αλλαγής**

Μαρία Στύλλου

14

**Πόλεμος στην Ουκρανία:
η έκρηξη των ιμπεριαλιστικών
ανταγωνισμών**

Πάνος Γκαργκάνας

22

Για ένα μαζικό Αντιπολεμικό κίνημα

Δημήτρης Δασκαλάκης

27

Οι αντιπολεμικές ρίζες της Αριστεράς

Λέανδρος Μπόλαρης

33

**70 χρόνια από την ένταξη
της Ελλάδας στο NATO**

Γιώργος Πίττας

38

**Ο πόλεμος “πρασινίζει”
την κλιματική καταστροφή**

Σωτήρης Κοντογιάννης

43

Βιβλιοκριτική

Δημήτρης Παπαχρήστος
Αχ! Μουρλοσκοτωμένο

Πέτρος Κωνσταντίνου

Iain Ferguson

Μαρξισμός, Πολιτική και Ψυχική Δυσφορία

Λίλιαν Μπουρίτη

Λέανδρος Μπόλαρης

**Ουκρανία: Σταυροδρόμι ιμπεριαλιστικών
ανταγωνισμών**

(2η έκδοση - συμπληρωμένη)

Κώστας Πολύδωρος

Ο **Σοσιαλισμός από τα Κάτω** είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, **Υπεύθυνη σύνταξης:** Μαρία Στύλλου

Συντακτική Επιτροπή: Δημήτρης Δασκαλάκης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Λέανδρος Μπόλαρης, Λίλιαν Μπουρίτη, Γιώργος Ράγκος
Εξώφυλλο, Σελιδοποίηση: Γιάννης Κούβαρης, Παντελής Γαβριηλίδης

Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14,

Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό “Σοσιαλισμός από τα Κάτω”, Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, **ISSN:** 2241-7176

Για επικοινωνία: sosialismosapotakato@gmail.com - www.socialismfrombelow.gr

30
χρόνια
“Σοσιαλισμός
από τα Κάτω”

Επαναστατικές ιδέες-οδηγός για δράση

Φέτος συμπληρώνονται 30 χρόνια από τότε που η ΟΣΕ (Οργάνωση Σοσιαλιστική Επανάσταση), στα 20 χρόνια από την ίδρυσή της και πρόδρομος του ΣΕΚ, αποφάσισε να κυκλοφορήσει ένα μαρξιστικό περιοδικό με τον (προκλητικό) τίτλο «Σοσιαλισμός από τα Κάτω» (ΣΑΚ). Το πρώτο τεύχος κυκλοφόρησε τον Ιούνιο του 1992.

Ο στόχος της έκδοσης του ΣΑΚ ήταν «να δώσει απαντήσεις και να ξεκαθαρίσει τα μπερδέματα... (να) υποστηρίξει ότι οι καθαρές πολιτικές απόψεις –ο μαρξισμός όπως συνεχώς επαληθεύεται από τις εξελίξεις και την ταξική πάλη– είναι όπλο για την εργατική τάξη και τους αγώνες της».

Ήταν η εποχή που σηματοδεύτηκε από την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και των «σοσιαλιστικών» καθεστώτων στην ανατολική Ευρώπη. Μία κατάρρευση που έκα-

Το πρώτο τεύχος αυτού του περιοδικού κυκλοφόρησε τον Ιούνιο του 1992. Ο Γιώργος Ράγκος θυμίζει τις καμπές μιας διαδρομής γεμάτης από αγώνες και κρίσιμες επιλογές.

νε κυρίαρχη, ακόμα και μέσα σε μεγάλα κομμάτια της αριστεράς, τη «θεωρία του τέλους»: το «τέλος της ιστορίας», το «τέλος του σοσιαλισμού», το «τέλος των πολέμων και του ιμπεριαλισμού», το «τέλος των κρίσεων». Το κυρίαρχο αφήγημα της εποχής ήταν κάπως έτσι: ο καπιταλισμός θριάμβευσε, αποδείχθηκε ανώτερο σύστημα από τον σοσιαλισμό, οι πόλεμοι και οι οικονομικές κρίσεις είναι πίσω μας, ξεκινάει η εποχή της «παγκοσμιοποίησης», το μέλλον της ανθρωπότητας αναμένεται ειρηνικό, δημιουργικό και ευτυχισμένο.

Η έκδοση ενός νέου μαρξιστικού περιοδικού έμοιαζε να ήταν ο ορισμός της

έκφρασης: «κόντρα στο ρεύμα». Όμως, η αναγκαιότητα ήταν (και αποδείχθηκε) τεράστια: για τους αγώνες, την ριζοσπαστικοποίηση και το σωστό προσανατολισμό της εργατικής τάξης και των κινημάτων, για την ίδια την ανάπτυξη και το μέγαλωμα του επαναστατικού κόμματος στην Ελλάδα.

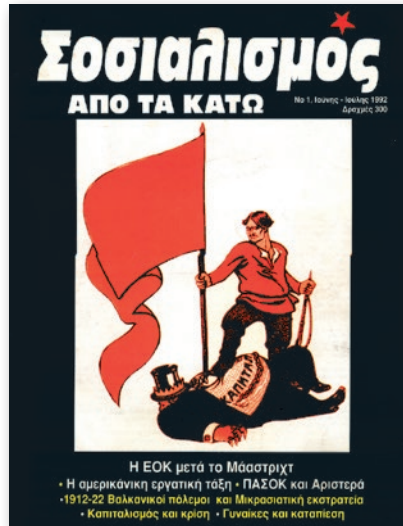
Αν υπήρχε ένας τίτλος γι' αυτή την 30ετή πορεία θα ήταν: «από το «θρίαμβο» του καπιταλισμού στον καπιταλισμό της καταστροφής» με πρωταγωνιστή την εργατική τάξη και τα κινήματα, από το Σιάτλ και το Παρίσι μέχρι την Μόσχα και την Αθήνα και από τη Γένοβα μέχρι τις αραβικές πρωτεύουσες.

Είχαμε δίκιο;

Στο εισαγωγικό σημείωμα στο πρώτο τεύχος γράφαμε: «αυτό που κατάρρευσε στην ανατολή δεν ήταν ο σοσιαλισμός αλλά ο κρατικός καπιταλισμός και αυτό είχε σαν συνέπεια όχι την σταθερότητα αλλά τουναντίον την βαθύτερη κρίση των δυτικών καπιταλισμών... (γιατί) σήμερα όσο ποτέ άλλοτε θα πρέπει να είναι καθαρό ότι ξαναυπάρχουν εκείνες οι αντικειμενικές συνθήκες που κάνουν το καπιταλιστικό σύστημα παγκόσμια ευάλωτο και ασταθές...μήκαμε σε μία εποχή που την σταθερότητα των δύο μπλοκ αντικατάστησαν οι ανταγωνισμοί ανάμεσα στις κύριες ιμπεριαλιστικές χώρες για το ποια θα κυριαρχήσει... οι ΗΠΑ προωράνε στον πόλεμο στο Κόλπο... και από κοντά έρχονται και οι μικρότεροι ιμπεριαλισμοί –όπως η Ελλάδα– να διεκδικήσουν και αυτές μερίδιο». Ας δούμε πως πήγε αυτό το σημείωμα. Είχαμε δίκιο;

Κρατικός Καπιταλισμός vs Σοσιαλισμός από τα Κάτω

Η κατάρρευση της ΕΣΣΔ ήταν ένα τεράστιο σοκ. Οι καπιταλιστές πανηγύριζαν, η δεξιά και ο νεοφιλελευθερισμός κυριαρχούσε σε όλη την Ευρώπη. Η σοσιαλδημοκρατία έμοιαζε δικαιωμένη για τη δεξιά στροφή από το «κράτος πρόνοιας» στην «οικονομία της αγοράς». Η Αριστερά (σε όλες τις μορφές της), ανεξάρτητα πόσο λίγο ή πολύ υποστήριζε αυτά τα καθεστώτα, είχε πέσει στην απογοήτευση. Τα ΚΚ γνώριζαν τεράστια κρίση, διασπάσεις, στροφή είτε προς τη σοσιαλδημοκρατία είτε προς τον σεχταρισμό και την «σταλινική ορθοδοξία». Φαινομενικά, έμοιαζε να ήταν μία ζοφερή εικόνα που κάθε «ρεαλιστική» ανάλυση κατέληγε στο συμπέρασμα ότι τίποτα δεν θα μπορούσε να την αλλάξει. Η Ελλάδα έμοιαζε να «συμβαδίζει» με αυτή την εικόνα. Κυβερνούσε, μετά τη δεκαετία διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, ο Μητσοτάκης και η ΝΔ, το ίδιο το ΠΑΣΟΚ «εκκόλαπτε» τον Σημίτη, το ΚΚΕ διασπάστηκε και από αυτή τη διάσπαση προέκυψε ο Συνασπισμός.

Ιούνης-Ιούλης 1992, τ.1

Η ανάλυση του Τόνι Κλιφ για την επικράτηση του κρατικού καπιταλισμού στην ΕΣΣΔ από την περίοδο του Στάλιν και μετά, ήταν για μας πολύτιμος οδηγός για να «διαβάσουμε» διαφορετικά την περίοδο. Αυτή η ανάλυση, είχε στον πυρήνα της τη βασική αρχή του Μαρξ (και του Λένιν) ότι, δηλαδή, «η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι έργο της ίδιας». Σοσιαλισμός σημαίνει εργατική εξουσία. Ότι, δηλαδή, η εξουσία είναι στα χέρια των ίδιων των εργατών, που κάνανε την επανάσταση, μέσα από τα όργανα της τάξης τους (τα Σοβιέτ, στη Ρωσία) και όχι στα χέρια του Γενικού Γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής του Κόμματος. Η αντεπανάσταση και κυριαρχία του Στάλιν σήμανε το δεύτερο. Η εργατική τάξη έχασε κάθε έλεγχο και εξουσία, τα Σοβιέτ νεκρώσανε, η γραφειοκρατία μετατράπηκε σε άρχουσα τάξη που εκμεταλλευόταν και καταπίεζε την εργατική τάξη. Η ΕΣΣΔ έχασε το σοσιαλιστικό της χαρακτήρα. Το νέο καθεστώς ήταν «κρατικός καπιταλισμός» και το ίδιο ήταν και τα καθεστώτα που δημιουργήθηκαν στην ανατολική, Ευρώπη ως τα λάφυρα του Στάλιν από τη Συνθήκη της Γιάλτας.

Έχοντας αυτή την ανάλυση μπορούσαμε να υποστηρίξουμε και να προβάλουμε την θέση ότι «αυτό που κατάρρευσε στην ανατολή δεν ήταν ο σοσια-

Γενάρης-Φλεβάρης 2017, τ.120

λισμός αλλά ο κρατικός καπιταλισμός και αυτό είχε σαν συνέπεια όχι την σταθερότητα αλλά τουναντίον την βαθύτερη κρίση των δυτικών καπιταλισμών». Και αυτή η κρίση ήρθε πολύ γρήγορα στη Δύση.

Το πέρασμα της κρίσης από την Ανατολή στη Δύση

Η επιμονή στην άποψη για «το πέρασμα της κρίσης από την Ανατολή στη Δύση επειδή το καπιταλιστικό σύστημα είναι ευάλωτο και ασταθές» πατούσε πάνω στην ανάλυση του Μαρξ για τον τρόπο που είναι οργανωμένη η παραγωγή μέσα στον καπιταλισμό.

Η Μαρία Στύλλου, παρουσίαζε, στο Τεύχος 28 (Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 1998), αυτό το πέρασμα. Ήταν η εποχή του πανικού στα παγκόσμια χρηματιστήρια και το «τέλος της ευφορίας» της δεκαετίας του '90. Διαβάζουμε: «Γιατί αυτή κρίση; Γιατί η παγκόσμια οικονομία κινδυνεύει να οδηγηθεί στην καταστροφή, 70 χρόνια μετά το κραχ του '29; Γιατί ο καπιταλισμός μπαίνει ξανά και ξανά σε κρίσεις; Η απάντηση βρίσκεται στον Μαρξ και στην ανάλυση του για τον καπιταλισμό. Ο Μαρξ περιέγραψε τον καπιταλισμό σαν το σύστημα που η κινητήρια δύναμή του και δυναμική του είναι το κυνήγι του κέρδους. Κάθε καπιταλιστής επιδιώκει τα μεγαλύτερα κέρδη μέσα από την εκμετάλλευση των εργατών που απασχολεί και μέσα από την δυνατότητα του να

Γενάρης-Φλεβάρης 2008, τ.66

νικήσει τους ανταγωνιστές του στην αγορά, εκεί που τα εμπορεύματά του έρχονται να πουληθούν. Η εκμετάλλευση των εργατών και ο ανταγωνισμός λειτουργούν αντιφατικά μεταξύ τους. Ανεβάζουν τις επενδύσεις και μειώνουν τους εργάτες απ' όπου οι καπιταλιστές βγάζουν το κέρδος. Αυτός είναι ο μηχανισμός που οδηγεί σε κρίση υπερσυσσώρευσης. Οι επενδύσεις σε μηχανήματα σημαίνουν ότι το ποσοστό κέρδους που βγάζουν σε κάθε νέο γύρο μειώνεται. Τότε αρχίζει η κάμψη του ρυθμού των επενδύσεων. Άλλες επιχειρήσεις βγαίνουν από την κούρσα, άλλες μειώνουν την παραγωγή τους».

Αυτή ανάλυση του Μαρξ μας συντροφεύει, πάντα, για να μπορέσουμε να εξηγήσουμε τις οικονομικές κρίσεις. Γράφει ο Πάνος Γκαργκάνας στο Τεύχος 71 (Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 2008): «Τα προβλήματα που προκαλεί η πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους αντισταθμίζονται από διάφορους παράγοντες στην πορεία του καπιταλισμού. Ο πιο δραστικός τέτοιος παράγοντας είναι η ίδια η καταστροφική μανία της κρίσης που απαξιώνει κεφάλαια και δίνει τη δυνατότητα σε όσες επιχειρήσεις επιβιώσουν να ξαναρχίσουν από νέα, υψηλότερα επίπεδα κερδοφορίας. Το γεγονός αυτό έχει οδηγήσει θεωρητικούς του καπιταλισμού, όπως ο Φον Χάγιεκ, να μιλήσουν για τη «δημιουργική καταστροφή» ως παράγοντα αυτορρυθμίσης του συστήματος... Η έκτα-

Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 1998, τ.28

ση της καταστροφής που συντελέστηκε... μετά το Κραχ του 1929 ήταν φρικιαστική. Μόνο μετά τις καταστροφές του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου πήρε ξανά μπροστά η οικονομία. Η αυξημένη κερδοφορία που εξασφαλίστηκε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο διατηρήθηκε, με τη βοήθεια και των διαστάσεων που πήρε η πολεμική βιομηχανία, για 30 περίπου χρόνια. Από τη δεκαετία του '70 και μετά, όμως, τα προβλήματα της πτώσης του ποσοστού κέρδους επανήλθαν...τα επίπεδα του ποσοστού κέρδους στην αμερικάνικη βιομηχανία έπεσαν από 24,8% το διάστημα 1949-69 στο 13% το διάστημα 1980-90, ανέκαμψαν στο 17,7% στη δεκαετία του 90 αλλά παρέμεναν στο 14,4% το 2000-05. Αυτό είναι το υπόβαθρο που εξηγεί γιατί τα 30 χρόνια από τη δεκαετία του 1970 είναι γεμάτα κρίσεις που δεν υπήρχαν τα προηγούμενα 30 χρόνια. Χωρίς αυτή την εξήγηση, οι κρίσεις του 1973-74, του 1980-1, του 1987, του 1990-91, του 1998 και η σημερινή αντιμετωπίζονται ως «τυχαία ατυχήματα»: άλλοτε πετρελαϊκή, άλλοτε τραπεζιτική, άλλοτε αποτέλεσμα «θεομηνίας»...»

Αντικαπιταλιστικό κίνημα, εργατική τάξη και Αριστερά

Στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '90, η «ανωτερότητα του καπιταλισμού» αρχίζει να ξεθωριάζει. Η επανεμφάνιση της οικονομικής κρίσης στη Δύση έφερε

Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2008, τ.71

επιθέσεις πάνω στην εργατική τάξη και τη νεολαία. Αλλά οι επιθέσεις βρήκαν αντιστάσεις. Εργατικοί και νεολαϊστικοί αγώνες ξεδιπλώνονταν παντού. Η γαλλική εργατική τάξη έδωσε το σύνθημα το 1995. Είχε προηγηθεί η μεγάλη απεργία της ΕΑΣ που γκρέμισε τη ΝΔ και τον Μητσοτάκη. Ταυτόχρονα, μαζικοποιούνταν μία σειρά «νέα» κινήματα γύρω από τη κερδοσκοπία του χρηματιστηριακού κεφαλαίου, το χρέος του Τρίτου Κόσμου, την προστασία του περιβάλλοντος, την γυναικεία απελευθέρωση, τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων. Ο αέρας άλλαζε.

Λίγες μέρες μετά την απαγορευμένη αντιπολεμική διαδήλωση στην Αθήνα ενάντια στην επίσκεψη Κλίντον, στα τέλη Νοέμβρη του 1999, 60.000 διαδήλωναν ενάντια στην καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση, πολióρκησαν την Σύνοδο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, στο Σιάτλ των ΗΠΑ, και, παρά την άγρια καταστολή της αμερικάνικης αστυνομίας, πέτυχαν να διακόψουν τη Σύνοδο όπου θα συζητούσαν την απελευθέρωση των αγορών και των υπηρεσιών.

Ένα νέο κίνημα γεννήθηκε: το αντικαπιταλιστικό κίνημα. Όπως γράφει ο Κρις Χάρμαν στο Τεύχος 38 (Γενάρης-Φλεβάρης 2001): «Η σημασία του Σιάτλ έγκειται ακριβώς ότι αμφισβήτησε την απαισιοδοξία και την αποσπασματικότητα. Πρόβαλε για μία ακόμα φορά το όραμα ενός παγκόσμιου κινήματος ενάντια

Γενάρης-Φλεβάρης 2000, τ.34

στην καταπίεση κάθε μορφής και την σύνδεση του με την πάλη ενάντια στην εκμετάλλευση των εργατών».

Κινητοποιήσεις και αντισύνοδοι άρχισαν να απλώνονται παντού. Δημιουργήθηκε το Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ του Πόρτο Αλέγκρε. Η εργατική τάξη έβγαине στο προσκήνιο και (ξανά) κοιτούσε προς την Αριστερά.

Το 2000 η οικονομική κρίση στην Αργεντινή έφερε μία τεράστια εξέγερση στα εργοστάσια και στους δρόμους, την σκυτάλη πήρε η εργατική τάξη στην Ελλάδα που, την άνοιξη του 2001, έκανε δύο γιγάντιες πανεργατικές απεργίες και ανάγκασε τον Σημίτη να πάρει πίσω το νομοσχέδιο για το ασφαλιστικό. Έτσι, φτάσαμε στις μαζικές διαδηλώσεις ενάντια στη Σύνοδο των G8, των 7 πλουσιότερων κρατών μαζί με την Ρωσία (του Πούτιν), στη Γένοβα το 2001. Ένα εκρηκτικό μίγμα της οργανωμένης εργατικής τάξης με τα συνδικάτα της μαζί με τους ακτιβιστές του νέου αντικαπιταλιστικού κινήματος.

Ακολούθησε το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Φόρουμ, η «συνέλευση των κινήματων» στη Φλωρεντία. Ήταν φανταστική εξέλιξη. Πάνω από 60.000 αγωνιστές/τριες οργανωμένοι και ανένταχτοι από όλα τα κομμάτια της Αριστεράς αλλά και από την αυτονομία, την οικολογία, από «θεματικά» κινήματα συζητούσαν για την πολιτική, την προοπτική και το μέλλον αυτού του αντικαπιταλιστικού κινήματος.

Γενάρης-Φλεβάρης 2009, τ.72

Δέκα χρόνια μετά το «τέλος του σοσιαλισμού» η συζήτηση σε όλο τον πλανήτη, από τις ΗΠΑ και τη Λ. Αμερική μέχρι την Ευρώπη, αφορούσε το «Σοσιαλισμό του 21ου αιώνα».

Το ΣΕΚ και η Πρωτοβουλία Γένοβα 2001, στην οποία συμμετείχε, ήταν ενεργό κομμάτι αυτού του κινήματος και στον «ακτιβισμό» αλλά και στις συζητήσεις. Ξέραμε ότι το αντικαπιταλιστικό κίνημα δεν ήταν «καθαρό», είχε αυταπάτες αλλά, ταυτόχρονα, ξέραμε ότι για να νικήσει έχει την ανάγκη μιας δυνατής επαναστατικής αριστεράς που θα ήταν απαλλαγμένη και από το σεχταρισμό και από την προσαρμογή στις κοινοβουλευτικές αυταπάτες.

Ο Αλέξ Καλίνικος, στο Τεύχος 34 (Γενάρης-Φλεβάρης 2000), στο άρθρο με τίτλο: «Εξέγερση ενάντια στον καπιταλισμό», δίνει (διαχρονικά) μαθήματα τακτικής για τους επαναστάτες απέναντι στο αντικαπιταλιστικό κίνημα: «Οι άνθρωποι μπαίνουν στα μαζικά κινήματα κουβαλώντας μαζί τους αντιλήψεις και ιδέες από το προηγούμενο διάστημα, από περιόδους σχετικής σταθερότητας. Αυτές οι αντιλήψεις συχνά περιλαμβάνουν αυταπάτες... αλλά η εμπειρία του αγώνα πιέζει την παραδοσιακή συνείδηση και προωθεί μία διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης... οι πραγματικοί επαναστάτες πρέπει να γίνουν κομμάτι αυτών των μαζικών κινήματων, να μοιράζονται τις εμπειρίες με

Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 2005, τ.54

τον κόσμο, προκειμένου να τον τραβήξουν στη μόνη συνεπή λύση, στην σοσιαλιστική επανάσταση... η νέα αντικαπιταλιστική διάθεση εκφράζεται συχνά κουβαλώντας παλιές αποσκευές... θα ήταν, παρ' όλα αυτά το χειρότερο είδος σεχταρισμού να ξεκινήσεις από τις διαφωνίες σου με αυτές τις απόψεις. Αυτές οι αντιλήψεις αντανακλούν μία συνέχιση που υπάρχει στις ιδέες μίας νέας γενιάς που μόλις τώρα αρχίζει να δραστηριοποιείται πολιτικά αλλά που έχει πραγματική επιθυμία να αλλάξει το κόσμο. Το σημείο εκκίνησης για μας πρέπει να είναι ότι μοιραζόμαστε αυτή τη διάθεση και έτσι παλεύουμε πλάι-πλάι... αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι «νερόνουμε τις θέσεις μας». Υπάρχουν σοβαρά ζητήματα που πρέπει να συζητηθούν... θα βρούμε μία μεγάλη ανταπόκριση από όλο αυτό τον κόσμο... θα διαπιστώσουμε ότι συμφωνούμε κατά 90% και διαφωνούμε μόνο κατά 10% με αυτή την αντικαπιταλιστική διάθεση... ωστόσο το 10% των διαφωνιών είναι τεράστιας σημασίας... η αντικαπιταλιστική διάθεση δίνει στους επαναστάτες σοσιαλιστές προοπτικές πραγματικού μεγαλώματος... για να προχωρήσει αυτή η διαδικασία χρειάζεται να ακολουθήσουμε την τακτική του ενιαίου μετώπου... αν μπορούμε με ενθουσιασμό μέσα σ' αυτό το κίνημα μπορούμε να αυξήσουμε σε μεγάλο βαθμό την επιρροή των σοσιαλιστικών ιδεών και οργανώσεων».

Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 2008, τ.70

Σε όλα τα τεύχη του ΣΑΚ εκείνης της περιόδου υπήρχαν μία σειρά από άρθρα προς αυτή την κατεύθυνση. Ανάμεσά τους, του Κρις Χάρμαν, για την ανάγκη «το νέο αντικαπιταλιστικό κίνημα να κατανοήσει την δύναμη της σύνδεσης με την οργανωμένη εργατική τάξη, της μοναδικής τάξης στη κοινωνία που είναι ικανή να ανατρέψει τον καπιταλισμό», του Πάνου Γκαργκάνου που απαντούσε στο ερώτημα «Τι είδους κόσμο χρειαζόμαστε και πως θα φτάσουμε σε αυτόν;» με το «χρειαζόμαστε μια άλλη κοινωνία όπου οι ανθρώπινες ανάγκες είναι πάνω από τα κέρδη, με εργατικό έλεγχο σε όλη την οικονομία. Θα φτάσουμε σε αυτόν με εργατικές επαναστάσεις. Είναι και ο μόνος τρόπος να ξηλώσουμε και την καταπίεση, τον ρατσισμό και το σεξισμό».

Ιμπεριαλισμός, πόλεμος, αντιπολεμικό κίνημα

Η 11η Σεπτέμβρη του 2001 ήταν ένα μεγάλο τεστ για το κίνημα και την αριστερά. Άνοιξε ο δρόμος για την ιμπεριαλιστική επέμβαση και τον πόλεμο των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ. Τα ερωτήματα στην Αριστερά και στο κίνημα ήταν πολλά: «μήπως η επέμβαση των ΗΠΑ ήταν «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας και έπρεπε να τηρήσουμε ίσες

αποστάσεις ανάμεσα στους Ταλιμπάν και στο ΝΑΤΟ;» «τι θέλουν να κερδίσουν οι ΗΠΑ από μία επέμβαση σε μία τόσο φτωχή χώρα σαν το Αφγανιστάν;» «γιατί επιστρέφουν οι ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις και οι πόλεμοι;», «μπορούμε και πώς να σταματήσουμε τον ιμπεριαλισμό και τον πόλεμο;»

Η ανάδειξη των ΗΠΑ σαν τη μόνη υπερδύναμη, άνοιξε την συζήτηση «για το τέλος του ιμπεριαλισμού και των πολέμων», για το «ξεπέρασμα» του ιμπεριαλισμού από την «παγκοσμιοποίηση». Από το πρώτο τεύχος γράφαμε για το πόσο επιφανειακές ήταν αυτές οι αντιλήψεις για την ανάλυση της πραγματικότητας. Στο Τεύχος 41 (Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2001), η Μαρία Στύλλου εξηγήσε πώς τα ανοίγματα της παγκοσμιοποίησης μετατρέπονται σε πολεμικές εστίες: «τι είναι αυτό το πράγμα το οποίο είναι ιδιαίτερο (στο Αφγανιστάν);...Το ιδιαίτερο είναι ότι η Αμερική δεν έχει τον έλεγχο της Κεντρικής Ασίας, θέλει να τον αποκτήσει... μπαίνει στο Αφγανιστάν... για να αποκτήσει τον έλεγχο σε όλη την περιοχή, μέσα σε μία ήπειρο η οποία αρχίζει από την Κασπία και φτάνει μέχρι τη Κίνα... (θέλει) έναν νέο «δρόμο του μεταξιού»...πως θα μπορέσει η Αμερική να ελέγξει μία δίοδο για το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο... ο σύγχρονος «δρόμος του μεταξιού» είναι ο δρόμος των πετρελαιαγωγών». Συνεχίζει στο τεύχος 58 (Μάρης-Ιούννης 2006): «η επιδρομή του Μπους να ελέγξει το πετρέλαιο...και μ'αυτό τον τρόπο να βάλει εμπόδια σε κάθε επίδοξο ανταγωνιστή του που εξαρτάται απ' αυτό, αποδείχτηκε μια επιχείρηση με τεράστιες δυσκολίες. Ξεσήκωσε θύελλα μέσα στους σύμμαχους του με κίνδυνο να χάσει τα ευρωπαϊκά του στηρίγματα. Η Ευρώπη χωρίστηκε στην «παλιά» και στην «καινούργια»... η κατάσταση αλλάζει με την ανάπτυξη μιας σειράς οικονομιών στην Νοτιοανατολική Ασία και στην Λατινική Αμερική και με την ανάδειξη της Κίνας σαν νέα παγκόσμια οικονομική δύναμη... είναι λάθος η εικόνα ότι σε περίοδο παγκοσμιοποίησης η δύναμη των εθνικών κρατών συρρικνώνεται. Το αντίθετο».

Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2001, τ.41

Αυτή η ανάλυση επιβεβαιώθηκε πολλές φορές από τότε. Σήμερα ζούμε τη φρίκη του πολέμου στην Ουκρανία αλλά αξίζει να θυμηθούμε τι έγραφε ο Σωτήρης Κοντογιάννης, στο Τεύχος 70 (Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 2008) που είχε τίτλο: «Διεύρυνση του ΝΑΤΟ – Επέκταση του πολέμου»: «ο σύντομος πόλεμος ανάμεσα στη Ρωσία και τη Γεωργία ήταν ένα βαρύ πλήγμα για τις ΗΠΑ. «Η Μόσχα», γράφει, η βρετανική εφημερίδα Financial Times, «τιμώρησε την φιλοδυτική Τιφλίδα [πρωτεύουσα της Γεωργίας] γιατί προσπάθησε να ενταχθεί στο ΝΑΤΟ και έδειξε, με ταπεινωτικό τρόπο, τα όρια της δυτικής υποστήριξης προς τους συμμάχους τους στην περιοχή της πρώην Σοβιετικής Ένωσης... Μέχρι τώρα η Δύση ανάγκαζε την Ρωσία να αποδέχεται την εξάπλωση του ΝΑΤΟ, στοιχηματίζοντας (ορθά) ότι η Μόσχα ήταν πολύ αδύναμη για να αντιδράσει. Η Ρωσία έδειξε τώρα ότι αυτό δεν ισχύει πια». Οι συνέπειες αυτής της ταπείνωσης δεν πρόκειται να περιοριστούν στην περιοχή της Κεντρικής Ευρώπης και του Καυκάσου. Η απείθεια της Ρωσίας –που έρχεται τώρα να προστεθεί στις αποτυχίες της αμερικανικής στρατιωτικής μηχανής στο Ιράκ και το Αφγανιστάν– υπονομεύει ακόμα χειρότερα το κύρος της «μοναδικής υπερδύναμης» του πλανήτη. Πολλοί,

Απρίλης-Μάης 2001, τ.39

από την Κίνα μέχρι τη Λατινική Αμερική και τη Μέση Ανατολή, θα μπου στον πειρασμό να ακολουθήσουν, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, το ρωσικό παράδειγμα. Καθόλου παράξενο, πολιτικοί και μέσα μαζικής ενημέρωσης στη Δύση έχουν υιοθετήσει μια καθαρά ψυχοπολεμική γλώσσα απέναντι στη Ρωσία. Ο Καρλ Μπιλντ, ο διαβόητος πρώην ειδικός μεσολαβητής της ΕΕ για την Γιουγκοσλαβία και νυν υπουργός Εξωτερικών της Σουηδίας δεν δίστασε να συγκρίνει την Ρωσία του Πούτιν και του Μεντβέντεφ με την Γερμανία του Χίτλερ. Το περιοδικό *The Economist* χαρακτηρίζει την ρωσική επίθεση «κτηνώδη» και καλεί τους ηγέτες της Δύσης να κρατήσουν μια σκληρή στάση απέναντι σε αυτόν τον νέο ρωσικό ιμπεριαλισμό».

Το «αντίπαλο δέος» στην «σύγχρονη πραγματικότητα των πολέμων» ήταν ένα τεράστιο αντιπολεμικό κίνημα που απλώθηκε από τις ΗΠΑ μέχρι την Ευρώπη και τη Μ. Ανατολή. Στις 15 Φλεβάρη του 2003 πάνω από 37 εκατομμύρια διαδήλωσαν σε όλο το κόσμο σε 100 χώρες. Ένα κίνημα που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην ήττα των ΗΠΑ στον πόλεμο, «άνοιξε τις κάνουλες αστάθειας σε όλο τον κόσμο», έγινε η σπίθα για την αραβική άνοιξη στην αυγή της επόμενης δεκαετίας. Δεν έπεσε από τον ου-

Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2002, τ.45

ρανό. Όπως εξηγήει ο Λεάνδρος Μπόλαρης, στο Τεύχος 41 (Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2001), γεννήθηκε με ραχοκοκαλιά το αντικαπιταλιστικό κίνημα της Γένοβα: «...Οι 300.000 που διαδήλωσαν στη Γένοβα έφυγαν πιο αποφασισμένοι να συνεχίσουν τη μάχη...και δύο μήνες μετά, οι G8, οι «πλανητάρχες του καπιταλισμού» άρχισαν να ισοπεδώνουν μία από τις πιο φτωχές χώρες του κόσμου. Η καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση έδειξε το στρατιωτικό της πρόσωπο... οι πόλεμοι... είναι μόνιμο χαρακτηριστικό του καπιταλισμού... αλλά υπάρχουν περίοδοι που αυτή την σύνδεση την κάνουν μικρές σχετικά ομάδες επαναστατών... τώρα αυτή τη σύνδεση τις κάνουν εκατομμύρια άνθρωποι σε κάθε γωνιά του πλανήτη... γι' αυτό η μεγάλη πλειοψηφία των ακτιβιστών του αντικαπιταλιστικού κινήματος ρίχτηκε στη μάχη ενάντια στον πόλεμο... βλέπει σαν αντίπαλο δίπλα στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και τις στρατιωτικές μηχανές των μεγάλων ιμπεριαλιστικών κρατών και των συμμάχων τους».

Ήταν η περίοδος που τονίζαμε ότι «οι κλασικοί του μαρξισμού είχαν την δύναμη να συνδέσουν τον ιμπεριαλισμό με τον καπιταλισμό αλλά και το αντιιμπεριαλιστικό κίνημα με την επαναστατική προοπτική. Ο Λένιν χαρακτηρίζει την περίοδο του Α' Παγκοσμίου Πολέμου σαν

Γενάρης-Φλεβάρης 2019, τ.132

«περίοδο πολέμων και επαναστάσεων. Οι εξελίξεις τότε τον δικαίωσαν. Αυτή η δυνατότητα ανοίγεται μπροστά μας».

Δυνατό ΣΕΚ

Το περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω» έχει παίξει ρόλο στην καταγραφή, στην ανάλυση αλλά και στην διαμόρφωση αυτής της 30ετούς περιόδου. Μία περίοδο γεμάτη ιστορικές αλλαγές. Είμαστε περήφανοι γι' αυτό και έτσι θα συνεχίσουμε.

Όλες οι παραπάνω απόψεις και επιλογές οδήγησαν στο μέγιστο του ΣΕΚ: από την αρχή της δεκαετίας του '90 και την θεωρία του «κρατικού καπιταλισμού» και τους εργατικούς αγώνες που γκρεμίσανε κυβερνήσεις, από το '92 και την ΕΑΣ που έριξε τη ΝΔ και τον Μητσοτάκη μέχρι τις μνημονιακές κυβερνήσεις των Σαμαροβενιζέλων, από την συμμετοχή μας στο αντικαπιταλιστικό και αντιπολεμικό κίνημα.

Το ΣΑΚ είναι ένα περιοδικό θεωρίας και δράσης. Φτάνει, μέσω των συντροφισών και των συντρόφων του ΣΕΚ, στους εργατικούς χώρους, στις σχολές, στις γειτονίες σε όλη την Ελλάδα. Αυτό είναι μία βασική επιλογή. Δεν μας αρκεί να ερμηνεύουμε (σωστά) τον κόσμο, θέλουμε και να τον αλλάξουμε. Θέλουμε να οργανώσουμε στις ιδέες του επαναστατικού μαρξισμού τα πιο προχωρημένα κομμάτια. Θέλουμε να κάνουμε τη θεωρία πράξη!

Κορύφωση των κρίσεων, κίνημα επαναστατικής αλλαγής

Ο πόλεμος φέρνει έξαρση της κρίσης του καπιταλισμού. Η Μαρία Στύλλου αναλύει και προτείνει επαναστατικές στρατηγικές για την Αριστερά.

Η έκρηξη του πολέμου στην Ουκρανία έχει σημάνει έξαρση των πολλαπλών κρίσεων που χαρακτηρίζουν τον καπιταλισμό σήμερα. Ένα σύστημα άδικο, εκμεταλλευτικό, μπαίνει στην πιο καταστροφική φάση του και προκαλεί απέραντο πόνο αλλά και οργή και αντίσταση σε εκατομμύρια κόσμου.

Στην οικονομία επικρατεί ο στασιμοληθωρισμός, στην Υγεία τα δημόσια συστήματα καταρρέουν καθώς η πανδημία δεν υποχωρεί, στο περιβάλλον η

επιστροφή στα ορυκτά καύσιμα επιταχύνει την κλιματική αλλαγή και τώρα οι βόμβες του πολέμου απλώνουν την καταστροφή. Αλλά ταυτόχρονα οι κυβερνήσεις που διαχειρίζονται όλα αυτά βαδίζουν από πολιτική κρίση σε πολιτική κρίση, πολιορκημένες από κύματα αγανάκτησης για τις αποτυχίες τις δικές τους αλλά και του συστήματος συνολικά.

Τις μέρες του Πάσχα συνεδρίασε η εαρινή κοινή Σύνοδος του ΔΝΤ και της Πα-

γκόσμιας Τράπεζας. Ο πιο γνωστός οικονομολόγος-σχολιαστής στη βρετανική εφημερίδα Γκάρντιαν υποδέχτηκε τα συμπεράσματα της Συνόδου με τον τίτλο «Η παγκόσμια οικονομία ρετάρει».¹

Το ΔΝΤ αναθεωρεί προς τα κάτω τις εκτιμήσεις του για τους ρυθμούς ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας το 2022 από 4,4% που υπολόγιζε το περασμένο φθινόπωρο σε 3,6% τώρα. Προβλέπει πτώση της ανάπτυξης στο 86% των 190 χωρών-μελών του. Στην περί-

πτωση της Ουκρανίας, το ΑΕΠ προβλέπεται να συρρικνωθεί κατά 35%, στη Ρωσία 8,5%. Ταυτόχρονα, το ΔΝΤ εκτιμάει ότι ο πληθωρισμός στις ΗΠΑ θα φτάσει στο 7,7% ανεβάζοντας την εκτίμηση του περασμένου Οκτώβρη που ήταν 3,5%.

Ο πόλεμος και οι κυρώσεις της Δύσης ενάντια στη Ρωσία επιδεινώνουν και τη στασιμότητα και την ακρίβεια. Σύμφωνα με το ίδιο άρθρο στον Γκάρντιαν: «Ο πόλεμος έχει διαταράξει την προσφορά σιτηρών, μετάλλων, πετρελίου και φυσικού αερίου και έχει ανεβάσει την τιμή καίριων υλικών όπως τα λιπάσματα (που παράγονται από φυσικό αέριο). Αυτές οι εξελίξεις προκαλούν προειδοποιήσεις για επερχόμενη παγκόσμια επισιτιστική κρίση και άγρια άνοδο στα επίπεδα της παγκόσμιας πείνας. Βλέποντας το μέγεθος των διαταραχών, δεν θα μου προκαλούσε έκπληξη αν το ΔΝΤ προχωρούσε σε νέα αναθεώρηση προς τα κάτω για τις προβλέψεις του, ειδικά για την Ευρώπη, αργότερα μέσα στη χρονιά».

Ήδη μέσα στα δυο χρόνια από τότε που ξέσπασε η πανδημία, ο αριθμός των φτωχών σε παγκόσμιο επίπεδο έχει ανέβει. Δείτε το σχετικό διάγραμμα που δημοσίευσαν οι Φαϊνάνσιαλ Τάιμς με στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας.² Πάνω από 700 εκατομμύρια άνθρωποι βρίσκονταν σε ακραία φτώχεια το 2016, ο αριθμός τους έπεσε κάτω από τα 650 εκατομμύρια το 2019 και ξανανέβηκε στα επίπεδα του 2016 το 2020. Τώρα οι ελπίδες για κάποια μείωση εξανεμίζονται.

Μέσα σε τέτοιες συνθήκες, οι Κεντρικοί Τραπεζίτες ετοιμάζουν άνοδο των επιτοκίων σαν φάρμακο για την καταπολέμηση του πληθωρισμού. Η Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ, η Fed έχει δεσμευτεί για αλληπάλληλες αυξήσεις μέσα στους επόμενους μήνες. Πρόκειται για κινήσεις που θυμίζουν την τρομακτική επίθεση της δεκαετίας του 1980, την εποχή του Ρί-

γκαν και της Θάτσερ, όταν μια τεράστια άνοδος των επιτοκίων και του δολαρίου προκάλεσε τεράστιες καταστροφές στις οικονομίες και στις ζωές στο μεγαλύτερο μέρος του πλανήτη.

Η οικονομική κρίση δεν ξεκίνησε ούτε με την πανδημία ούτε με τον πόλεμο. Έχουν περάσει πάνω από δέκα χρόνια από το κραχ του 2008-09, αλλά τώρα ο κόσμος βρίσκεται αντιμέτωπος με πολυεπίπεδη κρίση –οικονομική, περιβαλλοντική, υγειονομική, πολεμική.

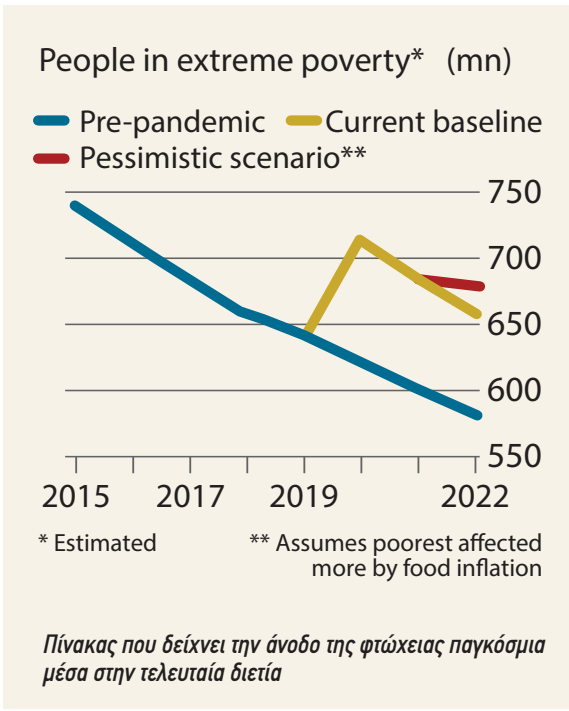
Η παρομοίωση της πανδημίας με τις συνέπειες που γνώρισε ο κόσμος με τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο έρχεται στην επιφάνεια. Τα κρούσματα σε παγκόσμιο επίπεδο τις μέρες του Πάσχα ξεπέρασαν τα 500 εκατομμύρια και οι θάνατοι από covid-19 τους 6.200.000.³ Η διάλυση των συστημάτων Υγείας σημαίνει ότι σε αυτούς τους τρομακτικούς αριθμούς πρέπει να προστεθούν θάνατοι καρκινοπαθών και άλλων ασθενών που δεν μπορούσαν να συνεχίσουν τις θεραπείες τους επειδή η πρόσβασή τους στα νοσοκομεία είχε περιοριστεί. Το νέο θηριώδες λοκντάουν στη Σαγκάη επιβεβαιώνει ότι δεν έχουμε φτάσει στο τέλος της πανδημίας, ενώ οι συνέπειες

του λεγόμενου long covid γίνονται όλο και πιο αισθητές σε όλους τους τομείς, από τα μικρά παιδιά μέχρι την ψυχική υγεία.

Ο καπιταλισμός μπαίνει σε υψηλότερο σημείο της καταστροφικής του μανίας. Αυτό είχε φανεί με τις διαστάσεις που έχουν πάρει οι περιβαλλοντικές καταστροφές, οι πυρκαγιές και οι πλημμύρες, από την Καλιφόρνια μέχρι την Αυστραλία, περνώντας από τη Μάνδρα, το Μάτι, την Εύβοια. Κι όμως, οι όποιες υποσχέσεις για καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής με στροφή από τα ορυκτά καύσιμα προς τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας εγκαταλείπονται καθώς ο πόλεμος προκαλεί νέο αγώνα δρόμου για έλεγχο των πηγών και των δρόμων του πετρελίου, του φυσικού αερίου, ακόμα και του κάρβουνου.

Και βέβαια οι καταστροφές δεν είναι μοιρασμένες ίσα και όμοια ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις. Την ώρα που ο κόσμος σκοτώνεται στην Ουκρανία, πεθαίνει παντού από την πανδημία, πεινάει στην Αίγυπτο και δεν μπορεί να πληρώσει τους λογαριασμούς στην Ελλάδα, οι τσέπες των πολυεθνικών φουσκώνουν και οι μετοχές στα Χρηματιστήρια παίζουν χρυσοφόρα παιχνίδια.

Οι μετοχές της Pfizer έχουν ανέβει 60%, της Moderna πενταπλασιάστηκαν! Οι μάντζερ των τριών φαρμακοβιομηχανιών «βασιλιάδων του εμβόλιου» μοιράστηκαν μεταξύ τους εκατό εκατομμύρια δολάρια στη διετία 2020-21. Οι δυο μεγαλύτερες αμερικανικές πετρελαϊκές εταιρείες, η ExxonMobil και η Chevron, ανακοίνωσαν καθαρά κέρδη για τις δυο μαζί ύψους 38,6 δισ. δολαρίων για το 2021 σε αντίθεση με ζημιές 27,6 δισ. το 2020. Πρόκειται για τα μεγαλύτερα κέρδη από το 2014. Η Saudi Aramco ανέβασε τα κέρδη της κατά 124% από 49 δισ δολάρια το 2020 σε 110 δισ το 2021 και περιμένει νέα άνοδο φέτος μετά

τις κυρώσεις κατά της Ρωσίας που έχουν ανεβάσει την τιμή του πετρελαίου.⁴

Όσο για την πολεμική βιομηχανία, επιβεβαιώνει την ιστορική ρήση της Ρόζας Λούξεμπουργκ ότι οι προλετάριοι πέφτουν και οι μετοχές ανεβαίνουν. Η γερμανική κυβέρνηση ανακοίνωσε αύξηση των στρατιωτικών δαπανών της κατά 100 δις ευρώ τα επόμενα χρόνια, ενώ οι αμερικανικές, βρετανικές και канаδικές εταιρείες κάνουν πάρτι με τις παραγγελίες του ΝΑΤΟ για τον εξοπλισμό της Ουκρανίας.

Πολιτική κρίση

Μέσα σε τέτοιες συνθήκες ξεσπάνε οι αντιδράσεις από τον κόσμο που υποφέρει από την κρίση εδώ και χρόνια και βλέπει τις κοινωνικές ανισότητες να μεγαλώνουν. Οι επίσημοι σχολιαστές (αλλά και τμήματα της Αριστεράς) τείνουν να ξεχνούν τους αγώνες και τα κινήματα των περασμένων χρόνων, λες και ο κόσμος δεν κουβαλάει εμπειρίες από αυτά, λες και η φθορά των πολιτικών συστημάτων πέφτει ξαφνικά από τον ουρανό.

Τα τελευταία είκοσι χρόνια έχουν ξεσπάσει διεθνή κινήματα ενάντια στους G8 το 2001 και ενάντια στον πόλεμο το 2003, μέχρι τις πρόσφατες περιβαλλοντικές κινητοποιήσεις του 2020-21 με σύνθημα «Αλλάξτε το σύστημα, όχι το κλίμα». Έχουν υπάρξει μαζικές κοινωνικές εκρήξεις στη Λατινική Αμερική, στην Αφρική και στην Ασία ενάντια στη φτώχεια και στις δικτατορίες.

Στην Ευρώπη η φθορά των παραδοσιακών κυβερνητικών κομμάτων έχει καταγραφεί ξανά και ξανά και τώρα ήρθαν οι προεδρικές εκλογές στη Γαλλία να αναδείξουν αυτή τη δυναμική. Ο Μακρόν μπορεί να πανηγυρίζει γιατί στο δεύτερο γύρο κέρδισε τη Λεπέν με 58% έναντι 42% και εξασφάλισε μια νέα θητεία. Αλλά ο καταποντισμός των παλιών κυβερνητικών κομμάτων στον πρώτο γύρο δεν μπορεί να ξεχαστεί.

Το κόμμα του ΝτεΓκολ και το κόμμα του Μιτεράν είχαν κυβερνήσει εναλλάξ τα προηγούμενα εξήντα χρόνια. Το 2017 γνώρισαν μια πρώτη συρρίκνωση με τη

νίκη του Μακρόν που έφτιαξε ένα συνονθύλευμα από βουλευτές και παρόντες της δεξιάς και των σοσιαλιστών. Τώρα, έπεσαν σε μονοψήφια ποσοστά σαν αυτά που τα ίδια αποκαλούσαν «περιθωριακά» μέχρι πρόσφατα. Και η πόλωση ανάμεσα σε Αριστερά και ακροδεξιά αναδείχθηκε με το ποσοστό του Μελανσόν που έγινε ο ρυθμιστής του δεύτερου γύρου και των βουλευτικών εκλογών που ακολουθούν. Οι μάχες για ένα μαζικό αντιφασιστικό κίνημα που να τσακίσει την απειλή της Λεπέν και για μια Αριστερά που παλεύει για εργατική εναλλακτική ενάντια στον καταστροφικό καπιταλισμό είναι μπροστά μας.

Υπάρχουν αντιστοιχίες ανάμεσα στις εξελίξεις στη Γαλλία και στην πολιτική κρίση στην Ελλάδα πριν από δέκα χρόνια. Τότε που κατέρρευσε το ΠΑΣΟΚ και έπεσαν τα ποσοστά της Νέας Δημοκρατίας μετά την κυβέρνηση Παπαδήμου. Η άνοδος της Χρυσής Αυγής που έφτασε να απειλεί ότι θα είναι τρίτο κόμμα και η άνοδος του ΣΥΡΙΖΑ που έβαλε υποψηφιότητα για να γίνει κυβέρνηση, έδειξαν την μεγάλη πόλωση που διαμορφωνόταν. Ο ΣΥΡΙΖΑ έγινε κυβέρνηση και διέψευσε τις προσδοκίες, αλλά ούτε η κοινωνική κρίση ούτε η πολιτική δεν έχει τερματιστεί.

Η ΝΔ αντιμέτωπη με τις εργατικές αντιστάσεις

Οι συνέπειες της πολλαπλής συστημικής κρίσης και των εργατικών αγώνων έχουν διαλύσει τα παραμύθια του Μητσοτάκη.

Το 2020 ο κυβερνητικός μύθος έλεγε ότι η πρώτη каранτίνα είχε πετύχει να κρατήσει τα θύματα της πανδημίας χαμηλά. Το 2021 αντίστοιχα εμφανιζόταν η καμπάνια για τον εμβολιασμό σαν κυβερνητική επιτυχία που εμποδιζόταν μόνο από την «ανευθυνότητα των ανεμβολίαστων». Τώρα, όμως, οι θάνατοι έχουν καταγράψει ρεκόρ και οι ευθύνες των περικοπών στην Υγεία για αυτό έχουν αναδειχθεί. Σύμφωνα με έγγραφο του ΕΟΔΥ, από τους 25.914 θανάτους

μέχρι την 1 Μάρτη, οι 16.519 είχαν συμβεί εκτός ΜΕΘ! Η μέση διάρκεια παραμονής των διασωληνωμένων ασθενών με covid εκτός ΜΕΘ ήταν περίπου πέντε μέρες!⁵

Με άλλα λόγια, οι ελλείψεις σε ΜΕΘ, οι περικοπές στις δαπάνες για τα δημόσια νοσοκομεία, η άρνηση προσλήψεων και οι απολύσεις νοσηλευτικού προσωπικού καταδίκασαν χιλιάδες ανθρώπους να πεθάνουν περιμένοντας να έρθει η σειρά τους για νοσηλεία.

Το 2019, η Νέα Δημοκρατία κέρδιζε τις εκλογές με υποσχέσεις ότι θα επιταχύνει τους ρυθμούς οικονομικής ανάκαμψης που «παρέμεναν χαμηλοί εξαιτίας των ιδεοληψιών του ΣΥΡΙΖΑ». Το 2020 και το 2021 η ανάκαμψη αναβλήθηκε λόγω πανδημίας. Το 2022 αναβάλλεται λόγω πολέμου. Η «πράσινη ανάπτυξη» που θα έφερνε η ΕΕ τώρα κυνηγάει νέες εξορύξεις για φυσικό αέριο και πετρέλαιο στο Ιόνιο και στα δυτικά της Κρήτης. Οι περικοπές των δαπανών για την Υγεία μεταφέρονται σε κονδύλια για την αγορά των Ραφάλ και των φρεγατών. Και οι «ευρωπαϊκοί θεσμοί» που έφτιαξαν τα Μνημόνια πιέζουν για επιστροφή του προϋπολογισμού σε πλεονάσματα για να γίνει «βιώσιμο» το χρέος που ξεπέρασε τα επίπεδα του 2010.

Απέναντι σε αυτές τις επιθέσεις έχει ξεδιπλωθεί ένα κύμα από εργατικούς αγώνες. Η πανεργατική απεργία στις 6 Απρίλη ήρθε να αναδείξει τη βήματα που έχουν γίνει.

«Αντικυβερνητικό και αντιπολεμικό ποτάμι ήταν η Πανεργατική Απεργία των συνδικάτων στις 6 Απρίλη. Σε όλη τη χώρα τα απεργιακά συλλαλητήρια ήταν τα μαζικότερα των τελευταίων χρόνων. Η απεργία νέκρωσε τις συγκοινωνίες, έδεσε τα πλοία στα λιμάνια, έκλεισε καταστήματα τραπεζών, επισιτισμού και υπηρεσιών, παρέλυσε εργοστάσια, σχολεία, νοσοκομεία, μικρούς και μεγάλους εργατικούς χώρους. Δεκάδες χιλιάδες απεργοί πλημμύρισαν τους δρόμους της Αθήνας. Από την πλατεία Κλαυθμώνος και

τα Προπύλαια μέχρι την Ομόνοια και το Σύνταγμα, ένα τεράστιο πλήθος εργαζόμενων από το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, νεολαίας από σχολές και σχολεία, μεταναστών/στριών και προσφύγων/ισσών από διάφορες κοινότητες και στρατόπεδα, συνταξιούχων, διαδήλωσε απεργιακά για να φύγει η κυβέρνηση της καταστροφής. Αντίστοιχα μαζικά και μαχητικά ήταν τα απεργιακά συλλαλητήρια σε όλη τη χώρα». ⁶

Η πανελλαδική απήχηση της πανεργατικής στις 6 Απρίλη ξεπέρασε τις διαστάσεις της πανεργατικής απεργίας ενάντια στον αντισυνδικαλιστικό νόμο Χατζηδάκη στις 10 Ιούνη 2021. Προφανώς σε αυτό έπαιξαν ρόλο οι αγώνες που μεσολάβησαν στους τελευταίους δέκα μήνες: οι απεργίες στην COSCO και στην efood, στην ΛΑΡΚΟ και στην Καβάλα. Αλλά και αυτοί με τη σειρά τους ενισχύθηκαν από τη δυναμική που ξεδιπλώθηκε το προηγούμενο διάστημα. Όπως τό-

νιζε η εισήγηση στο πρόσφατο Πανελλαδικό Συμβούλιο του ΣΕΚ:

«Υπάρχουν δυο ιστορικές ημερομηνίες. Η 7 Απρίλη 2020 και η 6 Απρίλη 2022 σηματοδοτούν δυο χρόνια που έστησαν τον Μητσοτάκη στον τοίχο. Στις 7 Απρίλη 2020 οι συγκεντρώσεις στις πύλες των νοσοκομείων έσπασαν το λοκντάουν μέσα στην πανδημία και άνοιξαν τις αντιστάσεις σε όλους τους εργατικούς χώρους. Βγήκε ένα επιθετικό εργατικό κίνημα μέσα σε συνθήκες απαγορεύσεων, φόβου, πανδημίας, θανάτου. Ο επισιτισμός, οι δήμοι, οι εκπαιδευτικοί, οι καλλιτέχνες... Κι αυτό κλιμακώθηκε με τις γενικές απεργίες την επόμενη χρονιά ενάντια στο Χατζηδάκη, με τα απαγορευμένα συλλαλητήρια στο Πολυτεχνείο και για τον Γρηγορόπουλο. Φτάνοντας στην τελευταία πανεργατική στις 6 Απρίλη φέτος». ⁷

Οι μάχες δεν ήταν απλά συνδικαλιστικές, αλλά συνοδεύονταν από πο-

λιτικά προχωρήματα στις ιδέες. Αυτό έχει γίνει ολοφάνερο τώρα με τα αντιπολεμικά συνθήματα που υπάρχουν σε κάθε κινητοποίηση και με τις αντιπολεμικές συναυλίες που αψηφούν τις νεοδημοκρατικές συκοφαντίες. Αλλά πιο πριν η ίδια δυναμική φάνηκε στην απεργιακή 8 Μάρτη των Γυναικών και στα αντιρατσιστικά-αντιφασιστικά συλλαλητήρια στις 19 Μάρτη. Η οργή για την ακρίβεια και τις απολύσεις περπατάει μαζί με την αντίσταση στις σεξιστικές επιθέσεις, στον ρατσισμό και την ακροδεξιά.

Ποια Αριστερά μπορεί;

Οι εξελίξεις αυτές διαφεύδουν τις αντιλήψεις που είχαν θεωρήσει την εκλογική νίκη της Νέας Δημοκρατίας το 2019 σαν ταφόπλακα για την εργατική τάξη και τις ελπίδες της. Δεν ήταν μόνο οι γκουρού του νεοφιλελευθερισμού που καμάρωναν. Και μέσα στις γραμμές

της Αριστεράς επικρατούσαν οι απόψεις ότι είναι άγνωστο πόσος καιρός θα χρειαστεί για να ανακάμψει το εργατικό κίνημα. Το σύνθημα «Κάτω η Νέα Δημοκρατία» ήταν πολύ μειοψηφικό στις διαδηλώσεις. Τώρα, όμως, κυριαρχούσε στους διαδηλωτές της Πανεργατικής της 6 Απρίλη.

Το ζήτημα είναι ποια Αριστερά μπορεί να αγκαλιάσει αυτά τα προχωρήματα, να τους δώσει προοπτική και να τα οδηγήσει στη νίκη.

Η απάντηση από πλευράς ΣΥΡΙΖΑ είναι ψυχρολουσία. Όχι μόνο εξαιτίας της αρνητικής εμπειρίας από τους συμβιβασμούς της κυβέρνησης του Αλέξη Τσίπρα το 2015-19, αλλά και από τις αποφάσεις του Συνέδριου που ολοκληρώθηκε μέσα στον Απρίλη. Η δεξιά στροφή κατοχυρώνεται όχι πια σαν προσωρινός αναγκαστικός συμβιβασμός αλλά σαν μόνιμη πολιτική που συμβαδίζει με την πιο δεξιά σοσιαλδημοκρατία. Το επιστέγασμα είναι η προσαρμογή και της οργανωτικής δομής του κόμματος σε αυτή την πολιτική.

Όπως παρατηρεί ο Κύρκος Δοξιάδης στην Εφημερίδα των Συντακτών:

«Δεν υπάρχει κόμμα εξουσίας, στην Ελλάδα ή αλλού, που να χάνει εκλογές και να μην αμφισβητεί την ηγεσία του... Στην περίπτωση του ΣΥΡΙΖΑ, μετά την ήττα των εκλογών του 2019, συνέβη το αντίστροφο. Η ηγεσία άρχισε να αμφισβητεί το κόμμα. Ήταν όντως το κόμμα αυτό που άρχισε να αμφισβητείται (από την ηγεσία) και μάλιστα στην πράξη: η δημοκρατική οργανωτική του δομή, η αριστερή ιδεολογική του φυσιογνωμία, ο ίδιος του ο τίτλος... Η έμπρακτη αμφισβήτηση του κόμματος, εν προκειμένω, δεν οδηγεί σε απλή αλλαγή, αλλά στην ουσιαστική αναίρεσή του ως κόμματος της Αριστεράς, και στην υποκατάστασή του από ένα πασοκοειδές άθροισμα οπαδών».⁸

Δεν χρειάζεται να εξωραϊσουμε τις κομματικές δομές του ΣΥΡΙΖΑ στο παρελθόν για να δούμε την έκταση της στροφής. Ίσα-ίσα, τα σπέρματα προϋ-

πήρχαν και έδωσαν τη δυνατότητα στην ηγεσία γύρω από τον Τσίπρα να προχωρήσει σε αυτή τη μεθόδευση. Αλλά το αποτέλεσμα είναι ξεκάθαρα αρνητικό.

Μέσα σε συνθήκες ενός καπιταλισμού που δείχνει την καταστροφική μανία του με κάθε τρόπο, η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ κατοχυρώνει διαδικασίες που εμποδίζουν τον κόσμο που αγωνίζεται να οργανώσει την πάλη του και να επιβάλει τα αιτήματά του. Όχι μόνο εγκαταλείπει τη στρατηγική της ανατροπής αυτού του συστήματος, αλλά βάζει φραγμούς στις αριστερές φωνές μέσα στις γραμμές του. Πρόκειται για προληπτική καταστολή απέναντι σε αριστερές ανταρσίες σε περίπτωση που ο ΣΥΡΙΖΑ βρεθεί ξανά στην κυβέρνηση και διαχειριστεί ένα σύστημα σε χειρότερη κρίση και από εκείνη του 2015. Η θεωρία ότι οι αριστερές φωνές αντιστοιχούν σε ένα κόμμα του 3% ενώ η ηγεσία Τσίπρα εκπροσωπεί ένα πλειοψηφικό ρεύμα, είναι η προεξόφληση ότι ο συμβιβασμός είναι μονόδρομος.

Δυστυχώς, αν και με διαφορετικό τρόπο, η ηγεσία του ΚΚΕ έρχεται να συμπληρώσει τα αδιέξοδα του ρεφορμισμού. Ρητά και κατηγορηματικά καταδικάζει την πάλη για ανατροπή της κυβέρνησης ως «οπορτουνιστική». Η ΚΟΜΕΠ αφιέρωσε πολυσέλιδο άρθρο για αυτή την πολεμική.⁹

Χωρίς να το συνειδητοποιεί, η ηγεσία του ΚΚΕ επαναλαμβάνει μια κλασική επίθεση της Δεξιάς σε κάθε αριστερό αγωνιστή: Η αλλαγή που προσδοκάς και αγωνίζεσαι γι' αυτήν δεν μπορεί να γίνει, αποδέξου το και προσαρμόσου. Ο Μητσοτάκης λέει ότι όποιος κυνηγάει την αλλαγή είναι «λαϊκιστής», ο Τσίπρας λέει ότι όποιος θέλει περισσότερα εγκλωβίζεται στο περιθώριο του 3%, ο Κουτσούμπας λέει ότι «οι συσχετισμοί είναι αρνητικοί». Η επαναστατική αριστερά λέει ότι η ανατροπή της κυβέρνησης είναι μόνο η αρχή, να οργανώσουμε το εργατικό κίνημα ώστε να μπορεί να επιβάλει τις λύσεις του.

Εμπρός στον επαναστατικό δρόμο

Η επαναστατική στρατηγική έχει σαν αφετηρία τις παραδόσεις του Μαρξ και του Λένιν. Για τον Μαρξ, η εργατική τάξη δεν είναι παθητικός αποδέκτης της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης είναι ο ιστορικός νεκροθάφτης του καπιταλισμού. Είναι το υποκείμενο της κοινωνικής αλλαγής, γιατί το ίδιο το σύστημα είναι αναγκασμένο να στηρίζεται στην εκμετάλλευση της εργατικής τάξης και η εκμετάλλευση γεννάει τις αντιστάσεις μέσα από τις οποίες η εργατική τάξη συνειδητοποιεί τον ιστορικό της ρόλο. Από τη συνειδητοποίηση ότι «χωρίς εσένα γρανάζι δεν γυρνά» ξεκινάει η πορεία προς το «τα θέλουμε όλα».

Πάνω σε αυτά τα θεμέλια έρχεται ο Λένιν να προσθέσει ότι ο καπιταλισμός είναι ένα σύστημα που γεννάει από τη φύση του καταστάσεις όπου «οι από πάνω δεν μπορούν να κυβερνήσουν όπως παλιά και οι από κάτω δεν θέλουν να συνεχίσουν να τους κυβερνάνε όπως παλιά». Οι κρίσεις του καπιταλισμού δεν είναι μόνο στιγμές μαζικής δυστυχίας για τον κόσμο που υποφέρει από ακρίβεια, ανεργία, αρρώστιες, καταστροφές και πολέμους, αλλά και συνθήκες που ετοιμάζουν «προεπαναστατικές καταστάσεις».

Η ιστορία έχει επιβεβαιώσει αυτές τις αλήθειες μέσα από ολόκληρη περίοδο πολέμων και επαναστάσεων. Και έχει αποδείξει ότι η έκβαση τέτοιων καταστάσεων εξαρτάται από τη συγκρότηση επαναστατικής αριστεράς ριζωμένης μέσα στην εργατική τάξη. Θετικά, έτσι νίκησε η ρώσικη επανάσταση του 1917, αρνητικά έτσι νικήθηκαν μια σειρά εργατικές επαναστάσεις.

Απορρίπτουμε την ηττοπάθεια ότι μια ανατροπή της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας μπορεί να οδηγήσει μόνο σε επανάληψη σε μια από τα ίδια. Αλλά δεν στηρίζουμε τις ελπίδες μας στις κάλπες και τον κοινοβουλευτικό δρόμο. Διεκδικούμε να γίνουν πράξη τα εργατικά αιτήματα που βγαίνουν μέσα από τους

Απεργιακή 8 Μάρτη 2022 - Οι καθαρίστριες των σχολείων στην πρώτη γραμμή

αγώνες που δώσαμε όλα αυτά τα χρόνια. Αυτά διαμορφώνουν το εναλλακτικό πρόγραμμα για την επόμενη μέρα, για το πώς πρέπει να είναι τα νοσοκομεία, τα σχολεία, τα λιμάνια, τα πάντα, σύμφωνα με τις ανάγκες των εργατών. Και παλεύουμε για να είναι όλοι οι εργατικοί χώροι οργανωμένοι και συνδικαλιστικά αλλά και με την πρωτοπορία τους συγκροτημένη με βάση αυτή την επαναστατική προοπτική. Για να αξιοποιούμε κάθε ανταρσία, και τις σημερινές και τις μελλοντικές απέναντι στους επόμενους διαχειριστές, μέχρι τη νίκη.

Όπως το είπε ένας σύντροφος χαρακτηριστικά: «Είμαι 48 χρονών, εργάτης σε μάντρα με υλικά οικοδομών, οδηγός φορτηγού γερανοφόρου. Δουλεύω έντεκα ώρες την ημέρα, έξι μέρες τη βδομάδα, σε συνθήκες γαλέρας. Αυτό ο Μητσοτάκης και τα νεοφιλελεύθερα καθάρματα το ονομάζουν «αυτορύθμιση της ελεύθερης αγοράς». Μιλάμε για πλήρη εκμετάλλευση. Από μικρό παιδί άνηκα

στο χώρο του ΚΚΕ, από τα 16 μου μέχρι πριν ένα χρόνο. Οργανώθηκα στο ΣΕΚ πριν δυο μήνες, επειδή βαρέθηκα να περιμένω τότε θα ωριμάσουν αυτές οι γαμημένες οι συνθήκες. Δεν με νοιάζει πόσο κουρασμένος είμαι, θα βγω εξόρμηση με τον πυρήνα μου, θα κάνω αφισκόλληση, θα μοιράσω προκηρύξεις, θα μιλήσω στον κόσμο και θα προσπαθήσω να πουλήσω εφημερίδα. Είναι στο χέρι μας να κερδίσουμε κι άλλους σαν κι εμένα, εκεί έξω είναι χιλιάδες που μας περιμένουν να τους μιλήσουμε για το σοσιαλισμό και τον κομμουνισμό όπου δεν θα κάνουν κουμάντο οι διευθυντές και οι γραφειοκράτες αλλά εμείς οι εργάτες με τα λαϊκά-εργατικά συμβούλια και συνελεύσεις». ■

Σημειώσεις

1. Mohamed El-Arian, The world's engines are spluttering: IMF points to deeper problems beyond 2022, The Guardian, 23 April 2022, https://www.theguardian.com/business/2022/apr/23/world-imf-forecasts-economic-growth?fbclid=IwAR2PaV8B_zokdbb0emrM-QrP3-UdWylWHmnWc6XihS6kZcbHaK958bErGHM
2. Financial Times, Datawatch, 21 April 2022
3. <https://covid19.who.int/>
4. Financial Times, Saudi Aramco will spend billions more to boost oil output, 21 March 2022
5. Εφημερίδα των Συντακτών, 16/4/2022
6. Εργατική Αλληλεγγύη No 1517, 13/4/2022, <https://ergatikiki.gr/article.php?id=25796&issue=1517>
7. Εργατική Αλληλεγγύη No 1518, 19/4/2022, <https://ergatikiki.gr/article.php?id=25814&issue=1518>
8. Κύρκος Δοξιάδης, Η παντοδυναμία της ηγεσίας, ΕφΣυν 19/4/2022, https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/340605_i-pantodynamia-tis-igesias
9. Λεάνδρος Μπόλαρης, Απάντηση στις επιθέσεις της ΚΟΜΕΠ: πάλι για να τσακίσουμε την κυβέρνηση της καταστροφής, πάλι για εργατική εναλλακτική, Εργατική Αλληλεγγύη No 1517, 13/4/2022, <https://ergatikiki.gr/article.php?id=25797&issue=1517>

Πόλεμος στην Ουκρανία: η έκρηξη των ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών

Η φρίκη του πολέμου στην Ουκρανία έχει προκαλέσει σοκ στην κοινή γνώμη σε όλο τον κόσμο. Σκηνές που πολλοί θεωρούσαν ότι ανήκουν αμετάκλητα στο παρελθόν επανέρχονται δραματικά. Η βύθιση της ναυαρχίδας του ρωσικού στόλου στη Μαύρη Θάλασσα στις 14 Απρίλη πανηγυρίστηκε μακάβρια ως ουκρανική επιτυχία από τα ΜΜΕ στη Δύση, φτάνοντας στο σημείο να καταγγέλλουν τη ρωσική πλευρά ότι προσπαθεί να κρύψει το γεγονός ότι το πλήρωμα του Μόσκβα χά-

Οι μύθοι μιας "ειρηνικής παγκοσμιοποίησης" καταρρέουν, η λενινιστική ανάλυση για τον ιμπεριαλισμό επιβεβαιώνεται, υποστηρίζει ο Πάνος Γκαργκάνας. Και αναδεικνύει τις επιπτώσεις στον αντιδραστικό ελληνoturκικό ανταγωνισμό.

θηκε στα παγωμένα νερά:

«Η τύχη των περίπου 500 μελών του πληρώματος αγνοείται, καθώς η Ρωσία αρνείται να δώσει σχετικές λεπτομέρειες, ενώ αρχικά ισχυρίστηκε ότι στο πλοίο εκδηλώθηκε φωτιά που οδήγησε σε έκρηξη των πυρομαχικών που μετέφερε.

Την Πέμπτη, το ρωσικό υπουργείο Άμυνας δήλωσε ότι το πλήρωμα «απομακρύνθηκε προς άλλα σκάφη του Στόλου της Μαύρης Θάλασσας που βρίσκονταν εκεί κοντά», χωρίς ωστόσο να διευκρινίζεται κατά πόσο πρόκειται για το σύνολο των επιβαινόντων. Το βράδυ της Παρασκευής, το ρωσικό κρατικό πρα-

κτορείο ειδήσεων Tass μετέδωσε πως τα μέλη του Moskva παραδόθηκαν στο λιμάνι της Σεβαστούπολης, χωρίς καμία αναφορά σε διασωθέντες ή θύματα.

Εκτιμάται ότι στη ναυαρχίδα του ρωσικού Στόλου στη Μαύρη Θάλασσα, που αναβαθμίστηκε το 2020 προκειμένου να είναι αξιόπλοο μέχρι το 2040, επέβαιναν 510 μέλη πληρώματος. Πληροφορίες που για την ώρα δεν έχουν επιβεβαιωθεί, αναφέρουν ότι περίπου 50 μέλη διασώθηκαν από τουρκικό σκάφος.

Οι συγγενείς των μελών του πληρώματος πραγματοποιήσαν τελετή στη μνήμη των ανθρώπων τους και κατέθεσαν στο μνημείο του Μαύρου Στόλου ένα στεφάνι που έγραφε: «Στο πλοίο και στους ναύτες».

Ουσιαστικά, αφήφισαν τη λογοκρισία του Κρεμλίνου και πραγματοποίησαν ανεπίσημο μνημόσυνο». ¹

Τις εικόνες φρίκης από τις πολεμικές σφαγές ήρθαν να εντείνουν οι αποκαλύψεις για ομαδικούς τάφους αμάχων σε ουκρανικές πόλεις που είχε καταλάβει ο ρωσικός στρατός. Επί πολλές μέρες ήταν αδύνατο να ανοίξει κάποιος την τηλεόραση και να μην αντικρύσει αυτό το θέαμα. Έχουν περάσει πέντε δεκαετίες από τότε που η κοινή γνώμη συγκλονιζόταν από τις αποκαλύψεις για τη σφαγή αμάχων στο Μυ Λάι του Βιετνάμ από τα αμερικανικά στρατεύματα. Τα εγκλήματα πολέμου που διαπράττουν οι στρατοί κατοχής επανέρχονται στην επικαιρότητα και τώρα γίνεται προσπάθεια να χρησιμοποιηθούν ως επιχειρήματα για τη συνέχιση και κλιμάκωση του πολέμου και όχι για τον τερματισμό του. ²

Το πραγματικό ερώτημα που αναδεικνύεται, ύστερα από το αρχικό σοκ, είναι γιατί συμβαίνουν όλα αυτά; Δεν έχει περάσει πολύς καιρός από τότε που το κυρίαρχο αφήγημα έλεγε ότι η εποχή των ανταγωνισμών έχει τελειώσει, η παγκοσμιοποίηση τους έχει μετατρέψει σε ειρηνικούς, κάτι σαν «ευγενή άμιλλα» στο οικονομικό πεδίο στα πλαίσια μιας παγκόσμιας ελεύθερης αγοράς που επο-

πτεύεται από διεθνείς οργανισμούς κοινής αποδοχής. Τώρα, όμως, ακόμα και στους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς ξεπροβάλλει η απορία για το πώς μπορούν να ερμηνευτούν οι εξελίξεις:

«Από όλες τις πιο διάσημες απόπειρες να τοποθετηθούν οι διεθνείς σχέσεις σε θεωρητική μορφή, καμιά δεν μπορεί να ερμηνεύσει την κρίση στην Ουκρανία» γράφει ένας από τους πιο συστηματικούς αρθρογράφους και αναφέρεται στις ανεπάρκειες της θεωρίας του Φουκουγιάμα για το «Τέλος της Ιστορίας», του Σάμιουελ Χάντινγκτον για τον «Πόλεμο των Πολιτισμών» και της «ρεαλιστικής» που τονίζει τα κυνικά συμφέροντα όλων των κρατών ανεξάρτητα από ιδεολογίες και συστήματα». ³

Προφανώς η αποτυχία δεν αφορά μόνο τους θεωρητικούς του συστήματος. Δεν είναι τόσο μακριά η εποχή που ο Τόνι Μπλερ δήλωνε για τον Πούτιν ότι «πρόκειται για ηγέτη που μιλάει τη γλώσσα της μεταρρύθμισης» και ότι πιστεύει πως «είναι έτοιμος να αποδεχθεί μια νέα σχέση με την ΕΕ και τις ΗΠΑ». ⁴ Στην πορεία αποδείχθηκε ότι αυτή η «νέα σχέση» δεν ήταν μόνο μια συνεργασία με κοινή γλώσσα τις νεοφιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις, αλλά μια διαδικασία γεμάτη λεηλασίες, εκβιασμούς και συγκρούσεις που κορυφώθηκε με τον πόλεμο στην Ουκρανία.

Το πραγματικό πρόσωπο της «παγκοσμιοποίησης»

Όπως θύμιζε στις 16 Φλεβάρη, λίγες μέρες πριν ξεσπάσει ο πόλεμος, η πρώτη διακήρυξη της Διεθνιστικής Σοσιαλιστικής Τάσης για την κρίση στην Ουκρανία, ο υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ το 1990, ο Τζέιμς Μπίκερ είχε δώσει υποσχέσεις στον Μ. Γκορμπατσόφ, τον τελευταίο πρόεδρο της ΕΣΣΔ ότι το ΝΑΤΟ δεν θα επεκταθεί ούτε ένα βήμα προς τα ανατολικά σε αντάλλαγμα με τη συναίνεση της ΕΣΣΔ για την ένταξη στο ΝΑΤΟ της επανενωμένης Γερμανίας. ⁵

Ήταν η περίοδος όπου και στα δυο στρατόπεδα του Ψυχρού Πολέμου που

έφτανε στο τέλος του, κυριαρχούσε η πολιτική για μια «αμοιβαία επωφελή» συνεργασία. Η Ρωσία και οι πρώην χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας θα άνοιγαν τις πύλες τους στις δυτικές πολυεθνικές, όπως είχε ήδη ξεκινήσει να κάνει η Κίνα, και οι ΗΠΑ και η ΕΕ θα εξασφάλιζαν τη συμμετοχή της Ρωσίας στους διεθνείς «θεσμούς συνεργασίας» που ανοίγονταν μπροστά, όπως οι G7 που θα γίνονταν G8, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου κλπ.

Στην πράξη, εκείνα τα σενάρια ποτέ δεν ήταν ειδυλλιακά, ωστόσο η συνεργασία προχώρησε. Η αλυσίδα με τα φαγάδικα Μακντόναλντς άνοιξε καταστήματα στη Ρωσία, το 1997 ο Κλίντον προσκάλεσε τη Ρωσία στους G7 που έγιναν G8 μέχρι το 2014. Το 2001 στη Γένοβα το νέο αντικαπιταλιστικό κίνημα πολιορκούσε και τον Πούτιν παρέα με τον Μπερλουσκόνι.

Αργότερα, ο πρώην Καγκελάριος της Γερμανίας Γκέρχαρντ Σρέντερ μπήκε στα αφεντικά της Γκαζπρόμ, η ιταλική ENI προχώρησε σε συνεργασία με τη Ροσνέφτ, οι συνεργασίες απλώνονταν ακόμα και στον καίριο ενεργειακό τομέα.

Η γαλλική Ρενό ξεκίνησε το 1998 μια συνεργασία με την παλιά Μόσκοβιτς και έφτασε να έχει στη Μόσχα ένα από τα μεγαλύτερα εργοστάσια αυτοκινήτων. Και βέβαια Ρώσοι «ολιγάρχες» απόκτησαν τη δυνατότητα να τοποθετούν τα κέρδη τους στο Σίτι του Λονδίνου και να αντιγράφουν τους δυτικούς Μπερλουσκόνι αγοράζοντας ποδοσφαιρικές ομάδες, όπως ο Αμπράμοβιτς την Τσέλσι.

Πέρα από την οικονομική πλευρά, προχώρησε και η γεωπολιτική, με τη Ρωσία να προτείνει συνεργασία με το ΝΑΤΟ ήδη το 1991 και στις 27 Μάη 1997 στη σύνοδο κορυφής του ΝΑΤΟ στο Παρίσι να αποφασίζεται Κοινό Συμβούλιο ΝΑΤΟ-Ρωσίας. Το 2009 το ΝΑΤΟ ζήτησε τη συνεργασία της Ρωσίας για τον πόλεμο στο Αφγανιστάν και το 2011 υπήρξαν και κοινές αεροπορικές και ναυτικές ασκήσεις. Η συνεργασία τερματίστηκε

το 2014 μετά τη κατάληψη της Κριμαίας.

Σε όλο εκείνο το διάστημα είχαν υπάρξει εντάσεις, αλλά δεν είχαν οδηγήσει στη ρήξη, ακόμη και όταν το ΝΑΤΟ βομβάρδιζε στη Βοσνία και στη Σερβία επεμβαίνοντας στη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Αντίθετα, η Δύση χειροκροτούσε όταν η Ρωσία ισοπέδωνε την Τσετσενία και το 1996 και το 1999-2000.

Ωστόσο, ακόμα και όταν οι πολιτικοί και οι στρατηγικοί έβρισκαν κοινό παρονομαστή στην καταπολέμηση της «ισλαμιστικής τρομοκρατίας», η απληστία των καπιταλιστών στα πλαίσια του οικονομικού ανταγωνισμού προετοιμάζε το έδαφος για την επερχόμενη σύγκρουση.

Ένα πρώτο σοκ ήρθε το 1998 με το κραχ των «Ασιατικών τίγρεων» που οδήγησε τη Ρωσία σε χρεοκοπία.^{6,7} Οι ραγδαία αναπτυσσόμενοι καπιταλισμοί της ανατολικής Ασίας (Ν. Κορέα, Ταϊλάνδη κλπ) μπήκαν σε οικονομική ύφεση προκαλώντας πτώση στην τιμή του πετρελαίου και πανικόβλητη φυγή κερδοσκοπικών κεφαλαίων. Το ρούβλι που στηριζόταν σε εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου κατέρρευσε και η Ρωσία δεν μπορούσε να ξεπληρώσει το χρέος της. Ήταν μια ταπείνωση για την άρχουσα τάξη της Μόσχας που αποτέλεσε καμπή για τη μελλοντική στάση της.

Ο Πούτιν που αναδείχθηκε στην προεδρία της Ρωσίας εκείνη την περίοδο αποδείχθηκε πιο σκληρός παίκτης από τον Γέλτσιν. Προφανώς αυτή η εξέλιξη δεν μπορεί να ερμηνευτεί με αστειύσμούς για τον «μεθύστακα» Γέλτσιν που υποχωρούσε διαρκώς στις πιέσεις της Δύσης. Η ρώσικη ανασύνταξη πέρασε μέσα από μεγαλύτερο έλεγχο στο τραπεζικό της σύστημα και πιο συστηματική προσπάθεια για κέρδισμα των «ολιγαρχών» στις πρώην σοβιετικές χώρες προς τη μεριά της. Ο Πούτιν κέρδισε αυτό το στοιχείο στη Λευκορωσία, το επέβαλε με τα τανκς στη Γεωργία, και έφτασε στη σημερινή κρίση προσπαθώντας να το κερδίσει και στην Ουκρανία.

Νέα μεγάλη ώθηση στην όξυνση των

ανταγωνισμών έδωσε η κρίση του 2008 και οι μακρόσυρτες συνέπειές της που φτάνουν μέχρι σήμερα. Η Ρωσία ήταν πιο θωρακισμένη χρηματοπιστωτικά αυτή τη φορά, αλλά η Ουκρανία χτυπήθηκε σκληρά και η άρχουσα τάξη της πολώθηκε ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση πιο έντονα.^{8,9} Το ουκρανικό νόμισμα κατέρρευσε, όσοι είχαν δάνεια σε δολάρια δεν μπορούσαν να τα ξεπληρώσουν. Ταυτόχρονα, η εισβολή της Ρωσίας στη Γεωργία εκείνο το καλοκαίρι προειδοποίησε για στρατιωτική κλιμάκωση. Οι ισορροπίες της ουκρανικής άρχουσας τάξης για διάσωση με δάνεια του ΔΝΤ και παράλληλο κατευνασμό της Μόσχας έγιναν ακραία ασταθείς.

Οι σύγχρονοι ιμπεριαλιστικοί ανταγωνισμοί

Το καθοριστικό στοιχείο, όμως, βρισκόταν έξω από το Κίεβο. Στην αμερικανική πρωτεύουσα ξεκινούσαν οι προβληματισμοί για «Στροφή στον Ειρηνικό». Μέχρι τότε, το αμερικανικό στρατιωτικό δόγμα υπηρετούσε τη δυναμική της «παγκοσμιοποίησης» με της θεωρία της καλοπροαίρετης υπερδύναμης που επόπτευε την «ειρηνική» πορεία της χτυπώντας μόνο «κράτη-παρίες». Κίνα, Ρωσία, ΕΕ και ΗΠΑ μπορούσαν να συνυπάρχουν σε αυτό το πλαίσιο. Η «Στροφή στον Ειρηνικό» σηματοδοτούσε το ανοιχτό πέρασμα στην προοπτική στρατιωτικών αναμετρήσεων ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις. Και δεν περιοριζόταν μόνο σε ζητήματα ελέγχου των θαλασσών στη γειτονιά της Κίνας.

Η δυναμική της όξυνσης των ανταγωνισμών έγινε πιο σαφής με την πολιτική του Τραμπ που άρχισε να μιλάει για «επαναπατρισμό» των εργοστασίων των αμερικανικών πολυεθνικών από την Κίνα στις μεσοδυτικές Πολιτείες των ΗΠΑ που είχαν χτυπηθεί από την ανεργία σε βαθμό να αποκαλούνται πια ως «ζώνη της σκουριάς». Όπως γράφαμε από τις σελίδες αυτού του περιοδικού:

«Όταν ξέσπασε η μεγάλη οικονομική κρίση το 2008, ο αμερικάνικος καπιτα-

λισμός ήταν αναμφισβήτητο ο συντονιστής της αντιμετώπισής της σε διεθνές επίπεδο. Συσπείρωσε γύρω του όχι μόνο την ομάδα των G8, των πλουσιότερων κρατών, αλλά και την ομάδα των G20, των “αναδύμενων” οικονομιών, σε μια κοινή στάση που μπορούμε να τη συνοψίσουμε ως εξής: οι Κεντρικές Τράπεζες παντού ρίχνουν χρήμα για τη διάσωση του τραπεζικού συστήματος και οι κυβερνήσεις φροντίζουν να επιβάλουν την “απαραίτητη” δημοσιονομική πειθαρχία ώστε το κόστος της διάσωσης να μεταφραστεί σε περικοπές για τους από κάτω. Η “παγκοσμιοποίηση” και οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές του ανοίγματος των αγορών δεν μπήκαν σε αμφισβήτηση από κανέναν από τους μεγάλους παίκτες του παγκόσμιου καπιταλισμού. Το αντίθετο μάλιστα. Και οι ΗΠΑ και οι ανταγωνιστές τους συμφωνούσαν ότι δεν πρέπει να υπάρξει επανάληψη της επιστροφής στον προστατευτισμό που συνόδευσε την κρίση της δεκαετίας του 1930.

Σχεδόν δέκα χρόνια αργότερα, αυτή η συναίνεση σπάει καθώς δεν έχει καταφέρει να εξασφαλίσει το ξεπέρασμα της κρίσης. Ο ρυθμός ανάπτυξης του παγκόσμιου εμπορίου γνωρίζει κάμψη. Ο μύθος ότι εκεί υπάρχει μια πίτα που διαρκώς μεγαλώνει και όλοι μπορούν να επωφεληθούν αρκεί να κάνουν τις κατάλληλες νεοφιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις ώστε να κάνουν τις εξαγωγές τους ανταγωνιστικές, μπαίνει σε αμφισβήτηση».¹⁰

Το ξεδίπλωμα αυτών των αντιθέσεων ξαναέφερε στο προσκήνιο οικονομικές κυρώσεις και εμπορικούς πολέμους δίπλα στις στρατιωτικές ανακατατάξεις:

«Οι ανταγωνιστικές σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας είναι περίπλοκες. Η Κίνα είναι αναδύμενη δύναμη που κινείται πλέον οικονομικά όχι μόνο με τεράστιες εξαγωγές εμπορευμάτων αλλά και με εξαγωγές κεφαλαίων σε πολλές χώρες που παλιά ήταν προνομιακό πεδίο των ιμπεριαλισμών της Δύσης (ιδιαίτερα στην Αφρική αλλά και στη Νοτιοανατολική Ασία). Παράλληλα, επιδιώκει να προωθήσει το νό-

Ο Μπερλουσκόνι υποδέχεται τον Πούτιν στη Σύνοδο των G8 στη Γένοβα το 2001

μισιά της ως μέσο διεθνών πληρωμών, ένα αντίβαρο στο δολάριο κύρια, αλλά και στο ευρώ. Πρόσφατα συμφώνησε με τη Σαουδική Αραβία ότι οι πληρωμές για το πετρέλαιο που εισάγει η Κίνα μπορούν να γίνονται με το δικό της νόμισμα αντί για το δολάριο. Ταυτόχρονα όμως αποτελεί πολύτιμο εμπορικό εταίρο και των ΗΠΑ και της ΕΕ και κυρίως διαθέτει τεράστια αποθεματικά σε δολάρια τα οποία είναι τοποθετημένα σε αμερικανικά ομόλογα. Ένας ανοιχτός οικονομικός πόλεμος των ΗΠΑ κατά της Κίνας δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση.

Επιπλέον, η Κίνα αμφισβητεί στρατιωτικά τον αμερικάνικο έλεγχο στον Ειρηνικό Ωκεανό, αλλά μια ευθεία στρατιωτική αντιπαράθεση ΗΠΑ – Κίνας είναι δύσκολη για πολλούς λόγους. Τυπικά οι διαφωνίες για αυτή τη θαλάσσια περιοχή αφορούν τη χάραξη των ΑΟΖ (αποκλειστικές οικονομικές ζώνες) με τις γειτονικές

χώρες, αλλά στην ουσία αφορούν στον έλεγχο των σημείων από όπου περνούν τεράστιοι όγκοι του διεθνούς εμπορίου.

Αναγκαστικά, οι ανταγωνισμοί παίρνουν πλάγιες μορφές: και οι ΗΠΑ και η ΕΕ έχουν αρχίσει να επιβάλουν ελέγχους στις εξαγωγές δικών τους επιχειρήσεων από κινεζικά κεφάλαια.¹¹

Η συνέχεια είχε κλιμακώσεις όχι μόνο οικονομικές αλλά και στρατιωτικές, όπως με τη Συμφωνία ΑΥΚΥΣ ανάμεσα σε Αυστραλία, Βρετανία και ΗΠΑ.¹² Ο Μπάιντεν έφτασε να κατηγορείται ότι εφαρμόζει πολιτική τραμπισμού χωρίς τον Τραμπ.

Η τραγωδία της Ουκρανίας, λοιπόν, πρέπει να γίνει κατανοητή σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο. Η αντιπαράθεση μέσα στην ουκρανική άρχουσα τάξη ξετυλίχθηκε μέσα σε συνθήκες όπου οι κόντρες ανάμεσα στους μεγάλους παίκτες της παγκόσμιας σκακίερας έπαιρναν

και παίρνουν νέα τροπή. Ούτε η Ουάσιγκτον, ούτε η Μόσχα ήταν διατεθειμένες να κάνουν πίσω.

Για να γυρίσουμε πίσω στην απορία του αρθρογράφου των Φαϊνάνσιαλ Τάιμς, η θεωρία για την ερμηνεία των εξελίξεων βρίσκεται εκεί όπου δεν σκέφτηκε να ψάξει: στον Λένιν και στη Ρόζα, στον Μπουχάριν και στον Τρότσκι. Το πέρασμα του καπιταλισμού στο στάδιο του ιμπεριαλισμού ήταν το υπόβαθρο για τους μεγάλους επαναστάτες των αρχών του εικοστού αιώνα για να κατανοήσουν το κατρακύλισμα της ανθρωπότητας στη βαρβαρότητα του Πρώτου Παγκόσμιου Πόλεμου και να ανοίξουν προοπτική για την ανατροπή της. Ο Πόλεμος δεν τερματίστηκε με τη νίκη της μιας ή της άλλης πλευράς, αλλά με τις εργατικές επαναστάσεις στη Ρωσία και στη Γερμανία.

Επανάσταση και αντεπανάσταση στη Ρωσία

Μπορεί ο Πούτιν να καταγγέλλει τον Λένιν ως ιστορικά υπεύθυνο για τον αποχωρισμό της Ουκρανίας από τη Ρωσία,¹³ αλλά οι κυβερνήσεις των χωρών του NATO δεν παύουν να καταγγέλλουν ως πράκτορα του Πούτιν όποιον ή όποια αντιστέκεται στον πόλεμο στην Ουκρανία. «Ίσαποστάκηδες» και «πουτινάκια» έχουν γίνει κοινόχρηστοι όροι επίθεσης του Μητσοτάκη και των υπουργών του ενάντια στην Αριστερά.

Για να αξιοποιήσουμε τη θεωρία και την παράδοση του Λένιν, λοιπόν, είναι απαραίτητο να σταθούμε στο χάσμα που χωρίζει την Ρωσία της επανάστασης από τη Ρωσία της αντεπανάστασης. Ο Πούτιν και οι «ολιγάρχες» δεν έπεσαν από τον ουρανό.

Η Τσαρική αυτοκρατορία ήταν γνωστή σαν «φυλακή των λαών». Η ανατροπή της με την εργατική επανάσταση του 1917 σήμανε απαρχή απελευθέρωσης από την εθνική καταπίεση πολλών λαών, ανάμεσά τους και του ουκρανικού. Οι μύθοι του μεγαλωσικού σοβινισμού είχαν βαθιές ρίζες και προσπαθούσαν να ζωγραφίσουν μια εικόνα που βάφτιζε την Ουκρανία ως «Μικρή Ρωσία», αρχικά μικρή σε έκταση και πληθυσμό αλλά όλο και περισσότερο υποτιμητικά για τους Ουκρανούς ως «μικρορώσους» σε διάκριση από τους «μεγαλωσούς» της τσαρικής Ρωσίας. Το τσαρικό καθεστώς απαγόρευσε τη χρήση της ουκρανικής γλώσσας.

Η εργατική επανάσταση του 1917 συγκρούστηκε μετωπικά με τον μεγαλωσικό εθνικισμό. Η κυβέρνηση των σοβιέτ αναγνώρισε το δικαίωμα στα καταπιεσμένα έθνη όχι μόνο να χρησιμοποιούν τη δική τους γλώσσα, αλλά και να ανεξαρτητοποιηθούν και μόνο εθελοντικά, αν επιθυμούσαν, να ενωθούν στα πλαίσια της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών.

Ο Λένιν ήταν πρωταγωνιστής εκείνης της μεγάλης ανατροπής και χρειάστηκε να συγκρουστεί με τις τάσεις μιας με-

γαλωσικής αποκατάστασης. Ήδη το 1919 έγραφε:

*«Αν ένας Μεγαλωσός κομμουνιστής επιμένει στη συγχώνευση της Ουκρανίας με τη Ρωσία, οι Ουκρανοί μπορεί εύκολα να τον υποπτευθούν ότι υποστηρίζει αυτή την πολιτική όχι με το κίνητρο της συνένωσης των προλετάρων στην πάλη ενάντια στο κεφάλαιο, αλλά εξαιτίας των προκαταλήψεων του παλιού Μεγαλωσικού εθνικισμού, του ιμπεριαλισμού. Τέτοια καχυποψία είναι φυσιολογική, και ως ένα βαθμό αναπόφευκτη και θεμιτή, επειδή οι Μεγαλωσοί κάτω από το ζυγό των γαιοκτημόνων και των καπιταλιστών είχαν καταπιεί επί αιώνες τις ντροπιασμένες και αποκρουστικές προκαταλήψεις του Μεγαλωσικού σοβινισμού».*¹⁴

Αργότερα, ο Λένιν αναγκάστηκε να προειδοποιήσει για τέτοιου είδους αποκλίσεις εκ μέρους του Στάλιν. Το 1922 ο Στάλιν ήταν υπεύθυνος για τη διαμόρφωση του Συντάγματος της ΕΣΣΔ και χρησιμοποιούσε αυτή τη θέση για να παραβιάζει δικαιώματα των «μικρών» δημοκρατιών, επειδή τάχα οι ντόπιοι κομμουνιστές έπασχαν από «εθνικοσοσιαλισμό». Όταν ο Λένιν ενημερώθηκε συγκεκριμένα για τις εξελίξεις στη Γεωργία, έστειλε επιστολή στην Κεντρική Επιτροπή αναφέροντας:

*«Παραδειγματική τιμωρία πρέπει να επιβληθεί στον σύντροφο Ορντζονικίτζε (το λέω αυτό με μεγάλη λύπη καθώς είμαι ένας από τους προσωπικούς του φίλους και έχουμε δουλέψει μαζί στο εξωτερικό) και πρέπει να ολοκληρωθεί η έρευνα όλου του υλικού που έχει συγκεντρώσει η επιτροπή Ντζερζίνσκι ή να ξεκινήσει από την αρχή για να επανορθώσει όλα τα τεράστια λάθη και προκατειλημμένες κρίσεις που χωρίς αμφιβολία περιέχει. Η πολιτική ευθύνη για αυτήν την πραγματικά Μεγαλωσική εθνικιστική εκστρατεία πρέπει βέβαια να αποδοθεί στον Στάλιν και στον Ντζερζίνσκι».*¹⁵

Εκείνα ήταν απλά προανάκρουσμα για τα όσα επακολούθησαν στη δεκαετία του 1930, όταν ο Στάλιν, απαλλα-

μένος από την αριστερή αντιπολίτευση, προχώρησε την αντεπαναστατική του εκστρατεία. Δεν καταπατήθηκαν μόνο τα δικαιώματα των λαών της Σοβιετικής Ένωσης, αλλά και η ίδια η θέση της εργατικής τάξης. Πώς μπορεί να παραμένει «εργατικό» ένα κράτος όπου οι γραφειοκράτες, οι κομισάριοι και οι διευθυντές των εργοστασίων μπορούσαν να αντιμετωπίζουν την εργατική τάξη σαν φθηνό εργατικό δυναμικό;¹⁶

*«Το 1929 αποκαταστάθηκε το 'διευθυντικό δικαίωμα' της απόλυσης χωρίς συνεννόηση με την εργοστασιακή επιτροπή. Το 1930 καταργήθηκε το επίδομα ανεργίας. Το 1932 η αδικαιολόγητη απουσία από την εργασία για μια μέρα αναγορεύτηκε σε παράπτωμα που τιμωρείται με απόλυση και την ίδια χρονιά καθιερώθηκε το εσωτερικό διαβατήριο. Το 1939 καθιερώθηκε ότι όποιος αργούσε 20 λεπτά θεωριόταν σε 'καθυστέρηση'. Το 1940 καθιερώθηκε ότι η 'καθυστέρηση' τιμωρείται με επιβολή 'διορθωτικής' εργασίας και μείωση μισθού 25%. Υπολογίζεται ότι ανάμεσα στο 1940 και το 1952 περίπου 10,9 εκατομμύρια εργάτες τιμωρήθηκαν με 'διορθωτική' εργασία».*¹⁷

Οι «ολιγάρχες», οι Γιέλτσιν και οι Πούτιν βγήκαν μέσα από την άρχουσα τάξη του κρατικού καπιταλισμού που έχτισε η σταλινική αντεπανάσταση. Ανήκουν στο ίδιο σύστημα που υπερασπίζεται κάθε άρχουσα τάξη της «πολιτισμένης» Δύσης. Και αποτελούν αναπόσπαστη συνιστώσα των δυνάμεων που συγκρούονται στο σύγχρονο ιμπεριαλιστικό διεθνές περιβάλλον.

Ο πόλεμος και οι περιφερειακοί ανταγωνισμοί

Η σημασία και οι επιπτώσεις της πολεμικής σύγκρουσης του NATO με τη Ρωσία στην Ουκρανία δεν είναι ίδιες για όλα τα κράτη μέλη της συμμαχίας. Οι ΗΠΑ είναι σίγουρα επικεφαλής αυτής της εκστρατείας, όχι μόνο γιατί παραμένουν η μεγαλύτερη ιμπεριαλιστική δύναμη του κόσμου με μεγάλη διαφορά,

αλλά και γιατί σχεδίασαν και ξεκίνησαν αυτή την εκστρατεία.

Μετά την προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία, οι ΗΠΑ προετοίμασαν συστηματικά την Ουκρανία για πόλεμο. Σύμφωνα με την εφημερίδα Φαϊνάνσιαλ Τάιμς, η στρατιωτική βοήθεια των ΗΠΑ προς την Ουκρανία στα χρόνια 2014-2020 έφτασε το 1,8 δις δολάρια και μέσα στον πρώτο μήνα του πολέμου προστέθηκαν άλλα 1,7δις.¹⁸

«Η εκπαίδευση και η παρουσία των νατοϊκών δεν είναι κάτι το καινούργιο στην Ουκρανία, αποκαλύπτουν πλέον ανοιχτά μια σειρά από δημοσιεύματα. Όπως διαβάζουμε στην *Wall Street Journal*: 'Οι Καναδοί εκπαίδευσαν την Ταξιαρχία Ταχείας Αντίδρασης το περασμένο καλοκαίρι σε αστικό πόλεμο. Η άσκηση στη δυτική Ουκρανία ήταν μία από τις πολλές τα τελευταία χρόνια με στρατεύματα από τον Καναδά, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Ρουμανία και τις ΗΠΑ.

Και αυτό ήταν μόνο ένα κομμάτι μιας

ελάχιστη δημοσιοποιημένης προσπάθειας των χωρών του NATO. Μέσω μαθημάτων και ασκήσεων στις οποίες συμμετείχαν τουλάχιστον 10.000 στρατιώτες ετησίως για περισσότερα από οκτώ χρόνια, το NATO και τα μέλη του βοήθησαν την Ουκρανία να αλλάξει... Οι ετήσιες ασκήσεις στο στρατόπεδο κοντά στην πόλη Γιαβορίβ (στρατιωτική βάση 150 τετραγωνικών μιλίων στα σύνορα Ουκρανίας - Πολωνίας) επιτρέπουν στα ουκρανικά στρατεύματα να εξασκούνται με δυνάμεις έως και δώδεκα χωρών».¹⁹

Ο ρόλος των ΗΠΑ δεν εξαντλείται στο στρατιωτικό πεδίο. Η σημασία του δολαρίου στον οικονομικό πόλεμο είναι ακόμη πιο μεγάλη. Όπως αποκαλύπτουν οι Φαϊνάνσιαλ Τάιμς οι οικονομικές κυρώσεις σχεδιάστηκαν από την Τζάνετ Γέλεν και τον Μάριο Ντράγκι πατώντας σε προεργασίες που είχαν γίνει για τις κυρώσεις σε βάρος του Ιράν, της Βενεζουέλας, της Βόρειας Κορέας και της ... Αλ-Καϊντα.

«Ο νόμος 'Patriot act' που χρησιμοποιήθηκε από την προεδρία Μπους μετά την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους το 2001 για παρακολουθήσεις και για κρατήσεις υπόπτων επ' αόριστον, έδινε επίσης εξουσίες στο υπουργείο Οικονομικών να μπορεί να αποκλείει από τις αμερικανικές τράπεζες κάθε χρηματοπιστωτικό οργανισμό που μπορούσε να θεωρηθεί ύποπτος για ξέπλυμα χρημάτων... Η Γιέλεν ως πρώην πρόεδρος της Fed και ο Ντράγκι ως πρώην επικεφαλής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας είναι βετεράνοι μιας σειράς δραματικών κρίσεων, από το 2008-09 μέχρι την κρίση στη ζώνη του ευρώ. Πάντα έστελναν μηνύματα ηρεμίας και σταθερότητας προς νευρικές χρηματοπιστωτικές αγορές... Τώρα κήρυτταν οικονομικό πόλεμο στη Ρωσία».²⁰

Και μόνο αυτή η πλευρά του πολέμου θα ήταν αρκετή για να δούμε ότι η Νατοϊκή εκστρατεία δεν ξεδιπλώνεται όμοια για όλους τους συμμάχους. Για

την ελληνική περίπτωση, είναι ανατριχιαστική η εμπλοκή δίπλα στους μηχανισμούς, τη Fed, την ΕΚΤ, δίπλα ακόμη και στα πρόσωπα που μεθόδευσαν τα Μνημόνια και έχουν ομολογήσει πόσο ψυχρά «έκαναν λάθος εκτιμήσεις» για τις συνέπειες πάνω στην ελληνική οικονομία και στον κόσμο της δουλειάς. Ο Μητσοτάκης δεν τολμάει να πάρει αποστάσεις από τις κυρώσεις, αλλά υπάρχουν χώρες-κλειδιά για τις συμμαχίες των ΗΠΑ, όπως η Ινδία, η Βραζιλία και η Νότια Αφρική που αρνούνται να μπουν στον οικονομικό πόλεμο.

Η περίπτωση της Ινδίας είναι ίσως η πιο σημαντική, επειδή η ακροδεξιά κυβέρνηση της συνεργάζεται στρατιωτικά με τις ΗΠΑ για τον έλεγχο των θαλάσσιων δρόμων από τον Ινδικό Ωκεανό μέχρι τη Νότια θάλασσα της Κίνας. Παρόλα αυτά ο Μόντι και η κεντρική τράπεζα της Ινδίας δεν συμμετέχει στις κυρώσεις.

Η νατοϊκή προπαγάνδα ισχυρίζεται ότι ο Πούτιν με την εισβολή στην Ουκρανία κατάφερε να ενισχύσει τη συσπείρωση της δυτικής συμμαχίας, αλλά αυτή είναι μια απλοϊκή εικόνα. Ακόμη και στην καρδιά του ΝΑΤΟ υπάρχουν εντάσεις, όπως φαίνεται από τη δυσκολία της Γερμανίας να προχωρήσει σε αποκλεισμό των εισαγωγών φυσικού αερίου από τη Ρωσία. Ο Ζελένσκι που τρέχει από κοινοβούλιο σε κοινοβούλιο για να απαιτήσει μεγαλύτερη νατοϊκή ενίσχυση, έφτασε στο σημείο να αρνηθεί επίσκεψη του Προέδρου της Γερμανίας στο Κίεβο για να αναδείξει ότι η Γερμανία δεν βοηθάει όσο θα ήθελε.

Ανακατατάξεις στην Ανατολική Μεσόγειο

Οι αναταράξεις που προκαλεί ο πόλεμος στην Ουκρανία είναι πιο έντονες στην γειτονιά μας. Η στρατηγική σημασία της Ανατολικής Μεσογείου σαν εναλλακτική πηγή για την ΕΕ απέναντι στη Ρωσία για εισαγωγές φυσικού αερίου αναβαθμίστηκε. Και μόνο το πάγωμα του αγωγού Nordstream2, που θα μετέ-

φερε φυσικό αέριο από τη Ρωσία στη Γερμανία παρακάμπτοντας (ή συμπληρώνοντας) τους αγωγούς μέσω Ουκρανίας, αλλάζει τα δεδομένα.

Ταυτόχρονα, όμως, αναβαθμίστηκε η πίεση για επιστροφή της Τουρκίας στους κόλπους της δυτικής συμμαχίας. Το ΝΑΤΟ μπήκε σε πόλεμο και ο Μπάιντεν και ο Ερντογάν φρόντισαν να κάνουν κινήσεις προσαρμογής. Αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων ήταν η εγκατάλειψη του αγωγού Eastmed από τις ΗΠΑ.²¹

Αυτό ήταν ένα πλήγμα για τον άξονα Ελλάδα-Κύπρος-Ισραήλ και τη στήριξή του από τις ΗΠΑ. Επιφανειακά, οι εξελίξεις φαίνονται να οδηγούν σε χαλάρωση του ελληνοτουρκικού ανταγωνισμού. Ο Ερντογάν υποδέχθηκε τον Μητσοτάκη στην Ισταμπούλ με φιλοφρονήσεις. Η ελληνική κυβέρνηση χαιρέτισε τον μεσολαβητικό ρόλο της Τουρκίας στις διπλωματικές συναντήσεις Ρωσίας-Ουκρανίας.²²

Ταυτόχρονα, όμως, η κυβερνητική προπαγάνδα υψώνει κραυγές ότι ο Ερντογάν είναι «αναθεωρητική δύναμη» όπως ο Πούτιν. Και οι δυο θέλουν να «αναθεωρήσουν» τα υπάρχοντα σύνορα και τις διεθνείς Συμφωνίες και Συνθήκες, λέει αυτή η υποκριτική καμπάνια που θέλει να ζωγραφίσει το ΝΑΤΟ και τον ελληνικό καπιταλισμό ως «αμυνόμενους» υπερασπιστές των συνόρων.

Πέρα από τις υποκρισίες, όμως, οι προσδοκίες του ελληνικού και του τουρκικού καπιταλισμού να εισπράξουν ανταλλάγματα για την συμμετοχή τους στη νατοϊκή εκστρατεία θα εξαρτηθούν από την έκβαση του πολέμου.

Η πρώτη φάση του πολέμου μέχρι τα τέλη Μάρτη έδειξε ότι δεν υπάρχει μια εύκολη στρατιωτική νίκη για καμιά από τις δυο πλευρές. Οι όποιες προσδοκίες του Πούτιν ότι θα κέρδιζε στην Ουκρανία όπως έκανε στη Γεωργία μόνο με μια προέλαση-επίδειξη δύναμης διαψεύστηκαν. Τώρα στη δεύτερη φάση με τις μάχες στο Ντονμπάς, απομένει να αποδειχθεί πόσο αντέχει η ουκρανική

αντίσταση που τόσο απροκάλυπτα πλέον στηρίζει και υμνεί το ΝΑΤΟ. Οι απόπειρες μιας διπλωματικής λύσης έχουν βαλτώσει όχι μόνο περιμένοντας την έκβαση της νέας φάσης, αλλά και επειδή οι προτάσεις περί «ουδετερότητας» της Ουκρανίας αποδεικνύονται ανεδαφικές την ώρα που σπάνε ουδετερότητες δεκαετιών, όπως της Σουηδίας και της Φινλανδίας.²³

Και η Άγκυρα και η Αθήνα τρέχουν να αναβαθμίσουν τη στρατιωτική εμπλοκή τους και τις περιφερειακές συμμαχίες τους. Ο Ερντογάν μετά τα Στενά του Βοσπόρου που έκλεισαν για τα ρωσικά πλοία, κλείνει και τον εναέριο χώρο της Τουρκίας για τις πτήσεις από Ρωσία προς Συρία. Ο Μητσοτάκης προσφέρει αεροναυτική επιτήρηση σε όλο το Αιγαίο για τα πλοία που μεταφέρουν στην Αλεξανδρούπολη πολεμικό υλικό αλλά και υγροποιημένο φυσικό αέριο:

«Τρεις πολεμικές ασκήσεις πραγματοποιούνται αυτές τις μέρες ταυτόχρονα στην Ελλάδα, οι Ασκήσεις ΗΝΙΟΧΟΣ, ΩΡΙΩΝ, ΛΑΙΛΑΨ 2022 στις οποίες συμμετέχουν 1.900 στρατιώτες, τα Αεροπλανοφόρα της Γαλλίας CHARLES DE GAULLE και των ΗΠΑ USS HARRY S. TRUMAN με τα πλοία συνοδείας τους, 130 Αεροσκάφη και Ελικόπτερα όλων των τύπων από 20 συνολικά χώρες, καθώς και 10 Μονάδες Επιφανείας του Π.Ν. Στην άσκηση «Λαίλαψ-1/22» συμμετέχουν φρεγάτες, πυραυλάκατοι, κανονιοφόροι, πλοίο γενικής υποστήριξης και ιπτάμενα μέσα του Πολεμικού Ναυτικού, το οποίο επιχειρεί όλο αυτό το διάστημα μαζί με τις νατοϊκές δυνάμεις παρακολουθώντας τις κινήσεις του ρωσικού Πολεμικού Ναυτικού.

«Ήδη φρεγάτες του Π.Ν. και αεροσκάφη της Π.Α. συμμετέχουν στην παρακολούθηση του διαδρόμου ναυσιπλοΐας, ο οποίος ξεκινάει από τα ανοιχτά της Κρήτης και φθάνει έως το βόρειο Αιγαίο» γράφει ο Βασίλης Νέδος στην Καθημερινή προσθέτοντας ότι «Ρωσικά πλοία – πολεμικά και εμπορικά – εξακολουθούν να κινούνται στην περιοχή ανάμεσα στα

Στενά και τις ρωσικές βάσεις στη Συρία και μέρος της αποστολής των ναυτικών δυνάμεων του ΝΑΤΟ είναι η διαρκής παρακολούθησή τους».²⁴

Το αντιπολεμικό κίνημα σε Ελλάδα και Τουρκία έχει να συμβάλει όχι μόνο στο σταμάτημα του σφαγείου στην Ουκρανία, αλλά και στην αποτροπή μιας ελληνοτουρκικής σύγκρουσης. ■

Σημειώσεις

1. Πόλεμος στην Ουκρανία: Θρίλερ με το πλήρωμα του Μόσκβα <https://www.in.gr/2022/04/16/world/polemos-stin-oukrania-thriler-pliromatou-moskva-teleti-mnimis-apo-syggeneis/>
2. <https://gr.euronews.com/2022/04/04/oiodolofonies-amazon-stin-mpoutsas-einai-mono-i-korifi-toy-pagounou-pou-dilose-to-kievo>
3. Janan Ganesh, No grand theory can explain the Ukraine crisis, Financial Times, 12 April 2022, https://www.ft.com/content/881c14dd-08ce-4266-8127-24f3c398e8d3?accessToken=zWAAAYBQ3bUekd0IHBTdCM5CZt0BJyTzw5j0Ww.MEUCICRY-PpPaaca0218JIXu-kxvnc1g0_MqPdKx-YQvRHCaAieA06TgTqQsfZHSwcnG6P-Mg-7HYJRFUfjEYH2sgoDFUE&sharetype=gift?token=c065d281-0faa-44b6-8b5f-9a63f9021e4a
4. Η δήλωση έγινε το 2000 και αναφέρεται από τον Τζόζεφ Τσουάρα στο άρθρο του The devastation of Ukraine, ISJ 174, <http://isj.org.uk/devastation-of-ukraine/>
5. <https://sekonline.gr/article.php?id=1226>
6. Μαρία Στύλλου, Η κρίση από την Ανατολή στη Δύση, Σοσιαλισμός από τα κάτω No

28. Σεπτέμβρης-Οκτώβρης 1998, <https://socialismfrombelow.gr/pdf/28.pdf>
7. Mike Haynes and Pete Glatter, The Russian Catastrophe, ISJ 81, Winter 1998, <https://www.marxists.org/history/etol/writers/glatter/1998/xx/catastrophe.html>
8. Joseph Choonara, The devastation of Ukraine, ISJ 174, <http://isj.org.uk/devastation-of-ukraine/>
9. Λεάνδρος Μπόλαρης, Ουκρανία σταυροδρόμι ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2η έκδοση Αθήνα 2022
10. Πάνος Γκαργγκάνας, Η προεδρία Τραμπ συνώνυμο της αποσταθεροποίησης, Σοσιαλισμός από τα κάτω No 121, Μάρτης-Απρίλης 2017, <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=949>
11. Πάνος Γκαργγκάνας, Η κρίση στην Κορεατική χερσόνησο, Σοσιαλισμός από τα κάτω No 125, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2017
12. Γιώργος Πίττας, Μητσotάκης και ΑΥΚΥΣ- όλα του γάμου δύσκολα, Εργατική αλληλεγγύη No 1489, 22/9/2021, <https://ergatikigr/article.php?id=24797&issue=1489>
13. «Ως αποτέλεσμα της πολιτικής των Μπολσεβίκων, εμφανίστηκε η Σοβιετική Ουκρανία που ακόμα και σήμερα δικαιολογημένα μπορούμε να την πούμε 'Ουκρανία του Βλαντιμίρ Ιλίτς Λένιν'» Από ομιλία του Πούτιν λίγο πριν την εισβολή www.reuters.com/world/europe/extracts-putin-speech-ukraine-2022-02-21
14. Lenin -- 'Letter to the Workers and Peasants of the Ukraine Apropos of the Victories Over Denikin', 18 December 1919, Λένιν, Άπαντα, τόμος 40, σελ. 41-47, Σύγχρονη Εποχή. Βλέπε επίσης, 'Απόφαση της Κ.Ε. του ΚΚΡ(μ) για τη Σοβιετική εξουσία στην Ουκρανία', Λένιν, Άπαντα, τόμος 39, σελ. 334-337, Σύγχρονη Εποχή.
15. <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1922/dec/testamnt/autonomy.htm>
16. Κρις Χάρμαν, Άλεξ Καλλίνικος, Πάνος Γκαργγκάνας, Πώς χάθηκε η ρώσικη επανάσταση, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2012.

17. Πάνος Γκαργγκάνας, Ο Στάλιν και ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, Σοσιαλισμός από τα κάτω No 65, <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=704>
18. West faces tough choices in race to arm Kyiv before Donbas push, Financial Times, 9-10 April 2022.
19. Γιώργος Πίττας, Αντίσταση στο σφαγείο που κλιμακώνουν, Εργατική Αλληλεγγύη No 1518, 20/4/2022, <https://ergatikigr/article.php?id=25829&issue=1518>
20. The new era of financial warfare from 9/11 to Russia, Financial Times, 7 April 2022
21. Πάνος Γκαργγκάνας, Ο ελληνοτουρκικός ανταγωνισμός μετά την ακύρωση του Eastmed, Σοσιαλισμός από τα κάτω No 151, Μάρτης-Απρίλης 2022, <https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1352>
22. «Σε ότι αφορά το ρόλο της Τουρκίας στο νέο γεωπολιτικό περιβάλλον όπως διαμορφώνεται μετά το ξέσπασμα της στρατιωτικής επέμβασης της Ρωσίας στην Ουκρανία, ο κ. Οικονόμου ρωτήθηκε αν ανησυχεί την Αθήνα ο ρόλος διαμεσολαβητή και ειρηνοποιού εκ μέρους της κυβέρνησης Ερντογάν και η γεωπολιτική αναβάθμιση της Τουρκίας στην περιοχή και απάντησε ότι «οποιαδήποτε κίνηση γίνεται στην κατεύθυνση της ταύτισης με τη διεθνή κοινότητα είναι μια κίνηση προς τη σωστή κατεύθυνση», <https://www.in.gr/2022/03/10/politics/oikonomou-ekstos-torou-kai-xronou-oi-provlepseis-gia-proeres-ekloges-koines-oi-prokliseis-gia-ellada-kai-tourkia-meta-ti-rosiki-eisvoli-stin-oukrania/>
23. Άλεξ Καλλίνικος, Όχι στην επέκταση του ΝΑΤΟ, Εργατική Αλληλεγγύη No 1518, 20/4/2022, <https://ergatikigr/article.php?id=25830>
24. Γιώργος Πίττας, Να σταματήσουμε την εμπλοκή Μητσotάκν-ένα τραγούδι' και πολλές φρεγάτες, Εργατική Αλληλεγγύη No 1516, 6/4/2022, <https://ergatikigr/article.php?id=25748&issue=1516>

Αντιπολεμική διαδήλωση στη Ρωσία

Για ένα μαζικό Αντιπολεμικό κίνημα

Με υψωμένες γροθιές ενάντια στη “δική μας” πλευρά. Έτσι σταματάνε οι πόλεμοι. Όσο κι αν ο Μητσοτάκης και τα φερέφωνα του προσπαθούν να χλευάσουν το αντιπολεμικό κίνημα που από την πρώτη στιγμή βγήκε στους δρόμους ενάντια στον πόλεμο στην Ουκρανία και την ελληνική συμμετοχή, αυτό πατάει σε μια πλούσια ιστορία κινήματων διεθνώς που πάλεψαν ενάντια στις δικές τους κυβερνήσεις για να σταματήσουν τον πόλεμο.

Η ιμπεριαλιστική εισβολή του Πούτιν στην Ουκρανία προκάλεσε οργή, καταρχάς στην ίδια τη Ρωσία. Από την πρώτη μέρα, χιλιάδες διαδηλωτές βγήκαν στους δρόμους της Μόσχας, της Πετρούπολης, του Γεκατερινμπούργκ, στο Νίζνι Νόβγκοροντ. 664 επιστήμονες υπέγραψαν ανακοίνωση που ζητούσε την “άμεση παύση των πολεμικών ενε-

Ο Δημήτρης Δασκαλάκης τονίζει ότι τα μεγάλα αντιπολεμικά κινήματα από το Βιετνάμ μέχρι τις 15 Φλεβάρη 2003 δείχνουν τον δρόμο.

ργειών στην Ουκρανία”¹ Στις 6 Μάρτη οι πόλεις όπου έγιναν διαδηλώσεις ξεπέρασαν τις 60, ενώ στις 8 Μάρτη γυναίκες σε πάνω από 90 πόλεις κατέθεσαν λουλούδια σε μνημεία, σε μια συμβολική αντιπολεμική κίνηση. Από την πρώτη στιγμή ο Πούτιν προσπάθησε να παρουσιάσει τους διαδηλωτές σαν φιλονατοϊκούς προδότες. Μέχρι τις 13 Μάρτη, είχαν συλληφθεί 14.906 διαδηλωτές με πρόφαση την “δυσφήμιση των ρώσικων ένοπλων δυνάμεων”, κατηγορία που προστέθηκε εκτάκτως στον ποινικό κώδικα, ενώ η αστυνομία προχωράει ακόμα σε συχνές επιδρομές σε σπίτια δημοσιογράφων και ακτιβιστών.

Ούτε στη Δύση όμως πέρασε η προσπάθεια των κυβερνητικών επιτελείων να παρουσιάσουν την αντιπολεμική διάθεση του κόσμου σαν στήριξη στην επεκτατική πολιτική του NATO και της ΕΕ. Άμεσα ήταν τα πρώτα συλλαλητήρια σε Λονδίνο, Βαρκελώνη και Ρώμη.

Στην Ελλάδα οι πρώτες αντιπολεμικές διαδηλώσεις έγιναν την 1η Μάρτη. Στην Αθήνα χιλιάδες βάδισαν με το πανό των Φοιτητικών Συλλόγων μπροστά ενώ ακολουθούσε το σύνολο σχεδόν των οργανώσεων της Αριστεράς. Το σύνθημα «Ούτε NATO – ούτε Ρωσία» βρισκόταν στα περισσότερα πανό, ενώ αντίστοιχη ήταν η εικόνα και στη Θεσ-

σαλονίκη. Τις επόμενες μέρες η ΠΕΝΕΝ, το ΠΣΣ-NAT και η ΠΟΣΠΕΡΤ πήραν θέση ενάντια στον πόλεμο και τους “επικίνδυνους πολεμικούς τυχοδιωκτισμούς της ελληνικής κυβέρνησης” όπως ανέφερε ανακοίνωση της τελευταίας. Συγχρόνως μαθητές έστειλαν αντιπολεμικά μηνύματα με πανό και δράσεις στα προαύλια και στην παρέλαση της 25ης Μαρτίου και ακολουθούσαν μια σειρά σωματεία εκπαιδευτικών κι ενώσεις γονέων με αντιπολεμικές ανακοινώσεις. Στα τέλη Μάρτη σειρά είχαν σιδηροδρομικοί της Βορείου Ελλάδας, που κόντρα στα αφεντικά της ΤΡΑΙΝΟΣΕ αρνούταν να συμμετέχουν στη μεταφορά πολεμικού υλικού προς την Ουκρανία και κέρδιζαν τη συμπάρσταση δεκάδων σωματείων.

Η κυβέρνηση και τα φερέφωνα της επιδόθηκαν σε μια λυσσαλέα επίθεση που δεν κατάφερε να σιγήσει το αντιπολεμικό κίνημα. Ξεκινώντας από το πανεργατικό συλλαλητήριο στις 26 Φλεβάρη, περνώντας από την Απεργιακή 8 Μάρτη και τη 19 Μάρτη –Διεθνή Μέρα Δράσης Ενάντια στον Ρατσισμό και τον Φασισμό– και φτάνοντας στην μαζική πανεργατική απεργία στις 6 Απρίλη, όλες οι μεγάλες διαδηλώσεις πήραν αντιπολεμικό χαρακτήρα, και το σύνθημα “Δουλειές όχι βόμβες” έδινε τον τόνο. Και δεν ήταν μόνο οι διαδηλώσεις. Τόσο η αντιπολεμική συναυλία που διοργάνωσαν φοιτητικοί σύλλογοι στις 14 Μάρτη, όσο και αυτή που έγινε με πρωτοβουλία της συλλογικότητας “Αλληλεγγύη για όλους”, τράβηξαν τα βέλη των φιλοκυβερνητικών λιβελογράφων αλλά οι δρόμοι της Αθήνας πλημμύρισαν με δεκάδες χιλιάδες κόσμου ενάντια στους ιμπεριαλιστικούς ανταγωνισμούς και την ελληνική συμμετοχή.

Αυτές οι επιθέσεις της άρχουσας τάξης δεν περιορίζονται στην Ελλάδα. Με πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα τη Βρετανία, όπου η Συμμαχία Σταματήστε τον Πόλεμο στοχοποιήθηκε: οι φωνές που επιμένουν να καταγγέλουν εξίσου τον Πούτιν και το ΝΑΤΟ γι’ αυτόν τον πόλεμο βρίσκονται διαρκώς στο στόχαστρο.²

Απέναντι στις επιθέσεις αλλά και τις υποχωρήσεις μεγάλης μερίδας της ευρωπαϊκής αριστεράς που καθλώνουν το αντιπολεμικό κίνημα, η Διεθνιστική Σοσιαλιστική Τάση εξέδωσε άμεσα ανακοίνωση όπου τονίζει ότι: “*η ευθύνη γι’ αυτή την τρομακτική προοπτική ανήκει ξεκάθαρα στους δύο ιμπεριαλιστικούς ανταγωνιστές. Τις ΗΠΑ και τους συμμάχους τους, επειδή ωθούν το ΝΑΤΟ και την Ευρωπαϊκή Ένωση ανατολικά προς τα σύνορα της Ρωσίας για να επεκτείνουν και να εδραιώσουν την κυριαρχία τους στη δυτική Ευρασία. Τη Ρωσία και τους συμμάχους της, επειδή επιδιώκουν να σταματήσουν αυτή τη διαδικασία μέσω ενός πολέμου, κατακτήσεων και κατοχής (...)* Όλα αυτά συμβαίνουν πάνω στις πλάτες του λαού της Ουκρανίας. Οι εργαζόμενοι στις πληγείσες χώρες δεν έχουν τίποτα να περιμένουν ούτε από τον δυτικό ούτε από τον ρωσικό ιμπεριαλισμό.”³

Οι επιθέσεις των ιμπεριαλιστών στα αντιπολεμικά κινήματα δεν είναι κάτι καινούριο. Ο ιδεολογικός πόλεμος στο εσωτερικό είναι αναπόσπαστο κομμάτι της πολεμικής εκστρατείας στο μέτωπο. Από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και το Βιετνάμ ως τον πόλεμο στο Αφγανιστάν και το Ιράκ το αντιπολεμικό κίνημα ήρθε αντιμέτωπο με τέτοιες επιθέσεις και χρειάστηκε να κάνει πολιτικές επιλογές οι οποίες σήμερα, που η αντιπολεμική διάθεση του κόσμου εκδηλώθηκε από την πρώτη στιγμή τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς, αποτελούν μια πολύτιμη παρακαταθήκη.

Ο Αμερικάνικος Πόλεμος

Τον Ιούνιο του 1963, από το Δυτικό Βερολίνο, ο πρόεδρος των ΗΠΑ Τζον Κένεντι, δήλωνε πως “η ελευθερία είναι αδιαίρετη, και όταν ένας άνθρωπος είναι υπόδουλος, όλοι οι υπόλοιποι είναι ανελεύθεροι”. Οι δημοκρατικές ευαισθησίες του Κένεντι στόχευαν τις χώρες του λεγόμενου «Ανατολικού μπλοκ». Λίγους μήνες μετά θα έστειλε άλλους 16.000 στρατιώτες, αεροπλάνα και βόμβες να πάλλμ για να σταματήσει την ένοπλη εξέ-

γερση στον Νότιο Βιετνάμ, που υποστήριζε το ΚΚ. Η πολιτική σημασία μιας νίκης του ΚΚ σε όλη τη χώρα θα ήταν τεράστια καθώς λίγο νοτιότερα βρίσκεται η Ινδονησία, μια χώρα που είχε πετρέλαιο, μεγάλη γεωστρατηγική σημασία αλλά και το μεγαλύτερο Κομμουνιστικό Κόμμα στον κόσμο έξω από το ανατολικό μπλοκ, με 3.000.000 μέλη. Ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός στήριξε το πραξικόπημα του στρατηγού Σουχάρτο στην Ινδονησία το 1965 που σήμανε τη σφαγή 300.000 αγωνιστών. Ο Κένεντι και ο διάδοχός του ο Τζόνσον, παράλληλα με την ενίσχυση του ινδονησιακού στρατού, βύθιζαν τις ΗΠΑ σε μια όλο και πιο κοστοβόρα πολεμική αναμέτρηση στο Βιετνάμ.

Όμως τα χρόνια περνούσαν και η προοπτική να κερδίσουν αυτόν τον πόλεμο απομακρυνόταν, δημιουργώντας ένα αυξανόμενο κύμα δυσaréσκειας στο εσωτερικό. Οι αγώνες των Μαύρων για δημοκρατικά δικαιώματα από τα μέσα του ‘50 είχαν ξαναδώσει αέρα στα πανιά του κινήματος που είχε χτυπήσει ο Μακαρθισμός. Έτσι, παρόλο που τα πρώτα χρόνια χαμηλής έντασης του πολέμου οι διαμαρτυρίες ήταν λίγες και μικρές, το 1965 αποτέλεσε μια χρονιά καμπί. Με πρωτοβουλία καθηγητών του πανεπιστημίου του Μίτσιγκαν οργανώθηκε ένα μάζεμα που κάλεσε σε απεργία. “*Η κλιμάκωση στο Βιετνάμ ...κινδυνεύει να ρίξει τις Ηνωμένες Πολιτείες σε μια μεγάλη σύγκρουση με την Κίνα και ίσως ολόκληρο το σοβιετικό μπλοκ που θα μπορούσε να οδηγήσει ακόμα και σε πυρηνικό πόλεμο*”, έλεγε η ανακοίνωσή τους. Για να αποφύγουν την καταστολή μετέτρεψαν την απεργία σε “αντιμάθημα”. Η ανταπόκριση ήταν τεράστια. Πάνω από 3.000 φοιτητές συζήτησαν με τους καθηγητές τους για είκοσι σχεδόν ώρες. Ακολούθησαν τα πανεπιστήμια της Κολούμπια, του Γουισκόνσιν, του Μπέρκλεϊ κ.ά.. Το τελευταίο, πλημμύρισαν για 36 ώρες περίπου, 30.000 κόσμου με συζητήσεις, διαφωνίες και αποφάσεις για δράσεις. Τα κόκκαλα του Μα-

κάρθι έτριζαν και άνοιγε ο δρόμος για τις πρώτες μεγάλες αντιπολεμικές διαδηλώσεις το φθινόπωρο. 25.000 στη Ν. Υόρκη, 15.000 στον Σαν Φρανσίσκο, δεκάδες χιλιάδες σε μικρότερες διαδηλώσεις σε όλη τη χώρα και ξανά 30.000 στη Ν.Υόρκη λίγους μήνες αργότερα.

Οι αμερικάνοι φαντάροι ήταν στη μεγάλη τους πλειοψηφία παιδιά εργατικών οικογενειών. Με μέσο όρο θητείας στο μέτωπο περίπου έναν χρόνο, ως βετεράνοι μετέφεραν την φριχτή εμπειρία του μετώπου στις διαδηλώσεις πίσω στις ΗΠΑ και αντίστοιχα οι νεοσύλλεκτοι μετέφεραν την εμπειρία του αντιπολεμικού κινήματος στο μέτωπο, προκαλώντας ανταρσίες και λιποταξίες.

Η επίθεση της Τετ από το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο, στις 31 Γενάρη 1968 άλλαξε τα πάντα. Έδειξε ότι η υπερδύναμη δεν ήταν άτρωτη. Και η θηριώδης απάντησή της με την ισοπέδωση της πόλης Μπεν Τρε ξεσήκωσε ένα ακόμα μεγαλύτερο κύμα διαδηλώσεων.⁴ Τον Νοέμβρη του 1969, 500.000 διαδήλωναν στη Ουάσιγκτον ενάντια στον πόλεμο στη μεγαλύτερη διαδήλωση της ιστορίας των ΗΠΑ. Οι υποσχέσεις του νεοεκλεγμένου ως αντίθετου στον πόλεμο προέδρου Νίξον πως θα απέσυρε 150.00 στρατιώτες, δεν έφταναν για να καθησυχάσουν το κίνημα.

Στις 4 Μάη του 1970, στο Κεντ του Οχάιο αυτή τη φορά, μια ακόμα αντιπολεμική διαδήλωση φοιτητών καταστέλεται βίαια. Η Εθνοφρουρά δολοφονεί τέσσερις φοιτητές και λίγες μέρες αργότερα δολοφονεί άλλους δύο, μαύρους, στο κολλέγιο του Τζάκσον ξεσηκώνοντας ένα κύμα οργής χωρίς προηγούμενο. Πάνω από τέσσερα εκατομμύρια φοιτητές κατεβαίνουν σε αποχή, καταλήψεις και διαδηλώσεις σε περισσότερα από 1.500 πανεπιστήμια σε όλες τις ΗΠΑ, ενώ η Ομοσπονδία Δημοτικών, Κομητειακών, Πολιτειακών και Δημόσιων Υπαλλήλων πραγματοποιεί απεργία ενάντια στον πόλεμο.

Μέσα από τη συμμετοχή τους σε ένα κίνημα ενάντια στη δική τους κυβέρνη-

ση, χιλιάδες αγωνιστές άρχισαν να αμφισβητούν το ίδιο το σύστημα. Σε πολλές χώρες του κόσμου, το αντιπολεμικό κίνημα και η ριζοσπαστικοποίηση που προκάλεσε αποτέλεσαν τη μήτρα μιας νέας επαναστατικής αριστεράς. Στις ίδιες τις ΗΠΑ, οι Φοιτητές για μια Δημοκρατική Κοινωνία, προσανατολισμένοι στο κόμμα των Δημοκρατικών, με την αθέτηση και των αντιπολεμικών υποσχέσεων του Προέδρου Λίντον Τζόνσον, λειτούργησαν ως εκκολαπήριο για μια νέα γενιά που θα στρεφόταν προς τα αριστερά μέσα και από την επαφή της με τους Μαύρους Πάνθηρες.⁵ Η ανάπτυξη των τελευταίων ήταν δεμένη με το αντιπολεμικό κίνημα. Ήταν η δυναμική του κινήματος που πάλευε ενάντια σε έναν πόλεμο όπου οι Αφροαμερικανοί επωμιζονταν δυσανάλογα το βάρος της σύγκρουσης, σε συνδυασμό με τις μάχες ενάντια στον καθημερινό ρατσισμό στις ΗΠΑ και τις αστυνομικές δολοφονίες που έσπρωξαν τη μαύρη νεολαία προς την επαναστατική αριστερά των Μαύρων Πανθήρων.⁶

Την άνοιξη του 1975 οι τελευταίοι αμερικανοί φαντάροι θα έφευγαν με ελικόπτερο από την ταρατσα της αμερικανικής πρεσβείας στη Σαϊγκόν. Παρά την προσπάθεια να βαφτιστούν οι ακτιβιστές χίπιδες και ναρκομανείς και οι βετεράνοι προδότες και δειλοί, η υπερδύναμη ηττήθηκε και το κίνημα δεν υποχώρησε.

Και είχε καταφέρει να απλωθεί πολύ πέρα από τις ΗΠΑ. Στην Ιταλία, το Καυτό Φθινόπωρο του '69 ξεκινούσε με τους εργάτες της Φιάτ Μιραφιόρι στο Τορίνο να φωνάζουν στο αφεντικό τους "Ανέλι την Ινδοκίνα την έχεις μέσα στο εργοστάσιό σου". Τον Μάη του '68 στη Γαλλία είχαν προϋπαντήσει μια σειρά φοιτητικές διαδηλώσεις ενάντια στον πόλεμο. Οι επιθέσεις της αστυνομίας στις αρχικά μικρές κινητοποιήσεις στα τέλη Μάρτη και οι συλλήψεις νεολαίων λειτούργησαν σαν μπαρούτι και στις αρχές Μάη οι διαδηλωτές φοιτητές στο Παρίσι μετρίονταν πλέον σε δεκάδες χιλιάδες.

Στην Ελλάδα ενέπνευσε μια ολόκληρη γενιά νέων που πάλευαν ενάντια στη Χούντα. Το 1973, οι φοιτητές στην κατάληψη του Πολυτεχνείου στην Αθήνα, μαζί με τα αντιιμπεριαλιστικά συνθήματα, έγραφαν πάνω στις κολώνες της εισόδου "Ταϊλάνδη", σε αλληλεγγύη με τους εξεγερμένους Ταϊλανδούς που συγκρούονταν με τον δικτάτορα Θάνομ Κιτίκαχον. Οι φοιτητές που πρωτοστάτησαν σε εκείνη την εξέγερση είχαν ριζοσπαστικοποιηθεί τα προηγούμενα χρόνια μέσα από μικρές ομάδες στα πανεπιστήμια της Μπανγκκόκ όπου πραγματοποιούσαν συζητήσεις και διαδηλώσεις ενάντια στον πόλεμο στο Βιετνάμ.

Πόλεμος και παγκοσμιοποίηση

Πάνω στην κληρονομιά αυτού του κινήματος θα πατούσε το επόμενο μεγάλο κίνημα, ενάντια στον πόλεμο στο Αφγανιστάν και το Ιράκ, το 2001 και το 2003 αντίστοιχα. Οι διαστάσεις όμως που θα έπαιρνε αυτό θα ήταν πραγματικά παγκόσμιες.

Η δεκαετία του 1990 είχε διαψεύσει με βίαιο τρόπο τις υποσχέσεις για την ειρήνη που θα συνόδευε την παγκοσμιοποίηση. Ο Πόλεμος του Κόλπου το 1991 και το εμπάργκο που τον συνέχισε, και οι πόλεμοι στη Βοσνία το 1992 και τη Σερβία το 1999 άφησαν πίσω τους εκατομμύρια νεκρούς. Ο Μπιλ Κλίντον, το πρόσωπο της παγκοσμιοποίησης, είχε μετατραπεί σε σφαγέα των Βαλκανίων. Όταν από τις γραμμές αυτού του περιοδικού η Μαρία Στύλλου έγραφε το 2001 πως "οι πόλεμοι της δεκαετίας του '90, κύρια ο πόλεμος στα Βαλκάνια και τώρα στη κεντρική Ασία, δείχνουν αυτή την προσπάθεια, για επέκταση του ΝΑΤΟ ανατολικά",⁷ μόλις ξεκινούσε η πολεμική εκστρατεία του Τζορτζ Μπους στο Αφγανιστάν με αφορμή την επίθεση στους δίδυμους πύργους στις 11/9. Θα ονομαζόταν "διαρκής πόλεμος κατά της τρομοκρατίας". Μέσα σε λίγες μέρες όμως, θα συναντούσε μια παγκόσμια αντίσταση.

Στην Ιταλία, στις αρχές Οκτώβρη η πορεία ειρήνης Περούτζια-Ασιζί φτάνει

σε μαζικότητα αυτή της Γένοβας, ενώ στα μέσα Νοέμβρη 250.000 απεργοί μεταλλεργάτες της FIOM γέμιζαν τη Ρώμη με αντιπολεμικά συνθήματα. Τοπικά παραρτήματά της συμμετείχαν με πανό "Σύμβαση και Ειρήνη" και το Κοινωνικό Φόρουμ συμμετείχε με σύνθημα "Γενική Απεργία ενάντια στον πόλεμο". Στο Λονδίνο, στις 13 Οκτώβρη διαδήλωναν 50.000 κόσμου και ένα μήνα αργότερα θα έφταναν τους 100.000. Στις ΗΠΑ το κίνημα απλώθηκε σε πάνω από 100 πανεπιστήμια και οι πρώτες διαδηλώσεις γίνονται στη Ουάσιγκτον στις 29 Σεπτέμβρη πριν καλά καλά σβήσει η φωτιά στους Δίδυμους Πύργους, ενώ τις επόμενες μέρες σειρά είχαν η Ν.Υόρκη και το Σαν Φρανσίσκο.

Στην Ελλάδα, όπου λίγες μήνες πριν το εργατικό κίνημα είχε πετύχει μια μεγάλη απεργιακή νίκη ενάντια στο Ασφαλιστικό του Γιαννίτση, οι δημοσκοπήσεις έδιναν ένα 80% ενάντια στον πόλεμο. Τα πρώτα μαζικά συλλαλητήρια σε Αθήνα, Πάτρα, Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο και Γιάννενα γίνονται πριν καν ξεκινήσουν οι βομβαρδισμοί. Στις 8 Νοέμβρη και ξανά στη διαδήλωση του Πολυτεχνείου το αντιπολεμικό κίνημα προχωρά με ακόμα πιο μαζικές διαδηλώσεις, ενώ συγκροτούνται αντιπολεμικές επιτροπές σε πολλές σχολές, νοσοκομεία, τράπεζες, στα ΜΜΕ και σε δεκάδες γειτονίες.

Ο κόσμος δεν είχε απλά την εικόνα της φρίκης των πολέμων της προηγούμενης δεκαετίας. Κουβαλούσε την έμπνευση που είχε φέρει το νέο αντικαπιταλιστικό κίνημα. Στο Σιάτλ και στη Γένοβα εκατοντάδες χιλιάδες είχαν διαδηλώσει ενάντια στις πολυεθνικές και τους διεθνείς οργανισμούς που τώρα ήθελαν να τους οδηγήσουν σε ένα νέο πόλεμο. Παρά τις υποσχέσεις πως και αυτός ο πόλεμος θα τελείωνε γρήγορα, αυτός συνεχιζόταν και ξεδιπλωνόταν η προοπτική για έναν νέο, στο Ιράκ.

Η απόφαση του Μπους για την επέμβαση στο Ιράκ με 250.000 αμερικανούς και βρετανούς στρατιώτες ώστε να ελέγξει τη χώρα και τις πετρελαιοπηγές απο-

Αντιπολεμικό συλλαλητήριο στο Σαν Φρανσίσκο, 15 Φλεβάρη 2003

τελούσε μια "επίδειξη δύναμης σε κάθε κατεύθυνση. Όχι μόνο στη Μέση Ανατολή αλλά και απέναντι στις άλλες Μεγάλες Δυνάμεις..."⁸ Όμως το αντιπολεμικό κίνημα που θα ξεσηκωνόταν δεν είχε προηγουμένο. Πριν καν ξεκινήσει ο πόλεμος, 200.000 άνθρωποι στις ΗΠΑ κατέβηκαν στους δρόμους στις 26 Οκτώβρη 2002. Στο Λονδίνο 500.000, δύο μέρες αργότερα. Ήταν τα πρώτα "σκιρτήματα" της νέας υπερδύναμης που θα αναδυόταν τους επόμενους μήνες.

Στη Φλωρεντία, στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Φόρουμ, 1.000.000 διαδηλωτές πλημμύρισαν την πόλη "ενάντια στην Ευρώπη του κεφαλαίου, του πολέμου και του ρατσισμού" και πήραν την απόφαση για μια παγκόσμια ημέρα ενάντια στον πόλεμο στις 15 Φλεβάρη 2003.

Νέα υπερδύναμη

"Η 15η Φλεβάρη ήταν η μεγαλύτερη διαμαρτυρία στην ιστορία", επισήμαινε ο New Yorker, ενώ οι New York Times, ανέφεραν πως "Μετά από αυτές τις διαδηλώσεις, υπάρχουν δύο υπερδυνάμεις στον πλανήτη: οι ΗΠΑ και η διεθνής κοινή γνώμη".

Πάνω από 30 εκατομμύρια ακτιβιστές διαδήλωσαν σε πάνω από 800 πόλεις σε όλο τον κόσμο ενάντια στα σχέδια του Μπους και της "συμμαχίας των προθύμων", φωνάζοντας "Όχι στο όνομά μας". 4.000.000 στην Ισπανία. 3.000.000

στην Ιταλία. 1.000.000 στην Αυστραλία. 500.000 στο Βερολίνο. 200.000 στο Σαν Φρανσίσκο. Εκατοντάδες χιλιάδες σε Λονδίνο και Νέα Υόρκη. Το ίδιο και στη Μέση Ανατολή. Πάνω από 200 χιλιάδες διαδηλωτές από όλη την Ελλάδα, πλημμύρισαν το Σύνταγμα.

Ήταν η κορύφωση μια καμπάνιας που είχαν βάλει μπροστά αντιπολεμικές κινήσεις σε δεκάδες χώρες του κόσμου, ενώνοντας εκατομμύρια κόσμου πάνω στο σύνθημα "Όχι στον Πόλεμο". Όπως και σήμερα, το σύνθημα αυτό δεν υστερούσε σε αντιιμπεριαλισμό. Αντίθετα, συνέδεε την αντίθεση σε μια πολύ κεντρική επιλογή του συστήματος τόσο με τα αιτήματα του αντικαπιταλιστικού κινήματος όσο και με τα εργατικά αιτήματα για αυξήσεις, συντάξεις, λεφτά για την Υγεία και την Παιδεία. Έτσι, στην Ελλάδα η πρώτη πανεργατική απεργία ενάντια στον πόλεμο ήρθε στις 21 Μάρτη. Οι διαδηλώσεις συνεχίστηκαν και τις επόμενες μέρες, όταν η Ε.Ε. πραγματοποιούσε συνόδους, στην Αθήνα και το Ναύπλιο, με αποκορύφωμα το μεγάλο πανελλαδικό συλλαλητήριο στη σύνοδο της ΕΕ στη Θεσσαλονίκη, τον Ιούνη του 2003, επί προεδρίας Σημίτη. Το κίνημα αυτό θα έφτανε μέχρι να ακυρώσει την επίσκεψη του Κόλιν Πάουελ, υπ. Εξωτερικών των ΗΠΑ, στην τελετή λήξης των Ολυμπιακών αγώνων το καλοκαίρι του 2004.

Διλήμματα

Η ανάπτυξη του αντιπολεμικού κινήματος όμως δεν ήρθε αυτόματα. Στη φάση της επίθεσης στο Αφγανιστάν χρειάστηκε να ξεπεραστεί η λογική που ήθελε το κίνημα να κρατάει ίσες αποστάσεις ανάμεσα στο NATO και στους Ταλιμπάν. Στο ΕΚΦ της Φλωρεντίας όπου υπήρχε διαφωνία για το αν οι αντιπολεμικές επιλογές θα έπρεπε να είναι προτεραιότητα του διεθνούς κινήματος, η απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των κινημάτων για τις 15 Φλεβάρη ήταν μια νίκη για τη Συμμαχία Σταματήστε τον Πόλεμο και τις αντίστοιχες αντιπολεμικές πρωτοβουλίες από άλλες χώρες.

Κι όταν αργότερα, αντιμέτωπος με την ηρωική αντίσταση των Ιρακινών και την παγκόσμια κατακραυγή ο Μπους θα αναζητούσε τη στήριξη του ΟΗΕ, άνοιγε το ζήτημα της “νομιμοποίησης” του πολέμου. Αυτή η εξέλιξη απαιτούσε από την Αριστερά “να αποφύγει τις οποιοσδήποτε ταλαντεύσεις ότι τάχα η σημαία του ΟΗΕ ή της ΕΕ είναι καλύτερη από την αστερόεσσα των ΗΠΑ, να αποκρούσει τις παγίδες της ισλαμοφοβίας και να επιμείνει στο δικαίωμα του Ιράκ και της Παλαιστίνης να απαλλαγούν από την κατοχή χωρίς να μεν αλλά”.⁹ Σε όλα αυτά τα ζητήματα, η επαναστατική αριστερά χρειάστηκε να δώσει πολιτικές μάχες μέσα στο κίνημα.

Υπήρξαν πολλές προσπάθειες να σβήσουν εκείνο το κίνημα, ξεκινώντας από τον Τόνι Μπλέρ που το αποκαλούσε «επαναστατικό τουρισμό» επειδή απλωνόταν από χώρα σε χώρα και φτάνοντας σε τμήματα της Αριστεράς που θεωρούσαν ότι «δεν ήταν αρκετά αντιιμπεριαλιστικό». Έχαναν από τα μάτια τους όμως τρεις μεγάλες επιτυχίες. Καταρχάς την έμπνευση –που πήρε αλλά και– που έδωσε αυτό το κίνημα στην ιρακινή αντίσταση. Η αντίσταση στο Ιράκ δεν περιοριζόταν στα όπλα. Ήταν υπόθεση του μαζικού κινήματος στους δρόμους και στις πετρελαιοπηγές. Δύο από τις πιο μαζικές ήταν την Πρωτομαγιά του 2004 η Φαλούτζα θα πλημμύριζε από διαδηλωτές

ενάντια στον Στρατό Προστασίας¹⁰ και στις 29 Αυγούστου όταν με αφορμή την κηδεία του σίιτη θρησκευτικού ηγέτη Μοχάμεντ Αλ Χακίμ 300.000 κόσμου διαδήλωσαν στη Βαγδάτη, στη Νατζάφ και την Καρμπάλα.¹¹ Οι εικόνες από το αντιπολεμικό κίνημα στη Δύση έφταναν στα σπίτια των ιρακινών και έδιναν δύναμη.

Το δεύτερο ήταν η πλήρης απονομιμοποίηση του πολέμου στα μάτια της μεγάλης πλειοψηφίας. Η αποκάλυψη των ψεμμάτων των Μπους και Μπλερ περί “όπλων μαζικής καταστροφής” που υποτίθεται πως έκρυβε ο Σαντάμ, ήρθε μέσα από την πίεση του κινήματος, και τους κυνηγάει ακόμα. Στην Ισπανία, το δεξιό Λαϊκό Κόμμα γνώρισε μια εκλογική συντριβή όταν το αντιπολεμικό κίνημα γύρισε τούμπα την προσπάθεια του πρωθυπουργού Αθνάρ να εκμεταλλευτεί τη βομβιστική επίθεση στη Μαδρίτη.¹² Όταν το περασμένο καλοκαίρι οι δυνάμεις των ΗΠΑ και των συμμάχων τους έφευγαν από το Αφγανιστάν ηττημένοι και πάλι με ελικόπτερα –από το Ιράκ είχαν ήδη φύγει το 2011– ο διεθνής Τύπος θυμόταν πως το αντιπολεμικό κίνημα είχε δίκιο.

Το τρίτο είχε να κάνει με την κληρονομιά που άφησε πίσω του το κίνημα. Στην Ελλάδα, αρχικά εμπόδιζε να κουκουλωθούν τα σκάνδαλα των τηλεφωνικών υποκλοπών και οι απαγωγές των Πακιστανών.¹³ Εξόπλιζε όμως και με εμπειρίες μια ολόκληρη γενιά νέων που στη συνέχεια έδωσαν νικηφόρες μάχες με καταλήψεις διαρκείας ενάντια στα νομοσχέδια της Γιαννάκου το 2006. Δυνάμωσε την εργατική αντίσταση ενάντια στη λιτότητα του Κώστα Καραμανλή –με τις χαρακτηριστικές πικέτες με τη διαγραμμένη βόμβα να δίνουν τη θέση τους σε αυτές με το διαγραμμένο πρόσωπο του Καραμανλή και να βρίσκονται στα χέρια διαδηλωτών στη ΔΕΘ το 2004.

Όπως και στο Βιετνάμ και στο Ιράκ, έτσι και σήμερα καθήκον της Αριστεράς είναι να δώσει όλες της τις δυνάμεις για να σταματήσει αυτός ο πόλεμος. Για να το πετύχουμε χρειάζεται να ξεσηκώσου-

με όλον αυτόν τον κόσμο που σιχάινεται τους πολέμους, όχι για να τον στοιχίσουμε πίσω από το στρατόπεδο της δικής μας άρχουσας τάξης, αλλά για να σταματήσουμε τη δική της συμμετοχή. Αυτή είναι η κληρονομιά που συνδέει της νίκες του κινήματος ενάντια στους πολέμους στο Βιετνάμ, το Αφγανιστάν, και το Ιράκ με τα λόγια του Κάρλ Λίμπνεχτ «στην ίδια μας τη χώρα είναι ο εχθρός». Με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να βάλουμε φρένο στην πολεμική κλιμάκωση και να ανοίξει η προοπτική για μια άλλη κοινωνία, απαλλαγμένη από πολέμους που απειλούν ολόκληρη την ανθρωπότητα. ■

Σημειώσεις

1. https://www.lemonde.fr/idees/article/2022/02/25/appele-de-664-chercheurs-et-scientifiques-russes-nous-exigeons-l-arret-immmediat-de-tous-les-actes-de-guerre-diriges-contre-l-ukraine_6115263_3232.html
2. «Στην καλύτερη περίπτωση είναι αφελείς, στη χειρότερη παρέχουν ενεργά υποστήριξη σε αυταρχικούς ηγέτες που απειλούν άμεσα τις δημοκρατίες. Δεν υπάρχει τίποτα προοδευτικό στο να δείχνουμε αλληλεγγύη στον επιτιθέμενο, όταν οι σύμμαχοί μας χρειάζονται την αλληλεγγύη μας και -κεντρικά- την πρακτική μας βοήθεια τώρα περισσότερο από ποτέ», δήλωσε για τη Συμμαχία Σταματήστε τον Πόλεμο ο ηγέτης των Εργατικών Κιρ Στάρμερ. Διαβέσιμο στα αγγλικά στο <https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/feb/10/labour-nato-british-left-ukraine-keirstarmer>
3. Ολόκληρη η διακήρυξη της Διεθνιστικής Σοσιαλιστικής Τάσης στο <https://www.sekonline.gr/article.php?id=1233>
4. Βλέπε Jonathan Neale, Ο Αμερικάνος Πόλεμος, Βιετνάμ 1960-1975, κεφ. 4 “Διαδηλωτές και αντάρτες”.
5. Για την αλληλεπίδραση του αντιπολεμικού κινήματος με τους Μαύρους Πάνθηρες βλέπε Chris Harman, The Fire Last Time, 1968 and after, σελ. 68-77.
6. Τα πρώτα χρόνια οι, κυρίως λευκοί, φοιτητές μπορούσαν να αναβάλλουν την επιστράτευσή τους ή να υπηρετήσουν στην Εφεδρεία και στην Εθνοφρουρά. Το 1967, είχε επιστρατευτεί το 64% του συνόλου των στρατεύσιμων Αφροαμερικανών, αλλά μόνο το 31% των λευκών, ενώ την περίοδο 1965-66, το ποσοστό απωλειών στο μέτωπο για τους μαύρους ήταν διπλάσιο από εκείνο των λευκών.
7. Το πολεμικό πρόσωπο της παγκοσμιοποίησης, Σοσιαλισμός από τα Κάτω, τεύχος 41, σελ 5.
8. 15 Φεβράρι-αντιπολεμικός συναγερμός, Σοσιαλισμός από τα Κάτω, τεύχος 45, σελ 4.
9. Πάνος Γκαργγκάνας, Η δύναμη του αντιιμπεριαλιστικού κινήματος, Σοσιαλισμός από τα Κάτω, τεύχος 47, σελ.11.
10. Σωτήρης Κοντογιάννης, Οι μαχητές της Φαλούτζα, Σοσιαλισμός από τα Κάτω, τεύχος 49, σελ 17.
11. Πάνος Γκαργγκάνας, Το Ιράκ μετά τη Νατζάφ, Σοσιαλισμός από τα Κάτω, τεύχος 50, σελ 9.
12. Εργατική Αλληλεγγύη, No 712, 12/3/2004
13. Εργατική Αλληλεγγύη, No 1160, 11/2/2015

Βόλος 1921, οι συλληφθέντες αγωνιστές μετά το συλλαλητήριο της Πανεργατικής Ένωσης στις 15 Φεβράρη

Οι αντιπολεμικές ρίζες της Αριστεράς

Η κυβέρνηση της ΝΔ έχει προσπαθήσει να ενορχηστρώσει μια μεγάλη ιδεολογική επίθεση στην Αριστερά με αφορμή τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο στην Ουκρανία. Ο Μητσοτάκης δήλωσε ότι «πάντα ήμασταν στη σωστή πλευρά της ιστορίας», μαζί με τους ιμπεριαλιστές της Δύσης. Κι όποιοι δεν είναι, υπονόησε, δρουν «αντεθνικά».

Δεν είναι η πρώτη φορά που η άρχουσα τάξη και οι πολιτικοί της εξαπολύουν τέτοιες επιθέσεις. Εκατό χρόνια πριν το ΣΕΚΕ, που αργότερα μετονομάστηκε σε Κομμουνιστικό Κόμμα, δέχτηκε τις ίδιες επιθέσεις επειδή αντιτάχθηκε στην ιμπεριαλιστική εκστρατεία στη Μικρά Ασία.

Ο Λεάνδρος Μπόλαρης θυμίζει τις εργατικές αντιστάσεις στη Μικρασιατική Εκστρατεία και τον ρόλο του ΣΕΚΕ στην ανάπτυξή τους.

Κι όμως, το αντιπολεμικό μήνυμα των αγωνιστών/τριών του ΣΕΚΕ «συναντήθηκε» και μπολιάστηκε με τους εργατικούς αγώνες της περιόδου και τις εμπειρίες που έκαναν τον πόλεμο μισητό στην εργατική τάξη.

Εργατική Τάξη και Πόλεμος

Η αντίθεση στον πόλεμο στη Μικρά Ασία πήρε μαζικές διαστάσεις το 1920 και το 1921. Οι εκλογές του Νοέμβρη του 1920 το έδειξαν ανάγλυφα. Ο Βενιζέλος είχε γυρίσει νικητής και τροπαι-

ούχος από το Παρίσι το καλοκαίρι, ανεμίζοντας τη Συνθήκη των Σεβρών που υποτίθεται έβαζε επίσημα τέλος στον πόλεμο με την Οθωμανική Αυτοκρατορία και υλοποιούσε, ταυτόχρονα, τη Μεγάλη Ιδέα. Η Ελλάδα «έπαιρνε» την Ανατολική Θράκη, την Ίμβρο και Τένεδο, και μετά από πέντε χρόνια θα μπορούσε να ενσωματώσει την περιφέρεια της Σμύρνης μετά από δημοψήφισμα. Κι όμως, η βενιζελική παράταξη των Φιλελευθέρων συντρίφτηκε στις εκλογές.

Γαλλικός στρατός στον Πειραιά το 1917

Στην επίσημη ιστοριογραφία η μαζική αντιπολεμική διάθεση εξαφανίζεται ή υποβιβάζεται στο επίπεδο μιας παρενέργειας του Εθνικού Διχασμού, δηλαδή της σύγκρουσης ανάμεσα στον Βενιζέλο και τον βασιλιά Κωνσταντίνο. Η σύγκρουση ξεκίνησε το 1915 με βάση το δίλημμα αν η Ελλάδα έπρεπε να μπει στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και με ποιους. Ο Βενιζέλος έλεγε ναι, στο πλευρό της Βρετανίας και της Γαλλίας. Ο Κωνσταντίνος έλεγε όχι, γιατί πίστευε ότι θα νικήσει η Γερμανία. Η άρχουσα τάξη έσπασε στα δυο, και μαζί το κράτος της. Οι δυο παρατάξεις έφτασαν σε μια κατάσταση εμφυλίου πολέμου. Το 1917 ο Βενιζέλος επικράτησε με την στρατιωτική επέμβαση της Γαλλίας και ο Κωνσταντίνος αυτοεξορίστηκε.

Είναι χαρακτηριστικό για την υποτίμηση της μαζικής αντιπολεμικής διάθεσης ότι στο βιβλίο τους οι Αγ. Συρίγος και Ευ. Χατζηβασιλείου «Μικρασιατική Καταστροφή 50 ερωτήματα και απαντήσεις» αρκούνται να πουν ότι οι αντιβενιζελικοί δεν είχαν υποσχεθεί τερματισμό του πολέμου το 1920, ότι το σύνθημα «Κάτω ο Πόλεμος» ήταν του ΣΕΚΕ που «η επιρροή του ήταν περιορισμένη».¹

Στην πραγματικότητα, ο πόλεμος είχε γίνει μισητός πριν ο ελληνικός στρα-

τός φτάσει στη Μικρά Ασία τον Μάη του 1919. Οι «εθνικοί θρίαμβοι» των προηγούμενων χρόνων είχαν κοστίσει χιλιάδες ζωές αλλά και τεράστιες θυσίες για τους «από κάτω». Αυτό ίσχυε και για τους Βαλκανικούς Πολέμους. Ταξικά κάποιοι κέρδιζαν και κάποιοι έχαναν κι αυτό δεν μπορούσε να το κρύψει η προσπάθεια της κυβέρνησης Βενιζέλου να συνοδεύει την πολεμική εξόρμηση με την κοινωνική της νομοθεσία όπως η αγροτική μεταρρύθμιση στη Θεσσαλία ή ο νόμος για τα συνδικάτα του 1914.

Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος έκανε αυτή την αντίθεση εκρηκτική. Όπως αναφέρει μια μελέτη: «Ο πρόξενος των ΗΠΑ στην Αθήνα ανέφερε τον Ιούνιο του 1918 πως χαρακτηριστικό γνώρισμα της τελευταίας τετραετίας ήταν τα μεγάλα ποσά τα οποία βρέθηκαν στα χέρια ενός μικρού αριθμού ανθρώπων, ιδιαίτερα εφοπλιστών, δίπλα-δίπλα με την εξοντωτική πενία των μαζών».²

Αυτή η κατάσταση είχε οδηγήσει από νωρίς σε κινητοποιήσεις και ξεσπάσματα οργής για τις στερήσεις. Κι όπως συνέβαινε και σε άλλες χώρες εκείνη την περίοδο, όπως στην Γερμανία, οι πρωταγωνίστριες ήταν γυναίκες:

«Το Φεβρουάριο του 1916 150 γυναίκες 'από όλα τα άκρα των Αθηνών, κα-

τόπιν συνεννοήσεως' συγκεντρώθηκαν με τα παιδιά τους και περικύκλωσαν την οικία του υπουργού Οικονομικών, Στέφανου Δραγούμη, διαμαρτυρόμενες για την καθυστέρηση της καταβολής των επιδομάτων. Στην συνέχεια κατευθύνθηκαν στην Βουλή, όπου και διαλύθηκαν μετά από παρέμβαση της χωροφυλακής». Ένα μήνα μετά: «σημειώθηκαν σοβαρά επεισόδια, όταν εκατοντάδες γυναίκες που ανέμεναν μάταια τη διανομή συσσιτίου, κινήθηκαν προς τη Βουλή όπου συγκρούστηκαν με τη χωροφυλακή». Στα Γιάννενα: «στις 30 Μαΐου του 1916 επιτέθηκαν στην αγορά και 'διήρπασαν σάκους αλεύρων, μη λαβούσαι υπ' όψιν ούτε αρχάς ούτε ξένην ιδιοκτησίαν'...».³

Δεν ήταν παράξενο που για ένα ολόκληρο διάστημα η αντιπολεμική διάθεση ενίσχυε πολιτικά την αντιβενιζελική παράταξη. Για παράδειγμα, οι σύμμαχοι της Αντάντ επέβαλαν αποκλεισμό της νότιας Ελλάδας, της περιοχής που έλεγχε η βασιλική κυβέρνηση της Αθήνας, από τα τέλη του 1916 μέχρι τον Ιούνιο του 1917. Η Αθήνα και ο Πειραιάς, ιδιαίτερα, έφτασαν στα όρια του λιμού, με το ποσοστό θνησιμότητας να διπλασιάζεται.

Η εργατική τάξη είχε το δικό της τρόπο να παλέψει ενάντια στην ακρίβεια και την πείνα. Το συνδικάτο και την απεργία. Φαίνεται παράδοξο, αλλά ο πόλεμος εκτός από θυσίες τροφοδοτούσε και την αυτοπεποίθηση των εργατριών και των εργατών ότι μπορούν να παλέψουν συλλογικά και να νικήσουν. Σε συνθήκες επιστράτευσης και έλλειψης «εργατικών χεριών» οι απεργίες άρχισαν να ξεσπάνε με όλο και μεγαλύτερη συχνότητα, πολλές να κερδίζουν. Ταυτόχρονα σημειώνεται μια μαζική στροφή στα συνδικάτα. Την στροφή συμβολίζει η ίδρυση της ΓΣΕΕ τον Οκτώβριο του 1918.

Το 1919 το απεργιακό κύμα αποκτάει πρωτοφανείς διαστάσεις. Σε απεργία κατεβαίνουν κλάδοι που έμοιαζαν «ένας κόσμος χωριστά» από τη θεωρούμενη ως «κανονική» εργατική τάξη: τον Ιούνιο

απεργούν οι τραπεζοϋπάλληλοι με κέντρο τους εργαζόμενους της Τράπεζας Αθηνών.⁴ Τον Οκτώβρη κατεβαίνουν σε απεργία οι ηθοποιοί που οργανώνουν παραστάσεις και συναυλίες αλληλεγγύης και κάνουν εράνους σε κέντρα διασκέδασης.

Ένα στοιχείο που διακρίνει αυτό το κύμα είναι η «μεταδοτικότητα» του. Η μια απεργία πυροδοτεί την άλλη με τους/τις απεργούς να ζητάνε ενεργητικά την συμπαράσταση άλλων κλάδων και των κεντρικών συνδικαλιστικών ηγεσιών. Έτσι θα φτάσουμε στην πρώτη γενική απεργία του καλοκαιριού του 1919 που είχε και πολιτικά χαρακτηριστικά. Η κυβέρνηση Βενιζέλου συνέλαβε την «πενταμελή» (δηλαδή τα αριστερά μέλη) διοίκηση της Συνομοσπονδίας επειδή κήρυξαν απεργία συμπαράστασης στους τραπεζοϋπάλληλους. Και η απόληξη ήταν ένα κύμα απεργιών που δίπλα στο αίτημα της απελευθέρωσης των συνδικαλιστών έμπαιναν και όλα τα «κλαδικά» αιτήματα.

Ένα δεύτερο στοιχείο είναι πάλι ο πρωταγωνιστικός ρόλος των εργατριών. Κατεβαίνουν σε απεργίες, γράφονται στα συνδικάτα και διεκδικούν ρόλο σε αυτά κόντρα σε αντιδραστικές ιδέες που επηρεάζουν ακόμα κομμάτια του κινήματος. Το φθινόπωρο του 1918 το συνδικάτο «εργατών υφαντηρίων και κλωστηρίων Ερμούπολεως» προσθέτει το «εργατριών» στην ονομασία του, γιατί πλέον τα μέλη του είχαν φτάσει τα 800 από τα 100 αρχικά επειδή οι εργάτριες εντάχτηκαν μαζικά. Μάλιστα, στην ΓΣ αποφασίστηκε ότι το ΔΣ πρέπει να είναι απαραίτητα μικτό.⁵

Το ίδιο είχε γίνει και με το αντίστοιχο συνδικάτο στον Πειραιά που πρόσθεσε το «εργατίδων» στην ονομασία. Τον Μάρτη του 1919 κατεβαίνουν σε απεργία οι εργάτριες της κλωστοϋφαντουργίας Ρετισίνα. Το ρεπορτάζ σημειώνει:

«Το Δημοτικό Θέατρο Πειραιώς ουδέποτε θα είδε τέτοια κοσμοπλημμύρα όπως τώρα. Πλατεία και θεωρεία όλα είναι ασφυκτικά γεμάτα από γυναίκες και

κορίτσια με φτωχικές και απέριττες φορεσιές... συζητούν φωνάζουν και είνε αισιόδοξες όλες. Ενώ απάνω εις την σκηνή του θεάτρου οι στρατιώται του αποσπάσματος 'δια την τάξιν' τις κυττούν με βλέμματα ερευνητικά...Κανένας άνδρας δεν φαίνεται μεταξύ των και διστάζουμε να προχωρήσουμε, όταν μία επιτετραμμένη δια την τάξιν μας πλησιάζει... Και πως πάει η απεργία; ρωτάμε. Κρατιέται θαυμάσια, μου απαντά ένας χορός γυναικών. Θα την πάμε ως την άκρη. Ξέρουν όλες καλά το ζήτημα τους και μας αναπτύσσουν με ζωηρά χρώματα τη ζωή στα εργοστάσια, τις βανουσόητες των εργοδοτών, τα μαλλιοτραβήγματα και το ξύλο από τους προϊσταμένους...»⁶

Το τρίτο στοιχείο είναι ότι το κύμα των απεργιών εξελίσσεται την ίδια περίοδο που ξεκινάει η επέμβαση του ελληνικού στρατού στη Μικρά Ασία από την κυβέρνηση του Βενιζέλου. Για την εργατική τάξη αυτό σήμαινε σε αρχικό στάδιο ότι η επιστράτευση και όλες οι πολεμικές ελλείψεις θα συνεχίζονταν. Αργότερα, με την κλιμάκωση του πολέμου θα ερχόταν και οι θυσίες σε αίμα. Όμως, από την αρχή η επέμβαση στη Μικρά Ασία έθετε το ζήτημα τι στάση θα κρατήσει το εργατικό κίνημα. Αν δηλαδή θα έβαζε πλάτη με θυσίες ή θα πάλευε και θα συγκρουόταν με την πολεμική εξόρμηση.

«Ο εχθρός ευρίσκεται εντός των συνόρων»

Από αυτή την άποψη η στάση της Αριστεράς έπαιξε κρίσιμο ρόλο. Το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος (ΣΕΚΕ) ιδρύθηκε τον Νοέμβρη του 1918, ένα μήνα μετά την ίδρυση της ΓΣΕΕ. Ο κορμός του ήταν σοσιαλιστικές οργανώσεις που είχαν κρατήσει, έστω με μπερδέματα και ταλαντεύσεις, αντιπολεμική στάση στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο:

Η Φεντερασιόν της Θεσσαλονίκης που οργάνωνε εβραίους, έλληνες και τούρκους εργάτες και εργάτριες και είχε παίξει ηγετικό ρόλο σε μεγάλες κοινές τους απεργίες όπως των καπνεργα-

τών της Καβάλας το 1914. Οργανώσεις στην «Παλιά Ελλάδα», όπως η Σοσιαλιστική Ένωση και η Σοσιαλιστική Νεολαία Αθηνών.

Το καθοριστικό γεγονός που επιτάχυνε τις διεργασίες ήταν η Επανάσταση του Οκτώβρη του 1917. Τα εργατικά συμβούλια (σοβιέτ) στη Ρωσία με ηγεσία το κόμμα των μπολσεβίκων πήραν την εξουσία έδωσαν τα εργοστάσια στους εργάτες/τριες, τη γη στους αγρότες, το δικαίωμα αυτοδιάθεσης μέχρι αποχωρισμού στους καταπιεσμένους λαούς. Διακήρυξαν ότι η Ρωσία βγαίνει από τον πόλεμο και έκαναν έκκληση στην εργατική τάξη της Ευρώπης να ανατρέψει τις άρχουσες τάξεις που έφεραν το πολεμικό σφαγείο. Ήταν μια εξέλιξη που ηλέκτρισε τις εργάτριες και τους εργάτες που ήδη ξεσηκώνονταν ενάντια στον πόλεμο στα εργοστάσια, τους στρατώνες και τα χαρακώματα. Τον Νοέμβρη του 1918 η Γερμανική Επανάσταση ανατρέπει τον Κάιζερ και βάζει τέρμα στον πόλεμο. Τυχαίο αλλά σημαδιακό, το ιδρυτικό συνέδριο του ΣΕΚΕ ξεκίνησε τις εργασίες του τη μέρα που ξέσπασε η Γερμανική Επανάσταση.

Το Μάη του 1919 στο Α' Εθνικό του Συμβούλιο το νέο κόμμα δηλώνει τη πρόθεσή του να ενταχθεί στην Κομμουνιστική Διεθνή που είχε ιδρυθεί τον Μάρτη. Και ήδη είχε έρθει αντιμέτωπο με την πρώτη δοκιμασία που είχε σχέση με τον πόλεμο. Οι φιλοβενιζελικοί συνδικαλιστές στη ΓΣΕΕ είχαν ζητήσει την αναβολή των συγκεντρώσεων της Πρωτομαγιάς «ένεκα των εξαιρετικών εθνικών περιστάσεων» όπως είχε πει ένας από αυτούς. Αλλά η απεργία και η συγκέντρωση έγιναν με επιτυχία.

Το ΣΕΚΕ, που τον Απρίλη του 1920 πρόσθεσε το Κ δηλαδή Κομμουνιστικό στο τίτλο του, τάχτηκε εναντίον της εκστρατείας στη Μικρά Ασία. Αυτό σήμαινε καταρχήν αντιπαράθεση με τα ψέματα της άρχουσας τάξης ότι ο ελληνικός στρατός απελευθερώνει τον ελληνισμό της Μικράς Ασίας, ότι λίγο πολύ, όπως

λένε σύγχρονοι απολογητές της εκστρατείας έκανε πόλεμο εθνικοαπελευθερωτικό όχι ιμπεριαλιστικό. Κάποιες φορές, ο Ριζοσπάστης που είχε περάσει στον έλεγχο του ΣΕΚΕ κατάφερε να ξεφύγει από τη λογοκρισία και να δημοσιεύσει σχόλια όπως αυτό με τίτλο "Ελληνικότης αποδεδειγμένη":

«Διά να πιστοποιηθή και παραστατικώς η Ελληνικότης του Ελληνικωτάτου Μπαλικεσίρ, το οποίον, ως γνωστόν, δια λόγους απελευθερωτικούς κατέλαβεν ο στρατός μας, μία πατριωτική εφημερίς δημοσιεύει χθες και μία εικόνα της πόλεως ταύτης, παριστάνουσαν ένα τζαμί και μια πλατείαν...»⁷

Το ΣΕΚΕ έλεγε καθαρά ότι ο πόλεμος γινόταν για τα συμφέροντα της αστικής τάξης που έπαιζε το ρόλο του αντιπροσώπου του βρετανικού ιμπεριαλισμού στη μοιρασιά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Όταν έληξε η μεγάλη απεργία των καπνεργατών της Ανατολικής Μακεδονίας τον Απρίλη του 1920 η ΚΕ του κόμματος κυκλοφόρησε προκήρυξη στην οποία έγραφε:

«Η αστική τάξις... ανέλαβε κι έναν άλλον αγώνα, να γίνη ο φρουρός των κεφαλαιοκρατών της Ευρώπης και της Αμερικής. Με την ασυνειδησία που την χαρακτηρίζει προεξόφλησε την θέληση της εργατικής μας τάξεως στη διεθνή κεφαλαιοκρατία και γι' αυτό διπλά ενδιαφέρεται να μας κρατά υποδουλωμένους σκλάβους».⁸

Όπως έλεγε ένα σκωπτικό σχόλιο πάλι του Ριζοσπάστη:

«Δεν ξέρουν πως να περιποιηθούν τον στρατό μας οι Άγγλοι στρατηγοί και πως να τον διαφημίσουν εις την πατρίδα των οι Άγγλοι ανταποκριταί. Είναι λέγουν στα τηλεγραφήματά των 'ο καλύτερος στρατός του κόσμου'. Μήπως είναι ψέμματα; Πολεμά χωρίς να ρωτά το γιατί και πεσοκόβεται για όποιον τύχη. Πιστεύομεν γι' αυτό ότι η ρεκλάμα που κάμουν οι Άγγλοι ανταποκριταί στις αγγλικάς εφημερίδας θα πιάση και η Αγγλία θα είνε ο παντοτεινός αγοραστής και πελάτης του ασυγκρίτου αυτού εμπορεύματος που

φωνή έχει και φωνή δε βγάζει και που κάνει τη δουλειά έτσι για το φιλότιμο».⁹

Τότε, την άνοιξη του 1920 είχαν ήδη καταλήξει τα παζάρια ανάμεσα στους «Συμμάχους» της Αντάντ για τη μοιρασιά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που θα γινόταν επίσημη με την Συνθήκη ειρήνης των Σεβρών το καλοκαίρι. Ο Βενιζέλος γύρισε θριαμβευτής λέγοντας ότι το όραμα της Μεγάλης Ιδέας γινόταν πράξη, μιας και είχε φέρει την Ελλάδα «στη σωστή πλευρά της ιστορίας» για να θυμηθούμε τις τωρινές δηλώσεις του Μητσοτάκη. Και κήρυξε εκλογές για την 1 Νοέμβρη.

Το ΣΕΚΕ (Κ) όχι μόνο δεν πανηγύρισε για τη Συνθήκη των Σεβρών, αλλά στην ανακοίνωσή του συγκρούεται ανοιχτά με τις διεκδικήσεις της ελληνικής άρχουσας τάξης:

«Η ειρήνη την οποία πανηγυρίζουν είναι εκείνη που καθιερώνει την ιδιική μας δυστυχία και την ιδιική των κυριαρχών... Η πατρίς, της οποίας ιδιοποιούνται το όνομα, η πατρίς των, για την οποία μας έστειλαν να πολεμήσουμε, δεν είναι παρά η γεωγραφική εκείνη έκτασις επί της οποίας απλώνεται η εκμεταλλεύσις των. Το μεγάλωμά της δια το οποίον πανηγυρίζουν είναι η επέκτασις των ορίων της εκμεταλλεύσεώς των, και της προσοδοφόρου τοποθετήσεως των κεφαλαίων των... Η ώρα του πολέμου έφθασεν! Ο εχθρός ευρίσκεται εντός των συνόρων και όχι πέραν αυτών»!¹¹

Ήταν το μόνο κόμμα που κατέβηκε στις εκλογές με ξεκάθαρη θέση «Κάτω ο Πόλεμος», το σύνθημα που κυριάρχησε και στην προεκλογική του συγκέντρωση στην Αθήνα στη σημερινή πλατεία Εθνικής Αντίστασης (τότε Δημαρχείου). Γιατί ο πόλεμος συνεχιζόταν παρά τις υπογραφές των διπλωματών. Το πρώτο ζήτημα που έβαζε στην εκλογική του διακήρυξη ήταν η αντίθεση στον πόλεμο: «Να παύση ο πόλεμος και να καταπολεμηθή με κάθε μέσο κάθε προσπάθεια για νέο πόλεμο και νέα επιστράτευση... Να γίνη αμέσως γενική αποστράτευση και πραγματική ειρήνη με όλους τους

λαούς» και δεν παρέλειπε να ζητάει και αμνηστία για τους λιποτάκτες και τους ανυπότακτους που ο αριθμός τους μεγάλωνε κάθε μέρα.

Το εκρηκτικό 1921

Η αντιπολεμική στάση του ΣΕΚΕ (Κ) «συναντήθηκε» με την εργατική οργή για τις ατέλειωτες πολεμικές θυσίες, την ακρίβεια και τη φτώχεια. Σύμφωνα με έναν υπολογισμό εκείνη τη χρονιά ξέσπασαν περίπου πενήντα απεργίες,¹¹ σχεδόν σε κάθε κλάδο, και κάποιους κρίσιμους για τον πόλεμο όπως τα πλοία και οι σιδηρόδρομοι.

Οι αγωνιστές και οι αγωνίστριες του βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή των απεργιών που ξεσπούσαν σε καιρό πολέμου έχοντας απέναντί τους όλη την πίεση ότι ήταν «προδοτικές». Και προσπαθούν να συνδέσουν πολιτικά τη μάχη ενάντια στον πόλεμο με αντικαπιταλιστικά «μεταβατικά» αιτήματα που έκαναν συγκεκριμένη τη θέση «ο εχθρός βρίσκεται εντός των συνόρων».

Τον Γενάρη του 1921 οι εργάτριες του Ρετσίνα απέργησαν ξανά. Το συνδικάτο τους δεν ήταν μέλος της ΓΣΕΕ που τότε ήταν επίσημα συνδεδεμένη με το ΣΕΚΕ (Κ). Αλλά αυτό δεν εμπόδισε τον Ευ. Ευαγγέλου γραμματέα της Συνομοσπονδίας και κομματικό μέλος να γράψει στο Ριζοσπάστη προβάλλοντας το αίτημα της «επίταξης» του εργοστασίου. Ήταν η «ενδεδειγμένη λύσις» μιας και ο πελάτης της επιχείρησης ήταν ο στρατός (δηλαδή το κράτος) και οι καταναλωτές των προϊόντων (οι εργάτες):

«Διατελούν υπό επίταξιν [...] πολεμούντες εις άγνωστα εδάφη διά την μεγάλην πατρίδα του κ. Ρετσίνα και των λοιπών μεγαλοβιομηχάνων, οι οποίοι αύριον θα επεκτείνουν τας εργασίας των εις τα διά του αίματος των αδελφών των δυστυχισμένων αυτών εργατριών καταλαμβανόμενα μέρη... Αλλά το κράτος δεν εννοεί να αναμιχθή, δεν εννοεί να θίξει την ιερότητα της ατομικής ιδιοκτησίας. Το κράτος είναι παρόν μόνο όταν πρόκειται να πιάσει τους εργάτας και να τους στείλη να σφάζονται εις το μέτω-

Απεργοί σιδηροδρομικοί το 1920.
Στη φωτό κάτω, ο Παντελής Πουλιόπουλος

πον, μόνο όταν πρόκειται να επιστρατεύσει τους απεργούντας εργάτες». ¹²

Επίσης, μπαίνουν μπροστά σε εκρήξεις οργής. Όπως στις 15 Φλεβάρη του 1921 στο συλλαλητήριο που είχε καλέσει η Πανεργατική Ένωση Βόλου (ΠΕΒ) ενάντια στις αυξήσεις στις τιμές του ψωμιού. Ήταν μια μάχη ξεκινήμενη από την προηγούμενη χρονιά ενάντια στους πανίσχυρους αλευροβιομήχανους της πόλης.

Στο συλλαλητήριο μίλησαν στελέχη της ΠΕΒ και του ΣΕΚΕ (Κ) ο πιο γνωστός από αυτούς ο Αβραάμ Μπεναρόγια που προερχόταν από τη Φεντερασιόν της Θεσσαλονίκης. Όμως τους χιλιάδες εργάτες και εργάτριες ξεσήκωσε κυριολεκτικά:

«Ο Σπύρος Σταυράκης, καπνεργάτης από τον Πειραιά, στέλεχος του ΣΕΚΕ και της ΠΕΒ, γνωστός για τις ρητορικές του ικανότητες και την ικανότητα να ενθουσιάζει τους εργάτες με ποιήματα. Μίλησε κυρίως για τα δεινά του πολέμου και την επιστράτευση, με δυνατή φωνή και

χαρακτηριστικές μαχητικές κινήσεις, έτσι ώστε ενθουσίασε το πλήθος. Ο λόγος του Σταυράκη ήταν μια λυρική και ταυτόχρονα μαχητική κραυγή ενάντια στον πόλεμο και με την αντίθεση που χρησιμοποίησε, για το θάνατο και τις θυσίες των φαντάρων, ενώ οι γυναίκες και οι κόρες τους θα γίνονταν πόρνες των πλουσίων, εξέφραζε την αγωνία των διαδηλωτών και τα προσωπικά του βιώματα». ¹³

Η διαδήλωση που ακολούθησε έσπασε τζάμια καταστημάτων και ενός μακαρονοποιείου. Την επόμενη μέρα έγιναν δεκάδες συλλήψεις, ηγετικά στελέχη του ΣΕΚΕ της ΓΣΕΕ και της ΠΕΒ θα φυλακιστούν και ο Σταυράκης θα αυτοκτονήσει στη φυλακή ενώ είχε χάσει τα λογικά του από το ξύλο.

Στις 21 Φλεβάρη ξεκίνησε η απεργία των σιδηροδρομικών της ΠΟΣ. Ούτε αυτή η Ομοσπονδία ανήκε στη δύναμη της ΓΣΕΕ, η ηγεσία της ήταν μια συμμαχία συντηρητικών και φιλοβενιζελικών «σοσιαλιστών». Όμως, η πίεση από τη βάση, τα πρωτοβάθμια, στην οποία πρωτο-

στάτησαν οι συνδικαλιστές του ΣΕΚΕ (Κ) ήταν τόσο μεγάλη ώστε η απεργία κηρύχτηκε με βασικό αίτημα το 8ωρο. Μια περιγραφή:

«Την επομένην Δευτέραν ουδεμία αμαξοστοιχία εκυκλοφόρει εις τα δίκτυα όπου είχαν αρχίσει η απεργία, πλην μιας αμαξοστοιχίας εις το δίκτυον ΣΠΑΠ και αυτής άνευ προσωπικού και με μόνον το προσωπικόν της μηχανής. Οι κεντρικοί Σταθμοί των Αθηνών και Πειραιώς κλει-

στοί, τα Κεντρικά Γραφεία επίσης κλειστά μη εξαιρουμένων ούτε των δεσποινίδων υπαλλήλων αίτινες απήργησαν, συνταυτίσασαι την τύχην των μετά των άλλων Συναδέλφων των».¹⁴

Η κυβέρνηση, των μοναρχικών πλέον, θα επιστρατεύσει χιλιάδες απεργούς. Και θα στείλει εκατοντάδες από αυτούς στο μέτωπο της Μικράς Ασίας. Εκεί πολλοί απ' αυτούς θα ενταχθούν στους αντιπολεμικούς ομίλους που είχαν οργανώσει στις μονάδες επαναστάτες φαντάρους, μέλη του ΣΕΚΕ (Κ).

«Πόλεμος κατά του Πολέμου»

Το μίσος για τον πόλεμο ήταν γενικευμένο πλέον όσο περνούσε το 1921 και έμπαινε το 1922. Ένα δείγμα είναι ο αριθμός των ανυπότακτων, δηλαδή αυτών που δεν παρουσιάζονταν στις αλληπάλληλες επιστρατεύσεις κλάσεων εφέδρων, που πρέπει να έφτασαν τις 60 χιλιάδες περίπου.¹⁵ Και στο μέτωπο υπήρχαν χιλιάδες λιποτάκτες. Όταν το καλοκαίρι του 1921 ο βασιλιάς και οι υπουργοί του πήγαν στη Μικρά Ασία, ενόψει της προέλασης στο Σαγγάριο, βρέθηκαν αντιμέτωποι με φαντάρους που φώναζαν «Θέλωμεν απόλυσιν!».

Σε αυτό το κλίμα έδρασαν οι αντιπολεμικοί όμιλοι που είχαν αρχίσει να συγκροτούνται από το φθινόπωρο του 1920. Όπως γράφει ο Δ. Λιβιεράτος:

«Με τους επιστρατευθέντες είχαν παρουσιαστεί και πολλοί νέοι του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος. Αρχισαν να δημιουργούν 'ομίλους', όπως ονόμασαν τις ομάδες, σε κάθε στρατιωτική μονάδα. Στο Μέτωπο συγκεντρώθηκαν περίπου 200 άτομα από τους ομίλους. Στο Ναυτικό δημιουργήθηκαν όμιλοι σχεδόν σε όλα τα πλοία και το Ναύσταθμο που χρησίμευε σαν κέντρο. Τα αντιτορπιλικά 'Σφενδόνη' και 'Βέλος', που ταξίδευαν συνέχεια Πειραιά-Σμύρνη, γίνονταν τα μέσα αποστολής εφημερίδων και φυλλαδίων προς το Μέτωπο...»¹⁶

Τον Σεπτέμβριο εκείνης της χρονιάς ο «Εργατικός Αγών» (βδομαδιάτικη εφημερίδα του ΣΕΚΕ (Κ)) σε προεκλογική περίοδο, δημοσίευσε ένα κείμενο με τίτ-

λο «Η φωνή των Στρατιωτών του Μετώπου»:

«Αφού τόσον καιρό στρώσαμε της Βαλκανικής, της Ρωσίας και της Ανατολής τα βουνά και τους κάμπους με τα κουφάρια μας και με το σκοτωμένο αίμα μας εβάψαμε το χώμα και τις πέτρες τους, αφού οι αφέντες που μας κυβερνάνε μας δέσανε με τις βαρειές αλυσίδες της οργανωμένης βίας σαβανώνοντας τα σπτικά μας με τη μαυρίλα της δυστυχίας, έρχονται τώρα με την απαίσια ικανοποίηση του θριάμβου των να μας ζητήσουν ψήφο ευγνωμοσύνης για το μεγάλο γάμμα της 'Πατρίδος' και για την απελευθέρωση των 'υπόδουλων αδελφών'».

Το κείμενο στον Εργατικό Αγώνα είχε γραφτεί για λογαριασμό των «ομάδων κομμουνιστών φαντάρων» που είχαν οργανώσει αντιπολεμικούς ομίλους σε μονάδες και πολεμικά πλοία. Συγγραφέας του ήταν ο Παντελής Πουλιόπουλος, φοιτητής Νομικής που στρατεύτηκε το 1920, έγινε λοχίας τηλεγραφητής. Συνδέθηκε με ένα αντιπολεμικό όμιλο στη Σμύρνη που έβγαζε το εφημεριδάκι Ερυθρός Φρουρός.

Ο Πουλιόπουλος συνελήφθη, καταδικάστηκε από το στρατοδικείο και περίμενε την εκτέλεση. Όμως, κατάφερε να αποδράσει στο χάος της κατάρρευσης του μετώπου τον Σεπτέμβριο του 1922. Στην απόδραση τον βοήθησε ο δεσμοφύλακας του, δεκανέας Β. Νικολινάκος που τον είχε στρατολογήσει ο Πουλιόπουλος.

Τέσσερα χρόνια μετά ο Πουλιόπουλος ήταν μέλος της ηγεσίας του ΣΕΚΕ (Κ) και ένας από τους ηγέτες της Ομοσπονδίας Παλαιών Πολεμιστών, με δεκάδες χιλιάδες μέλη που συμμετείχε και στις μάχες του εργατικού κινήματος. Για λογαριασμό της (με το ψευδώνυμο Φ. Ορφανός) έγραψε το συγκλονιστικό κείμενο «Πόλεμος κατά Πολέμου»:

«Η πρόσφατη ιστορία μας απέδειξε τρανά πόσο ύπουλες και λαοπλάνες είναι οι δικαιολογίες περί 'εθνικής ενότητας', 'αμύνης της χώρας' κλπ...Οποια κι αν είναι η έκβαση του πολέμου για το καθένα

εμπόλεμο κράτος, τ' αποτελέσματά του είναι ολέθρια για τους λαούς, πάντα οι λαοί τόσο του νικητού όσο και του νικημένου βγαίνουν και οι δύο νικημένοι από τον πόλεμο...».¹⁷

Σε αυτή τη μεγάλη κληρονομιά βασιζόμαστε σήμερα για να οργανώσουμε το δικό μας «πόλεμο κατά του πολέμου» της άρχουσας τάξης και των ιμπεριαλιστών. ■

Σημειώσεις

1. Α. Συρίγος-Ευ. Χατζηβασιλείου, Μικρασιατική Καταστροφή 50 Ερωτήματα και Απαντήσεις, Πατάκης 2022, σελ. 177.
2. Mark Mazower, Η Ελλάδα και η Οικονομική Κρίση του Μεσοπολέμου, ΜΙΕΤ 2002, σελ. 69-70.
3. Βασίλης Γεωργιάκης, Εργατική κινητοποίηση στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο: Οι ελλείψεις και ο Συμμαχικός Αποκλεισμός (1915-1917), <https://www.academia.edu/64250925>
4. Περισσότερα για την απεργία στο Λ. Μπόλαρης, ΣΕΚΕ -Οι επαναστατικές ρίζες της Αριστεράς στην Ελλάδα, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 2008, σ.σ. 24-25.
5. Λήδα Παπαστεφανάκη, Εργασία Τεχνολογία και Φύλο στην Ελληνική Βιομηχανία-Η κλωστούφαντουργία του Πειραιά 1870-1940, ΠΕΚ 2009, σελ. 382.
6. Ριζοσπάστης 30/3/1919. Τα φύλλα της εφημερίδας προσβάσιμα στην ιστοσελίδα της Ψηφιακής Βιβλιοθήκης Εφημερίδων και Περιοδικού Τύπου <http://rg-dev.nlg.gr/>
7. Ριζοσπάστης, 7/6/1920.
8. Αναφέρεται στο Λ. Μπόλαρης, Η Τραγωδία του Μεγαλοϊδεατισμού, Σοσιαλισμός από τα Κάτω 151, <https://www.socialismfrombelow.gr/article.php?id=1343>
9. Ριζοσπάστης 30/6/1920.
10. ΚΚΕ, Επίσημα Κείμενα. Τόμος Πρώτος 1918-1924, Σύγχρονη Εποχή 1974, σ.σ. 106-109.
11. Δ. Λιβιεράτος Ιστορία του Ελληνικού Εργατικού Κινήματος 1918-1923.
12. Ριζοσπάστης, 7 Φλεβάρη 1921.
13. Στ. Κατσούρας, «Εργατικό κίνημα στο Βόλο: Ομοιοτίτες και διαφορές ενός κινήματος». Ταχυδρόμος 30/1/2011, <https://www.taxydromos.gr/m/35184/ergatiko-kinhma-sto-bolo-omoiothtes-kai-diafores-enos-aivwna.html>
14. Η ιστορία του σιδηροδρομικού συνδικαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα, Α' Τόμος (1882-1940), ΠΟΣ 1995, σελ. 299
15. Βασίλειος Λουμιώτης, ταξίαρχος ε.α. «Η διαμόρφωση της δύναμης του ανθρώπινου δυναμικού του Ελληνικού Στρατού και ειδικότερα της Στρατιάς Μικράς Ασίας κατά το διάστημα 1η Μαρτίου - 21η Ιουνίου 1921», <https://belisarius21.wordpress.com/2017/06/18>
16. Δ. Λιβιεράτος, Παντελής Πουλιόπουλος Ένας Διανοούμενος Επαναστάτης, Γλῶσσος 1992, σ.σ. 17-18.
17. Πόλεμος κατά του Πολέμου, Διεθνής Βιβλιοθήκη.

70 χρόνια από την ένταξη της Ελλάδας στο NATO

«**Η** Βορειοατλαντική Συμμαχία, όσον αφορά στις ΗΠΑ, ξεκίνησε στην Ελλάδα και στην Τουρκία» έγραφε ο C.L Sulzberger στους New York Times το 1952, την χρονιά που η Ελλάδα και η Τουρκία εντάχθηκαν στο NATO. Ο Sulzberger, βασικός ανταποκριτής διεθνών εξελίξεων της εφημερίδας κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1940 και του 1950, αναφερόταν στο Δόγμα Τρούμαν που διατύπωσε ο ομώνυμος πρόεδρος των ΗΠΑ σε ομιλία του το 1947 σύμφωνα με το οποίο οι ΗΠΑ θα υποστήριζαν την Ελλάδα και την Τουρκία οικονομικά και στρατιωτικά για να αποτρέψουν το πέρασμά τους στην Σοβιετική σφαίρα επιρροής.

Η ιστορία επιβεβαιώνει το σύνθημα “Χούντες, πολέμοι, τρομοκρατία”, γράφει ο Γιώργος Πίπτας.

Ήδη από το 1946 οι ΗΠΑ υποστήριζαν τις ελληνικές κυβερνήσεις που προσπαθούσαν να συντρίψουν με κάθε τρόπο τον ΔΣΕ και την Αριστερά στα πλαίσια του εμφύλιου πόλεμου που συνεχιζόταν μέχρι και το 1949 οπότε και ιδρύεται το NATO. Εντούτοις η Ελλάδα και η Τουρκία -παρότι οι αρχουσες τάξεις και οι κυβερνήσεις των δύο χωρών το επιθυμούσαν σφόδρα- εντάχθηκαν τρία χρόνια αργότερα, το 1952. Ο λόγος είχε να κάνει αφενός με τις βρετανικές ενστάσεις καθώς οι Βρετανοί ακόμη έτρεφαν τα δικά τους σχέδια για συμμετο-

χή των δύο χωρών σε μια περιφερειακή «αμυντική συμφωνία» στην Μέση Ανατολή υπό την καθοδήγησή τους, αφετέρου με τις ενστάσεις κι άλλων ευρωπαϊκών χωρών που θεωρούσαν ότι λόγω του ελληνικού εμφυλίου είτε θα μειωνόταν η δική τους οικονομική ενίσχυση από τις ΗΠΑ αν η Ελλάδα εισερχόταν στο NATO, είτε θα εμπλέκονταν σε μια πιο ενεργή αντιπαράθεση με την ΕΣΣΔ.

Οι ενστάσεις της φθίνουσας πρώην βρετανικής αυτοκρατορίας κάμφθηκαν από την στάση των ΗΠΑ που έκριναν ότι η ένταξη της Ελλάδας και της Τουρκίας

στο NATO θα ήταν πολύτιμες σε ένα κρίσιμο γεωπολιτικό σημείο και σε μια κρίσιμη περίοδο. Ο Ψυχρός Πόλεμος έμπαινε στα βαθιά, με την πρώτη πυρηνική δοκιμή της ΕΣΣΔ το 1949, με τον πόλεμο «ενάντια στους κομμουνιστές» στην Κορέα (η Ελλάδα είχε στείλει εκστρατευτικό σώμα 10.000 στρατιωτών και η Τουρκία 5.500), με τη ρήξη ανάμεσα στον Στάλιν και στην Γιουγκοσλαβία του Τίτο στα Βαλκάνια, καθώς και με την έλευση της κυβέρνησης Μοσαντέκ στο Ιράν, ένα παράδειγμα ευθείας απειλής απέναντι στα συμφέροντα των ιμπεριαλιστών στη Μέση Ανατολή.

Έτσι, στις 15 Φεβρουαρίου του 1952, οι 12 χώρες που συμμετείχαν τότε στο NATO υπέγραψαν το πρωτόκολλο της από κοινού πρόσκλησης ένταξης της Ελλάδας και της Τουρκίας, υπό την ιταλική διοίκηση, διαμορφώνοντας την νοτιοανατολική πτέρυγα του NATO. Έτσι, πριν 70 χρόνια ξεκινούσε η απειλητική εξάπλωση προς τα ανατολικά μιας συμμαχίας που ονομαζόταν «ΒορειοΑτλαντική»!

Στην Ελλάδα, το κλίμα στα σαλόνια των πολιτικών της άρχουσας τάξης που εξέφραζε ο σκληρός δεξιός «Ελληνικός Συναγερμένος» του Παπάγου αλλά και ο συνασπισμός των κεντρώων κομμάτων (Κόμμα Φιλελευθέρων και ΕΠΕΚ) με ηγέτες τον Πλαστήρα και τον Σοφοκλή Βενιζέλο που ήταν στην κυβέρνηση, ήταν πανηγυρικό. Η ελληνική άρχουσα τάξη θεωρούσε ότι στο εσωτερικό της χώρας θα «καθάριζε» μια για πάντα με την Αριστερά. Ακόμη περισσότερο θεωρούσε ότι χάρη στην αμερικανική βοήθεια θα μπορούσε να κερδίσει την οικονομική και στρατιωτική υποστήριξη που χρειαζόταν για να μπορέσει να σταθεροποιηθεί στο εσωτερικό και γιατί όχι να διεκδικήσει ένα μεγαλύτερο ρόλο στην ευρύτερη περιοχή.

Σαν αντάλλαγμα, η Ελλάδα θα γινόταν μαζί με την Τουρκία τα μαντρόσκυλα που είχε ανάγκη ο αμερικανικός ιμπεριαλισμός στα νότια σύνορα του Ανατολικού μπλοκ. Με το ένα μαντρόσκυλο

να κοιτάει στα Βαλκάνια τον «προς Βορρά εχθρό», δηλαδή την Βουλγαρία, την Γιουγκοσλαβία και την Αλβανία και το άλλο να κοιτάει την Βουλγαρία, την ίδια την ΕΣΣΔ.

Ανταγωνισμοί

Η κοινή ταυτόχρονη ένταξη στο NATO σήμανε μια προσωρινή σύσφιξη των σχέσεων των αρχουσών τάξεων της Ελλάδας με την Τουρκία. Στην πραγματικότητα, η κοινή ένταξη στο NATO δεν αποτέλεσε την αρχή μιας «ειρηνικής ελληνοτουρκικής συνύπαρξης» αλλά την εκκίνηση νέων κύκλων σκληρών ανταγωνισμών ανάμεσα στις δύο άρχουσες τάξεις για το ποια θα μπορέσει μέσα από την συμμετοχή της στη συμμαχία να κερδίσει τον ρόλο του καλύτερου στηρίγματος των ΗΠΑ στην περιοχή με τα περισσότερα ανταλλάγματα.

Οι μοναδικοί που αντιτάχθηκαν μέσα στην Βουλή, στις 18 Φλεβάρη 1952, στην ένταξη της Ελλάδας στο NATO ήταν οι 8 βουλευτές της ΕΔΑ και ο Μιχάλης Κύρκος (που είχε μόλις αποχωρήσει από την ΕΔΑ) και αποτελούσαν την έκφραση της Αριστεράς μέσα στο κοινοβούλιο. Όπως γράφει ο Θεόδωρος Κουλουμπής στο βιβλίο του «Greek Political Reaction to American and NATO influence» (1966): «Ο ηγέτης της ΕΔΑ Γιάννης Πασσαλίδης υποστήριξε από το βήμα της Βουλής ότι η εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης θα έπρεπε να αντικατοπτρίζει την φιλοσοφία της πολιτικής της κυβέρνησης στο εσωτερικό. Η κυβέρνηση Πλαστήρα σύμφωνα με τον Πασσαλίδη είχε εκλεγεί με την υπόσχεση να φέρει "ειρήνευση" στο ελληνικό έθνος που είχε διαρραγεί στον εμφύλιο πόλεμο. Θα έπρεπε έτσι να ακολουθεί και μια πολιτική διεθνούς ειρήνευσης, η οποία για τους κομμουνιστές μεταφραζόταν σε ουδετερότητα και πολιτική μη δέσμευσης».

Στην αγόρευση του ο πρωθυπουργός Πλαστήρας είπε: «Δεν μπορεί κανείς να μην παραδεχθεί ότι όταν η Ελλάς συμμετέχει εις το Ατλαντικόν Σύμφωνον μετά των μεγάλων δυνάμεων, αι οποία κατοι-

κούνται από ελευθέρους δημοκρατικούς λαούς, αισθάνεται αυτή ασφαλεστέραν... Αι άλλαι θεωρίαί περί ειρηνεύσεων και ουδετερότητος... δεν έχουν καμμίαν σχέσιν με το γεγονός αυτό». Δεν θα μπορούσε να μην σχολιάσει κανείς ότι είναι τα ίδια «επιχειρήματα» που ακούμε σήμερα από τους Μητσοτάκηδες.

Την ένταξη στο NATO ακολούθησε η απόφαση της δεξιάς κυβέρνησης Παπάγου για την εγκατάσταση στρατιωτικών βάσεων του NATO στην Ελλάδα. Η συμφωνία για τις βάσεις εγκρίθηκε με την μορφή του «κατεπείγοντος» αυθημερόν από το υπουργικό συμβούλιο και μια εβδομάδα αργότερα -επειδή η Ολομέλεια της Βουλής δε λειτουργούσε- από την επιτροπή εξουσιοδοτήσεων της Βουλής χωρίς τα κρυφά παρατήματα που τη συνόδευαν! Πέντε χρόνια αργότερα, το 1958 ήρθε στη Βουλή και το ζήτημα της ανάπτυξης πυρηνικών όπλων στην Ελλάδα αλλά ούτε η δεξιά ΕΡΕ του Κωνσταντίνου Καρμανλή ούτε τα κόμματα του Κέντρου ήταν πρόθυμα να προχωρήσουν σε αυτό το βήμα.

Ένας λόγος ήταν το Κυπριακό. Από το 1955 ο «μήνας του μέλιτος» από την κοινή ταυτόχρονη ένταξη Ελλάδας-Τουρκίας στο NATO είχε τελειώσει. Στην Κύπρο η βίαιη δράση της ΕΟΚΑ κατά των τουρκοκυπρίων (και της κυπριακής αριστεράς) υπό την καθοδήγηση του χίτη Γρίβα οδήγησε στα αντίποινα των «Σεπτεμβριανών» το 1955 εναντίον των ελλήνων της Κωνσταντινούπολης. Σύμφωνα με τον ιστορικό Ανδρέα Στεργίου, μετά τα Σεπτεμβριανά «τόσο η προσωρινή αποχώρηση της Ελλάδας από το στρατηγείο της Σμύρνης όσο και η πιθανότητα διακοπής των διπλωματικών σχέσεων Ελλάδας και Τουρκίας το 1958 εκλήφθηκαν, όπως κατά λέξη αναφέρεται στα αρχεία, ως ένα "σοκ" για τη συνοχή της συμμαχίας».

Αντιπολεμικό κίνημα

Αλλά υπήρχε ένας άλλος βασικός λόγος που είχε να κάνει με την εμφάνιση του αντιπολεμικού κινήματος στην Ελλάδα. Το 1958 είναι η χρονιά που η ΕΔΑ

βγαίνει δεύτερο κόμμα στις εκλογές παίρνοντας 24,42 % στις εκλογές. Η άνοδος της Αριστεράς συνδιάζεται με την ανάπτυξη του αντιπολεμικού κινήματος.

Από τα πρώτα μετεμφυλιακά χρόνια η άρχουσα τάξη είχε δείξει τα δόντια της απέναντι στο αντιπολεμικό κίνημα. Ο αγωνιστής της ειρήνης Νίκος Νικηφορίδης εκτελέστηκε στις 5 Μάρτη 1951 στη Θεσσαλονίκη σε ηλικία 22 χρόνων, μετά από την καταδίκη του σε θάνατο από έκτακτο στρατοδικείο, γιατί μάζευε υπογραφές για την «Εκκληση της Στοκχόλμης», που απαιτούσε των κατάργηση και απαγόρευση των ατομικών όπλων.

Αλλά η καταστολή δεν μπόρεσε να κάμψει την ανάπτυξη του κινήματος. Μπαίνοντας στη δεκαετία του '60 το κίνημα ειρήνης απλώνεται με την ίδρυση της Εργατικής Κίνησης για τον Αφοπλισμό και την Ειρήνη, της Κίνησης Νέων για τον Πυρηνικό Αφοπλισμό «Μπέρτραντ Ράσελ» ενώ τον Ιούνιο του 1962 πραγματοποιείται το πρώτο συνέδριο της Ελληνικής Επιτροπής για τη Διεθνή Υφηση και Ειρήνη (ΕΕΔΥΕ) όπου αντιπρόεδρος εκλέγεται ο βουλευτής της ΕΔΑ Γρηγόρης Λαμπράκης.

Στις 21 Απρίλη του 1963, πραγματοποιήθηκε η 1η Μαραθώνια Πορεία Ειρήνης με την αστυνομία και τους πα-

ρακρατικούς να κινητοποιούνται για να εμποδίσουν τους χιλιάδες διαδηλωτές με αποτέλεσμα 2.000 συλλήψεις και 300 τραυματισμούς. Η πορεία, όμως, πραγματοποιείται από τον Γρηγόρη Λαμπράκη τον οποίο, ένα μήνα μετά, στις 22 Μάη 1963, μετά το τέλος εκδήλωσης για την ειρήνη στην Θεσσαλονίκη, δολοφονεί το κράτος και το παρακράτος της δεξιάς. Την επόμενη χρονιά, ο δεύτερος Μαραθώνιος πραγματοποιείται από τον Τύμβο του Μαραθώνα στο Πεδίο του Αρεως με τη συμμετοχή χιλιάδων διαδηλωτών. Ακολούθησαν και άλλες πορείες ειρήνης μέχρι τις 21 Απριλίου του 1967 οπότε επιβλήθηκε το πραξικόπημα των συνταγματαρχών.

Για τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ, η Χούντα έγινε το «αγαπημένο τους παιδί» στην περιοχή. Έβαλε τέλος σε μια μακρά περίοδο αναταραχής και αστάθειας στην Ελλάδα που είχε κορυφωθεί με τα Ιουλιανά το 1965 και μάλιστα σε μια περίοδο που η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ χρειαζόταν στηρίγματα καθώς ο πόλεμος στο Βιετνάμ βάθαινε και μαζί του απλωνόταν διεθνώς το αντιπολεμικό κίνημα.

Στην Ελλάδα, η εξέγερση του Πολυτεχνείου τον Νοέμβριο του 1973 θα βάλει μαζί με το αίτημα της πτώσης της χού-

ντας καθαρά και το αίτημα «Εξω από το ΝΑΤΟ». Το 1974 η χούντα του Ιωαννίδη επιχειρώντας μια φυγή προς τα εμπρός και θεωρώντας ότι έχει την απόλυτη στήριξη των ΗΠΑ, οργάνωσε το πραξικόπημα του Σαμψών που ανέτρεψε στην Κύπρο την κυβέρνηση του Μακάριου. Η απάντηση της Τουρκίας ήταν η εισβολή του τουρκικού στρατού που κατέληξε στο διαμελισμό του νησιού. Ο ελληνικός στρατός ηττήθηκε. Άλλος ένας μύθος για το ΝΑΤΟ κατέρρευσε με πάταγο. Η κοινή ένταξη Ελλάδας-Τουρκίας δεν απέτρεψε τον ελληνοτουρκικό πόλεμο.

Η χούντα κατέρρευσε. Το ΝΑΤΟ ήταν πλέον παντελώς απονομιμοποιημένο στη συνείδηση της νεολαίας και της εργατικής τάξης. Ήταν τέτοια η κατακραυγή ώστε ο γνωστός για την ρήση «ανήκομεν εις την Δύσιν» Κωνσταντίνος Καραμανλής αποφάσισε την απόσυρση από το στρατιωτικό σκέλος της συμμαχίας. Το ίδιο διάστημα το ΝΑΤΟ έμπαινε στο στόχαστρο όλων των λάων της Δ. Ευρώπης.

Με τον πόλεμο του Βιετνάμ να έχει τελειώσει, το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '70 και κυρίως την δεκαετία του '80, διαμορφώνεται στην Ευρώπη ένα μεγαλειώδες κίνημα ενάντια στα πυρηνι-

19 Οκτώβρη 1980, διαδήλωση ενάντια στην επανένταξη της Ελλάδας στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ

κά. Κέντρο του αναδεικνύεται η Γερμανία ενάντια στα νατοϊκά σχέδια για την εγκατάσταση των πυρηνικών πυραύλων Pershing και Cruise στο έδαφος της με διαδηλώσεις που κατέβαζαν εκατοντάδες χιλιάδες ανθρώπους στους δρόμους.

Στην Ελλάδα όλες οι απεργίες και οι διαδηλώσεις της μεταπολίτευσης δονούνταν από το σύνθημα «έξω από το ΝΑΤΟ» και χρειάστηκε να περάσουν έξι ολόκληρα χρόνια ώστε, εβδομήντα ημέρες πριν από την είσοδο της Ελλάδας στην ΕΟΚ, στις 19 Οκτωβρίου του 1980, η δεξιά κυβέρνηση Ράλλη να αποφασίσει την επάνοδο στο στρατιωτικό σκέλος.

Αντίθετα με τα όσα υποσχόταν, ο ερχομός του ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση το 1981 δεν έβγαλε την Ελλάδα από το ΝΑΤΟ. Στις δεκαετίες που ακολούθησαν, είδαμε τις αμερικανικές βάσεις να μεγαλώνουν και να απλώνονται αποκτώντας σημαντικότερο ρόλο στους σχεδιασμούς του ΝΑΤΟ στα Βαλκάνια και στην Μέση Ανατολή. Κάτω από κυβερνήσεις της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, ο ελληνικός στρατός βρέθηκε να συμμετέχει στέλνοντας και στρατό στις επεμβάσεις

στην Σομαλία, στην Βοσνία, στη Β. Μακεδονία, στο Αφγανιστάν. Κάθε μια από αυτές τις επεμβάσεις βρέθηκε αντιμέτωπη με μεγάλα αντιπολεμικά κινήματα. Με δύο μεγάλες κορυφώσεις.

Το 1999, ένα μαζικό αντιπολεμικό κίνημα θα αποτρέψει την αποστολή ελληνικού στρατού στον πόλεμο του ΝΑΤΟ στην Σερβία. Η δράση των σιδηροδρομικών που μπλόκαραν τα τρένα με τα νατοϊκά όπλα στην Β. Ελλάδα γίνεται παγκόσμιο παράδειγμα.

Το 2003, η δημιουργία της Συμμαχίας Σταματήστε τον Πόλεμο στην Βρετανία και την Ελλάδα θα παίξει καθοριστικό ρόλο ώστε να υπάρξει η διεθνής μέρας δράσης της 15 Φλεβάρη ενάντια στον πόλεμο στο Ιράκ. Εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο συμμετείχαν. Αππράπηκε η αποστολή ελληνικού στρατού στο Ιράκ.

Σήμερα, με την ενδοϊμπεριαλιστική σύγκρουση ΝΑΤΟ-Ρωσίας να κλιμακώνεται μετά την ρωσική εισβολή στο έδαφος της Ουκρανίας, ο ρόλος της Ελλάδας σαν στρατιωτική βάση του ΝΑΤΟ αναβαθμίζεται περισσότερο από κάθε άλλη φορά.

Διπλοί στόχοι

Οι ΗΠΑ ήταν από την αρχή η κυρίαρχη δύναμη στη «Συμμαχία» καθώς είχαν βγει από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ως η μεγαλύτερη οικονομική δύναμη διαθέτοντας το μισό του παγκόσμιου ΑΕΠ και ήθελαν να επιβάλλουν τα συμφέροντά του αμερικάνικου καπιταλισμού. Για να το πετύχουν αυτό ήθελαν αφενός να ανασχέσουν την επιρροή της ΕΣΣΔ, αφετέρου να επιβάλλουν την πειθαρχία στο δυτικό στρατόπεδο. Το ΝΑΤΟ ήταν το εργαλείο και για τους δυο στόχους.

Η συγκρότηση και η ανάπτυξη του ΝΑΤΟ οδήγησε στην στρατιωτικοποίηση της Ευρώπης και τη μόνιμη απειλή πυρηνικού ολέθρου. Αλλά και ο θερμός πόλεμος ήταν μια καθημερινή σκληρή πραγματικότητα στους περιφερειακούς πολέμους που πραγματοποίησαν οι ΗΠΑ στην Κορέα, στο Βιετνάμ, στην Καμπότζη, στο Λάος, και μια σειρά άλλες χώρες της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής. Το ΝΑΤΟ δεν σήμανε ειρήνη αλλά ούτε και δημοκρατία. Μια από τις πρώτες χώρες που εντάχτηκαν στην συμμαχία το 1949 ήταν η Πορτογαλία. Την κυβερνούσε η φασιστική δικτατορία του Σαλαζάρ. Όταν η Επανάσταση των Γαρυφάλων ανέτρεψε αυτή τη δικτατορία το 1974 οι εξεγερμένοι φαντάροι και οι εργάτες διαδήλωναν ενάντια στο ΝΑΤΟ.

Τη δεκαετία του 1980 η Ρωσία, η πιο αδύναμη οικονομικά από τις δυο υπερδυνάμεις, λύγισε κάτω από το βάρος των εξοπλιστικών δαπανών. Το 1989 οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης εξεγέρθηκαν. Λίγους μήνες αργότερα η ίδια η ΕΣΣΔ διαλύθηκε: Θα περίμενε κανείς το ΝΑΤΟ να διαλυθεί. Όμως όχι, το ΝΑΤΟ απέκτησε νέο περιεχόμενο.

Στην Ευρώπη, οι ΗΠΑ επιδίωξαν συστηματικά να περιορίσουν την Ρωσία ακόμη περισσότερο. Ο τρόπος ήταν εντάσσοντας στο ΝΑΤΟ, ξεκινώντας από την Τσεχία το 1999, την μια μετά την άλλη τις χώρες του πρώην Ανατολικού μπλοκ. Παράλληλα, το ΝΑΤΟ προσπάθησε να αναδειχθεί σε χωροφύλακα πολύ πέρα από τη «βορειοατλαντική»

Πραξικόπημα στην Κύπρο. Ο χουντικός πρόεδρος Σαμψών πανηγυρίζει γιατί άρπαξε μια τουρκική σημαία!

έδρα του: συμμετείχε στη αμερικανική επέμβαση στο Αφγανιστάν το 2001. Αλλά εκεί, μετά από είκοσι χρόνια κατοχής, ο αμερικανικός ιμπεριαλισμός γνώρισε μια ταπεινωτική ήττα. Αυτή ήταν μια εξέλιξη που λειτούργησε διπλά. Από τη μια μεριά έκανε πιο τολμηρούς τους μεγάλους ανταγωνιστές των ΗΠΑ, την Κίνα και τη Ρωσία, και ταυτόχρονα έβαλε σε αμφισβήτηση τη συνοχή των νατοϊκών συμμάχων. Ο Μακρόν έφτασε στο σημείο να δηλώσει ότι το NATO είναι «εγκεφαλικά νεκρό».

Είναι προφανές ότι η ουσία του σημερινού πολέμου και της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία δεν μπορεί να γίνει αντιληπτή αν δεν ιδωθεί μέσα σε αυτό το πλαίσιο των ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών. Η εκστρατεία του Μπάιντεν «στο πλευρό της Ουκρανίας» είναι εκστρατεία ανασύνταξης της αμερικανικής ηγεμονίας και μέσα στο στρατόπεδο της Δύσης και απέναντι στη Ρωσία και την Κίνα.

Ο ελληνικός καπιταλισμός βλέπει ξανά, μετά από 70 χρόνια, μια ευκαιρία από τη συμμετοχή του σε αυτήν την «ανασύνταξη» του NATO. Είναι πιο πι-

στός σύμμαχος, σε αντίθεση με την Τουρκία που είχε προχωρήσει σε διαφοροποιήσεις. Ο Ερντογάν το παίζει «μυσολαβητής» και ο Μητσοτάκης δίνει τις βάσεις για την εξόρμηση του NATO.

Δεν έχουμε να περιμένουμε τίποτε από την «εύνοια» και τα ανταλλάγματα που ελπίζει ότι θα πάρει η κυβέρνηση Μητσοτάκη για την ελληνική άρχουσα τάξη μέσα από την βαθύτερη εμπλοκή της στα νατοϊκά σχέδια.

Μέσα στο νέο επικίνδυνο περιβάλλον του NATO-ρωσικού πολέμου, με τον Μητσοτάκη να παίζει το ρολο του «μπροστάρη», είναι ξανά επιτακτική η ανάγκη ενός μαζικού αντιπολεμικού κινήματος σε κάθε γειτονιά και κάθε χώρο εργασίας και εκπαίδευσης απαιτώντας: να σταματήσει ο πόλεμος, να σταματήσει η μεταφορά και διευκόλυνση των νατοϊκών στρατευμάτων, να κλείσουν οι βάσεις, να σταματήσουν οι εξοπλισμοί. Η συνεχής αναβάθμιση της ελληνικής συμμετοχής στο NATO συνοδεύτηκε από μια τεράστια σπατάλη. Οι δαπάνες για εξοπλισμούς μεταφράστηκαν σε δισεκατομμύρια που στερήθηκαν η Υγεία, η

Παιδεία, οι κοινωνικές δαπάνες.

Χρειάζεται ξεκάθαρη θέση για έξοδο και από το στρατιωτικό και από το πολιτικό σκέλος του NATO. Δεν είναι δυνατόν η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ να στηρίζει το NATO και τις βάσεις του στην Ελλάδα επιμένοντας στη γραμμή που από το 2014 ανοιχτά υπερασπίζεται ο Τσίπρας δηλώνοντας: «η χώρα ανήκει στο δυτικό πλαίσιο, ανήκει στην ΕΕ, στο NATO και αυτό δεν αμφισβητείται». Το αμφισβητούν 70 χρόνια ιστορίας. «70 χρόνια, χούντες, πολέμοι, τρομοκρατία» όπως λέει και το γνωστό σύνθημα.

Πρόκειται για ένα άδικο πόλεμο που μπορεί προς το παρόν τρέφεται μόνο με ουκρανικό και ρωσικό αίμα αλλά διεξάγεται ανάμεσα σε δύο υπερεξοπλισμένα και φονικά ιμπεριαλιστικά στρατόπεδα: Της Ρωσίας με την υποστήριξη της Κίνας από τη μια και του NATO με την υποστήριξη της ΕΕ από την άλλη -που ανά πάσα στιγμή κινδυνεύει να εξελιχθεί σε παγκόσμιο τινάζοντας τον πλανήτη στον αέρα. Και φέρνει φαρδιά πλατιά δίπλα στην υπογραφή του Πούτιν την υπογραφή του NATO. ■

Γλασκώβη 6 Νοέμβρη 2021, συλλαλητήριο ενάντια στην κλιματική καταστροφή

Ο πόλεμος “πρασινίζει” την κλιματική καταστροφή

«Είμαστεν ‘υδρογονάνθρακες’. Είμαστεν ‘ρυπαροί’ και το φυσικό αέριο ήταν ‘τόσο κακό όσο και ο άνθρακας’. Τώρα είμαστε πράσινοι! και πάλι».

Χαρίφ Σούκι,

μειγστώνας του φυσικού αερίου¹

Το κλίμα είναι ένα από τα πρώτα μεγάλα θύματα του πολέμου που διεξάγεται τους τελευταίους μήνες ανάμεσα στη Ρωσία και τη Δύση στο έδαφος της Ουκρανίας. Οι υποσχέσεις που μοίραζαν πριν από μερικούς μόλις μήνες οι ηγέτες του πλανήτη για τον έλεγχο των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα, τον περιορισμό της καύσης των ορυκτών καυσίμων και τη στροφή στις ανακυκλώσιμες μορφές ενέργειας έχουν πεταχτεί σήμερα πρα-

Επιστροφή στο πετρέλαιο, στο “φυσικό” αέριο, ακόμα και στο κάρβουνο είναι η τελευταία λέξη των κυβερνήσεων που υπόσχονταν “πράσινη μετάβαση”. Ο Σωτήρης Κοντογιάννης εξηγεί τις συστημικές αιτίες αυτής της παράνοιας.

κτικά στο καλάθι των αχρήστων. Η διάσωση του περιβάλλοντος, της φύσης και της ίδιας της ζωής έχει μπει, πλέον, ρητά σε δεύτερη μοίρα. Τώρα αυτό που προέχει είναι να κερδηθεί ο πόλεμος. Αυτό που προέχει είναι να μοιραστούν ξανά οι κτήσεις και οι σφαίρες επιρροής προς «όφελός μας». Το αν οι περιοχές και τα εδάφη αυτά θα έχουν μετατραπεί στο μεταξύ σε νεκρή γη έχει δευτερεύουσα μόνο σημασία. Να μην πέσουν στα χέρια του εχθρού – αυτό είναι το πρωτεύον.

«Σημείο μη επιστροφής»

Η μόλυνση του περιβάλλοντος έχει ξεπεράσει ήδη το «σημείο μη επιστροφής». Από την εποχή που πρωτοεμφανίστηκε το είδος μας, ο homo sapiens, στον πλανήτη (κάπου 150 χιλιάδες χρόνια πριν) μέχρι την βιομηχανική επανάσταση η περιεκτικότητα της ατμόσφαιρας σε διοξείδιο του άνθρακα ήταν σταθερή, 280 ppm.² Σήμερα έχει ξεπεράσει τα 420 ppm. Για να επιστρέψει με φυσικό τρόπο, στα φυσιολογικά της επίπεδα

θα χρειαζόταν, σύμφωνα με τους υπολογισμούς των ειδικών, πάνω από 100 χιλιάδες χρόνια.³

Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτής της αύξησης οφείλεται στις τελευταίες μόνο δεκαετίες. Και συνεχίζει να ανεβαίνει. Η μέση θερμοκρασία του πλανήτη έχει αυξηθεί μέσα στον τελευταίο ενάμιση αιώνα κατά 1,1 βαθμούς Κελσίου. Το νούμερο μπορεί να μοιάζει μικρό. Στην πραγματικότητα είναι τρομαχτικά μεγάλο: η αύξηση δεν είναι ομοιόμορφη, δεν μοιράζεται με τον ίδιο τρόπο σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης. Στον Βόρειο Πόλο, για παράδειγμα, η ταχύτητα με την οποία αυξάνεται η θερμοκρασία είναι σχεδόν τριπλάσια από την γήινο μέσο όρο. Το αποτέλεσμα είναι να λειώνουν οι πάγοι και να ανεβαίνει η στάθμη των ωκεανών βυθίζοντας τεράστιες, συχνά κατοικημένες εκτάσεις, κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας.

Και δεν είναι μόνο αυτό. Η σημερινή ταχύτητα της αλλαγής της μέσης θερμοκρασίας είναι κυριολεκτικά «αστραπιαία» σε σύγκριση με την ταχύτητα των βιολογικών μηχανισμών της «φυσικής επιλογής». Εκατοντάδες χιλιάδες είδη εξαφανίζονται κάθε χρόνο λόγω της κλιματικής αλλαγής. Η βιοποικιλότητα δεν είναι κάτι που απασχολεί μόνο τους ρομαντικούς φυσιολάτρες: κάθε είδος που εξαφανίζεται δημιουργεί τις προϋποθέσεις για να εξαφανιστούν και πολλά άλλα. Η ίδια η ύπαρξη της ζωής πάνω στη γη βρίσκεται κάτω από θανάσιμη απειλή.

Επίσημα οι Σύνοδοι των Ηνωμένων Εθνών για το Κλίμα⁴ έχουν υιοθετήσει μια «αυστηρή» ατζέντα με ορόσημα, σταθμούς και ημερομηνίες που έχουν σαν στόχο να μην επιτρέψουν στη αύξηση της μέσης θερμοκρασία της γης να ξεπεράσει τους 1,5 βαθμούς Κελσίου. «Η κλίμακα των αλλαγών που απαιτούνται είναι κολοσσιαία», σχολίαζε πριν από μερικές εβδομάδες η εφημερίδα Financial Times:

“Για να έχουμε μια πιθανότητα να πετύχουμε τον στόχο του 1,5 βαθμού Κελ-

*σίου οι εκπομπές θα πρέπει να σταματήσουν να αυξάνονται, το αργότερο ως το 2025 και να μειωθούν κατά 43% – ένα ποσοστό χωρίς προηγούμενο – ως το 2030. Ακόμα και έτσι... είναι σχεδόν αναπόφευκτο ότι το όριο του 1,5 βαθμού θα ξεπεραστεί, έστω προσωρινά – μια ανατριχιαστική προοπτική με δεδομένα τα έκτακτα καιρικά φαινόμενα που έχουμε ζήσει με την υπερθέρμανση των μόλις 1,1 βαθμών Κελσίου».*⁵

Στην πραγματικότητα, όπως εξηγούσε ο Γιώργος Ράγκος τον περασμένο Γενάρη από τις στήλες του περιοδικού αυτού,⁶ οι αποφάσεις της Συνόδου (όπως και όλων των προηγούμενων) δεν έχουν κανένα πραγματικό αντίκρισμα. Ούτε θα μπορούσαν να έχουν:

«Το πλουσιότερο 1% του κόσμου ευθύνεται για το 50% των παγκόσμιων εκπομπών CO2. Μόλις 100 εταιρείες είναι υπεύθυνες για το 70% των παγκόσμιων εκπομπών CO2. Οι επικεφαλής αυτών των εταιρειών είναι και οι βασικοί υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων που συνεχίζουν να επωφελούνται από ένα σύστημα που βυθίζει τον κόσμο σε μια κλιματική καταστροφή. Βρίσκονται στα μεγάλα χρηματοοικονομικά κέντρα και στις πολυεθνικές, στη Φρανκφούρτη, στο Λονδίνο, στη Νέα Υόρκη, στο Παρίσι, στη Σαγκάη, στο Σάο Πάολο, στη Σιγκαπούρη, στο Τόκιο. Δεν είναι μόνο επειδή είναι άπληστοι και απερίσκεπτοι (που είναι), είναι γιατί υπηρετούν αυτό το σύστημα. Ο καπιταλισμός είναι ένα σύστημα που στο κέντρο του έχει τη συσσώρευση και τον ανταγωνισμό μεταξύ των εταιρειών (και των χωρών τους) πράγμα που σημαίνει ότι όλα υποτάσσονται στη λογική του κέρδους».

Πράσινη ανάπτυξη

Αυτό δεν σημαίνει ότι οι διακηρύξεις, οι επίσημοι οργανισμοί και οι σύνοδοι κορυφής είναι απλά και μόνο για το θεαθήναι. Μετά την αρχική τους άρνηση οι «επενδυτές» έχουν ανακαλύψει τα τελευταία χρόνια μια άλλη πιθανή πλευρά της προστασίας του περιβάλλοντος και του κλίματος: την «πράσινη ανάπτυξη».

Την μετατροπή, δηλαδή, των οικολογικών ανησυχιών του κόσμου, σε ευκαιρίες για επενδύσεις και κέρδη. Οι απολογητές του συστήματος είναι προκλητικά ειλικρινείς όταν μιλάνε για την κλιματική αλλαγή: μόνο εάν υπάρχει «ανταμοιβή», δηλαδή κερδοφορία, μπορούν τα μέτρα περιορισμού της καύσης υδρογονανθράκων, δέσμευσης του εκπεμπόμενου διοξειδίου του άνθρακα και προσανατολισμού σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας να εφαρμοστούν πραγματικά. Η λογική του κέρδους έχει οδηγήσει σε μια πραγματική παράνοια που φτάνει –αν δεν ξεπερνάει κιάλας– την παράνοια της ταινίας Don't look up:⁷

*«Βλέπετε οι άνθρωποι διαπρέπουν στο να ρίχνουν πράγματα στη φωτιά», γράφει το διαφημιστικό φυλλάδιο του αμερικανικού Lowercarbon Capital. «Η καύση πετρελαίου, κάρβουνου, δασών και βοσκοτόπων είναι η υπερδύναμή μας και κάθε χρόνο γινόμαστε όλο και πιο μεγάλοι... Είμαστε πράγματι οι μεγάλοι απελευθερωτές των μολυσματικών ουσιών».*⁸ Το LowerCarbon Capital είναι ένα επενδυτικό κεφάλαιο που ειδικεύεται «από την γέννησή του» στην χρηματοδότηση start-ups που ειδικεύονται στην «δέσμευση» του διοξειδίου του άνθρακα από την ατμόσφαιρα. Πριν από λίγες μέρες συγκέντρωσε 350 εκατομμύρια δολάρια για τον σκοπό αυτό από το χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης. Ανάμεσα στις διάφορες «ιδέες» που ετοιμάζεται να χρηματοδοτήσει είναι και η αύξηση της αλκαλικότητας των ωκεανών, που θα τους επιτρέψει να απορροφούν περισσότερο διοξείδιο από την ατμόσφαιρα. Δεν χρειάζεται να έχει κανείς νόμπελ βιολογίας για να καταλάβει τις συνέπειες που θα είχε μια τέτοια παρέμβαση για τα ψάρια και τα θηλαστικά των ωκεανών – η προστασία τους, άλλωστε θα μπορούσε στη συνέχεια να αποτελέσει ευκαιρία για μια ολόκληρη νέα γενιά start ups.

Οι προειδοποιήσεις και οι αντιρρήσεις των περιβαλλοντολόγων και των οικολογικών οργανώσεων απλά πετιού-

νται στα σκουπίδια. «Η αυξημένη εστίαση στην Άμεση Απομάκρυνση Διοξειδίου (CDR) ανησυχεί πολλούς, συμπεριλαμβανομένου του γνωστού επιστήμονα του κλίματος Μάικλ Μαν», γράφει η Αχίος.⁹ «Θα προτιμούσε να δει τα λεφτά να ξοδεύονται σε δράσεις για την επιτάχυνση της μετάβασης σε καθαρή ενέργεια». Το ίδιο ακριβώς υποστηρίζει και ο Τιμ Ντόναγκι, ο επικεφαλής ερευνητής της Greenpeace. Ο Ντόναγκι, γράφει η Αχίος, ανησυχεί ότι η εστίαση στην «άμεση απομάκρυνση» χρησιμεύει απλά και μόνο σαν δικαιολογία για την «προσωρινή» υπέρβαση του ορίου του 1,5 βαθμών κελσίου.

Και δεν έχουν άδικο. Μια ιδέα, που αξιοποιείται ήδη από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις που προχωρούν σε “νέες” εξορύξεις, είναι να δεσμεύεται το διοξείδιο του άνθρακα στην «πηγή», στα διυλιστήρια και να χρησιμοποιείται στη συνέχεια σαν προωθητικό αέριο για την βελτιστοποίηση της εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων ορυκτού αερίου και πετρελαίου: το διοξείδιο διοχετεύεται με αντλίες υψηλής πίεσης στο κοίτασμα εξαναγκάζοντας έτσι και τα τελευταία υπολείμματα των πολύτιμων υδρογονανθράκων να βγουν στην επιφάνεια –

και να συλλεγούν και να πουληθούν. Τα κέρδη είναι εξασφαλισμένα.¹⁰

Ανισορροπίες και κερδοσκοπία

Το αποτέλεσμα αυτής της πρωτοκαθεδρίας του κέρδους είναι ότι η ισορροπία ανάμεσα στους υδρογονάνθρακες και την «πράσινη ανάπτυξη» εξαρτάται απλά από την «αγορά», τους νόμους της «προσφοράς και της ζήτησης» και τις τιμές.

Οι τιμές της ενέργειας είχαν εκτοξευθεί στα ουράνια ήδη πριν ξεσπάσει ο πόλεμος στην Ουκρανία. Οι οικονομολόγοι προσπαθούν να ερμηνεύσουν αυτή την έκρηξη με πολλούς και διάφορους τρόπους: έφταιγε ο Πούτιν που κερδοσκοπούσε σε βάρος των ευρωπαϊκών καταναλωτών. Έφταιγαν οι Σαουδάραβες που αρνούσαν να αυξήσουν την παραγωγή λόγω της «κόντρας» τους με τον νέο Αμερικανό Πρόεδρο – ο Μπάιντεν είχε υποσχεθεί προεκλογικά, ύστερα από την δολοφονία του Τζαμάλ Κασόγκι,¹¹ να μετατρέψει τη Σαουδική Αραβία σε «παρία». Έφταιγε η «ανάκαμψη» που θα ερχόταν μετά το τέλος της πανδημίας. Στην πραγματικότητα, όμως, ο υπαίτιος ήταν (και είναι) το ίδιο το σύ-

στημα της αγοράς. Ο καπιταλισμός δηλαδή.

Τα εγχειρίδια της πολιτικής οικονομίας υποστηρίζουν ότι η «ελεύθερη αγορά» είναι ένας τέλειος μηχανισμός προσαρμογής της προσφοράς στις ανάγκες της ζήτησης. Ανεβαίνει η ζήτηση του πετρελαίου λόγω, πχ ενός βαρύ χειμώνα; Κανένα πρόβλημα: οι τιμές και τα κέρδη ανεβαίνουν «προσωρινά», οι εταιρίες τρέχουν να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες με νέες επενδύσεις, η προσφορά μεγαλώνει και οι τιμές επιστρέφουν στα φυσιολογικά τους επίπεδα. Η εμπιστοσύνη των κυβερνήσεων σε αυτόν το μαγικό μηχανισμό είναι κυριολεκτικά τυφλή: το μόνο που χρειάζεται, λένε, για να προστατευτεί ο πλανήτης από τα αέρια του θερμοκηπίου και τις εκλύσεις επικίνδυνων για το περιβάλλον και την υγεία αερίων στην ατμόσφαιρα είναι φόροι που θα κάνουν πχ την καύση λιγνίτη και των άλλων ρυπογόνων καυσίμων, πιο ακριβή από την καύση πχ του πιο καθαρού, ορυκτού (του επονομαζόμενου φυσικού) αερίου.

Ο μηχανισμός της αγοράς, όμως, απέχει πολύ από το να είναι τέλειος. Στην πραγματικότητα, αντί να εξισορροπεί την προσφορά και την ζήτηση μετατρέ-

πεται σε έναν μηχανισμό αστάθειας και κρίσεων. Για να μπει σε λειτουργία μια νέα πετρελαιοπηγή ή ένας νέος αγωγός μεταφοράς ορυκτού αερίου χρειάζονται πολλά χρόνια. Οι αποφάσεις των εταιριών δεν στηρίζονται στην ζήτηση και τις τιμές αλλά σε προβλέψεις και εκτιμήσεις για την κατάσταση της προσφοράς και της ζήτησης ύστερα από μια περίπου δεκαετία. Πρακτικά στην τύχη. Και την κερδοσκοπία.

Κάθε «διαταραχή» είτε στο επίπεδο των τιμών, είτε στην προσφορά, είτε στην ζήτηση, είτε ακόμα και στους φόβους των καταναλωτών για πιθανές ελλείψεις είναι και μια ευκαιρία για νέα κέρδη για τις επιχειρήσεις της ενέργειας. Η «έξοδος» από την πανδημία ήταν μια θαυμάσια ευκαιρία. Οι πόλεμος στην Ουκρανία και οι κυρώσεις σε βάρος της Ρωσίας «θείο δώρο».

Κέρδη και επιρροή

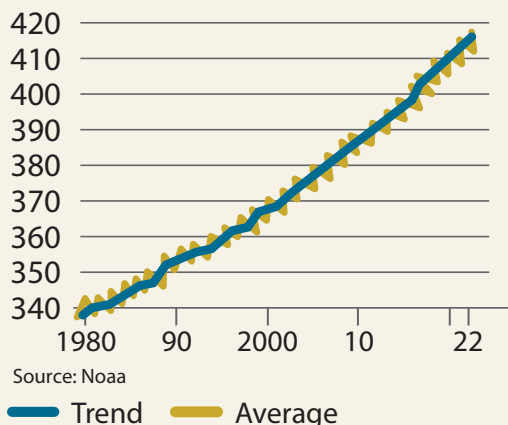
Τα κέρδη των εταιριών της ενέργειας είχαν απογειωθεί ήδη πριν εισβάλει ο Πούτιν στον Ουκρανία. Σύμφωνα με το αμερικανικό CNBC:

«Η εκτίναξη των παγκόσμιων τιμών του φυσικού αερίου στους τελευταίους μήνες του 2021, σε συνδυασμό με μια σειρά από αυξήσεις στις τιμές του πετρελαίου... απογείωσε τις εισπράξεις των γιγάντων των ορυκτών καυσίμων. Η βρετανική BP ανακοίνωσε την Πέμπτη ότι τα κέρδη της εκτινάχθηκαν στα 13 δις δολάρια, το καλύτερο αποτέλεσμα εδώ και 8 χρόνια. Την ίδια στιγμή η ανταγωνιστική της Shell δήλωσε ετήσια κέρδη 19,3 δις δολάρια. Οι αμερικανικές Chevron και Exxon Mobil σημείωσαν καθαρά ετήσια κέρδη 15,6 και 23 δισεκατομμυρίων δολαρίων αντίστοιχα».¹²

Στις ΗΠΑ, η κυβέρνηση του Μπάιντεν έχει εγκαταλείψει εδώ και μήνες την φιλολογία για την προστασία του κλίματος και του περιβάλλοντος και έχει ανοίξει ξανά το κανάλι του διαλόγου με τις πολυεθνικές της ενέργειας. Η πρώτη, σχε-

CO2 rising

Carbon dioxide global monthly mean (parts per million)

Source: NOAA

— Trend ● Average

Οι εκπομπές διοξειδίου του ανθράκα στην ατμόσφαιρα σε συνεχή άνοδο

δόν, απόφαση του Τζο Μπάιντεν, μόλις πάτησε το πόδι του στον Λευκό Οίκο, τον Γενάρη του 2021, ήταν να ακυρώσει την κατασκευή του Keystone XL, του αγωγού που θα μετέφερε πετρέλαιο από τον Καναδά στις ΗΠΑ. Τώρα η ρητορική έχει αντιστραφεί:

«Ο πρόεδρος, που στην προεκλογική του εκστρατεία υποσχόταν να απαγορεύσει την σχιστολιθική εξόρυξη στα ομοσπονδιακά εδάφη κάνει εκκλήσεις τώρα για περισσότερες γεωτρήσεις και θέλει να βάλει πρόστιμο στις εταιρίες που καθυστερούν την παραγωγή από τις παραχωρημένες ομοσπονδιακές γαίες. Η κυβέρνηση που προέτρεπε τον κόσμο να αγοράζει ηλεκτρικά αυτοκίνητα διαθέτει τώρα ξανά και ξανά πετρέλαιο από τα αποθέματα έκτακτης ανάγκης με στόχο να κάνει την βενζίνη στις ΗΠΑ –την φτηνότερη σε όλο τον αναπτυσσόμενο κόσμο– ακόμα πιο φτηνή».¹³

Ο Λευκός Οίκος υποστηρίζει ότι οι κλιματικοί του στόχοι δεν έχουν εγκαταλειφθεί. Στην πραγματικότητα, όμως, δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι οι ανησυχίες για το περιβάλλον έχουν περάσει σε δεύτερη αν όχι σε τρίτη μοίρα. Ο Μπάιντεν διόρισε τον περασμένο Αύγουστο τον Άμος Χόχσταιν «ανώτατο

κυβερνητικό σύμβουλο για την ενεργειακή ασφάλεια». Ο Χόχσταιν –που έχει ξεκινήσει την καριέρα του στον Ισραηλινό στρατό– είναι άνθρωπος του πετρελαϊκού λόμπι. Υπήρξε στο παρελθόν στέλεχος της Tellurian, της εταιρίας ορυκτού αερίου του Χαρίφ Σούκι και διευθυντής του αμερικανικού γραφείου της Naftogaz, της κρατικής εταιρίας αερίου της Ουκρανίας.¹⁴

Από τον άνθρακα ως την πυρηνική ενέργεια

Οι ΗΠΑ δεν αποτελούν εξαίρεση. Η άνοδος της τιμής της ενέργειας και ο πόλεμος στην Ουκρανία έχουν αλλάξει και τη ρητορική και τις προτεραιότητες από το ένα ως το άλλο άκρο του αναπτυσσόμενου κόσμου.

Πριν από ενάμιση περίπου χρόνο η Ευρωπαϊκή Ένωση είχε μπλοκάρει τις εισαγωγές υδρογονοποιημένου ορυκτού αερίου (LNG) από τις ΗΠΑ λόγω της εξαιρετικά ρυπογόνου σχιστολιθικής εξόρυξης. Πριν από λίγες εβδομάδες η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, η πρόεδρος της Κομισιόν υπέγραψε μια νέα συμφωνία με τον Μπάιντεν με την οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση δεσμεύεται να αγοράζει κάθε χρόνο δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα «φυσικού αερίου» από τις ΗΠΑ. Το φυσικό αέριο από ρυπογόνο, έγινε ξαφνικά «πράσινο». Η δικαιολογία είναι απλή: όπου αντικαθιστά ενεργειακές πηγές, όπως ο λιγνίτης και οι άλλοι γαιάνθρακες, που είναι πιο επιβλαβείς για το περιβάλλον, συμβάλει στη μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου. Άρα είναι «πράσινο».

Στον Καναδά οι τράπεζες διπλασίασαν φέτος τη χρηματοδότηση της βιομηχανίας εκμετάλλευσης της «πισσώδους άμμου» –ενός μείγματος νερού, πηλού, πίσσας και άλλων βαρειών υδρογονανθράκων που θεωρείται δίκαια μια από τις πιο καταστροφικές για το περι-

βάλλον πηγές ενέργειας.

Ακόμα χειρότερα, η ενεργειακή κρίση έχει κάνει ξανά «της μόδας» την πυρηνική ενέργεια. Μετά τον σεισμό στην Ιαπωνία και την τεράστια ραδιενεργή μόλυνση της Φουσκουσίμα πολλές κυβερνήσεις, με πρώτη την κυβέρνηση της Άνγκελα Μέρκελ στη Γερμανία, είχαν αποφασίσει να κλείσουν τα πυρηνικά εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Τώρα η τάση αυτή έχει αρχίσει να αντιστρέφεται. Η Γαλλία και η Νότια Κορέα έχουν ανακοινώσει ήδη σχέδια για την κατασκευή νέων πυρηνικών εργοστασίων. Και είναι βέβαιο ότι θα ακολουθήσουν και πολλοί άλλοι. Και η πυρηνική ενέργεια – η πιο επικίνδυνη μορφή ενέργειας για την ζωή στον πλανήτη με δεδομένες τις συνέπειες από ένα ατύχημα – έχει βαφτιστεί τώρα «πράσινη».

Αλλά και οι ίδιοι οι γαιάνθρακες έχουν επιστρέψει «στη μόδα». Οι γαιάνθρακες επιβαρύνονται σήμερα στον αναπτυσσόμενο κόσμο με υψηλά περιβαλλοντολογικά τέλη – το «χρηματιστήριο» διοξειδίου είναι ένας από τους βασικούς μηχανισμούς μέσω του οποίου υποτίθεται ότι θα μειωνόταν η παραγωγή αερίων του θερμοκηπίου. Αλλά, με τις κατακόρυφες αυξήσεις στις τιμές του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, οι γαιάνθρακες έχουν γίνει τώρα, παρά τα πρόστιμα, εκμεταλλεύσιμοι.

Η ΔΕΗ στηριζόταν παραδοσιακά σε μεγάλο βαθμό στον λιγνίτη για την παραγωγή ενέργειας. Σύμφωνα με το ίδρυμα Χάινριχ Μπελ, το 2013 «η Ελλάδα είναι η 7η χώρα στον κόσμο και 3η στην ΕΕ στην εξόρυξη λιγνίτη, χαμηλής θερμιδικής απόδοσης. Τα εκμεταλλεύσιμα αποθέματα της χώρας υπολογίζονται πως επαρκούν για πάνω από 45 χρόνια».¹⁵ Το 2004 το 63% της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα προερχόταν από τον λιγνίτη. Το 2015 το ποσοστό είχε περιοριστεί στο 45%. Η πτώση έχει επιταχυνθεί τα τελευταία χρόνια. Το 2023 η χρήση του λιγνίτη επρόκειτο να σταματήσει οριστικά. Όχι

πιά. Όπως αποκάλυψε η Καθημερινή στις 5 Απρίλη,

«Σε αναθεώρηση των πλάνων για την παραγωγή των ορυχείων της προχωράει η ΔΕΗ στο πλαίσιο της ετοιμότητας για την αντιμετώπιση του ακραίου σεναρίου πλήρους διακοπής του ρωσικού αερίου, ενώ σε συνεννόηση με την πολιτική ηγεσία του ΥΠΕΝ και το Μαξίμου επανεξετάζεται και ο προγραμματισμός απόσυρσης των λιγνιτικών μονάδων.

Σύμφωνα μάλιστα με πληροφορίες της «Κ», χθες πραγματοποιήθηκε σύσκεψη στο Μαξίμου με τη συμμετοχή του υπουργού Κώστα Σκρέκα και του επικεφαλής της ΔΕΗ Γιώργου Στάσση, στην οποία τέθηκε το ζήτημα απόσυρσης των υφιστάμενων λιγνιτικών μονάδων το 2025 αντί του 2023 που έχει προγραμματίσει η ΔΕΗ.

Ο υπουργός Κώστας Σκρέκας πάντως ερωτηθείς σχετικά προσφάτως δήλωσε ότι ακόμη και εάν η κυβέρνηση έπαιρνε μια διοικητική απόφαση παράτασης του προγράμματος πέραν του 2023, η λειτουργία των μονάδων θα κριθεί με όρους αγοράς...»¹⁶

Να αλλάξουμε το σύστημα, όχι το κλίμα

Ο καπιταλισμός είναι «εξαρτημένος» από τους υδρογονάνθρακες. Οι διακηρύξεις των κυβερνήσεων και των επιτελείων τους για την προστασία του περιβάλλοντος και την αποτροπή της κλιματικής αλλαγής δεν αξίζουν ούτε μια δεκάρα. Η οικονομία, τα συμφέροντα των μεγάλων επιχειρήσεων, οι ιμπεριαλιστικές επιδιώξεις θα έχουν πάντα προτεραιότητα απέναντι όχι μόνο στη φύση αλλά και την ίδια την ζωή.

Οι κυβερνήσεις θα βρίσκουν πάντα μια δικαιολογία για να «αναβάλλουν» το κλείσιμο των πυρηνικών σταθμών, την εξόρυξη ορυκτών καυσίμων ή την καύση λιγνίτη. Αν αφήσουμε την προστασία του κλίματος πάνω τους η καταστροφή θα έρθει με μαθηματική ακρίβεια – και θα έρθει γρήγορα. Όπως έγραφε ο Γιώργος Ράγκος,

«Αν αυτοί δεν μπορούν, μπορούμε εμείς! Να κάνουμε την οργή μας απέναντι σ' αυτούς που κυβερνάνε, οργανωμένη δύναμη για να τους ανατρέψουμε. Ο χρόνος τελειώνει αλλά δεν τελειώσει ακόμα και γι' αυτό πρέπει να δράσουμε άμεσα. Το δίλημμα «σοσιαλισμός ή βαρβαρότητα» πιο επίκαιρο από ποτέ».¹⁷ ■

Σημειώσεις

1. Biden and Ukraine: from climate champion to oil price panic, Financial Times 13.04.2022
2. ppm, Parts Per Million, αριθμός μορίων μιας ουσίας (στην περίπτωσή μας του CO2) ανά ένα εκατομμύριο μόρια του μείγματος (στην περίπτωσή μας του ατμοσφαιρικού αέρα).
3. Από το φυλλάδιο της LowerCarbon Capital
4. COP, «Σύνοδοι των Μελών», δηλαδή οι συνόδοι κορυφής των χωρών που έχουν αποδεχτεί το «πλαίσιο» του ΟΗΕ για την καταπολέμηση της απειλής της κλιματικής αλλαγής. Η τελευταία σύνοδος έγινε στη Γλασκώβη της Σκωτίας την περασμένη χρονιά.
5. Financial Times, Politics is the barrier to tackling climate change, 12.04.2022
6. Σοσιαλισμός Από Τα Κάτω 150, Γενάρης-Φλεβάρης 2022, Γιώργος Ράγκος, «COP26. Δεν καλύπτεται το χάσμα με απάτες».
7. Στην μούρη κωμωδία Don't look up η κυβέρνηση των ΗΠΑ αποδέχεται τη «λύση» μιας μεγάλης επιχείρησης και αντί να καταστρέψει έναν μεγάλο κομήτη που κατευθύνεται προς την γη, αποφασίζει να τον αξιοποιήσει. Στην τελευταία σκηνή ο κομήτης πέφτει πάνω στη γη και αφανίζει τη ζωή.
8. <https://lowercarboncapital.com/2022/04/14/clean-up-on-aisle-earth/>
9. <https://www.axios.com/co2-removal-is-having-a-moment-and-not-everyones-happy-61b8b65e-563f-4442-bb15-9be22b5cc074.html>
10. Το αμερικανικό κοινοβούλιο έχει αποφασίσει, με τις ψήφους και των δυο κομμάτων (Δημοκρατικών και Ρεπουμπλικάνων) να διαθέσει συνολικά 3,5 δις δολάρια για την ανάπτυξη «κόμβων» άμεσης συλλογής διοξειδίου από την ατμόσφαιρα στις ΗΠΑ. «Αυτή είναι η καλύτερη στιγμή για να αρχίσει κανείς μια επιχείρηση απομάκρυνσης διοξειδίου» γράφει το φυλλάδιο της LowerCarbon Capital. Πριν λίγες μέρες η ελβετική εταιρία άμεσης συλλογής διοξειδίου Stripe συγκέντρωσε 650 εκατομμύρια από το χρηματιστήριο.
11. Ο Χασόγκτζι, ένας δημοσιογράφος που ασκούσε κριτική στο καθεστώς της Σαουδικής Αραβίας «εξαφανίστηκε» μέσα στην πρεσβεία της Σαουδικής Αραβίας της Ιστανμπούλ τον Οκτώβριο του 2018.
12. <https://www.cnbc.com/2022/02/10/totalenergies-earnings-q4-2021.html>
13. Biden and Ukraine: from climate champion to oil price panic, Financial Times 13.04.2022
14. Από το ίδιο
15. <https://gr.boell.org/el/o-lignitis-sto-elliniko-energeiako-systima>
16. <https://www.kathimerini.gr/economy/local/561794500/dei-entoli-gia-diplasiasmo-tis-paragogis-ligniti/>
17. Σοσιαλισμός Από Τα Κάτω 150, Γενάρης-Φλεβάρης 2022, Γιώργος Ράγκος, «COP26. Δεν καλύπτεται το χάσμα με απάτες».

Βιβλιοκριτική

Αχ! Μουρλοσκοτωμένο

Δημήτρης Παπαχρήστος

307 σελίδες, 12,30€

Εκδόσεις Τόπος

Το 21ο βιβλίο του Δημήτρη Παπαχρήστου δεν είναι ούτε μυθιστόρημα, ούτε μυθιστορία, ούτε αυτοβιογραφία. Είναι μια άσκηση μνήμης με αιχμηρή λογοτεχνική προσέγγιση μεγάλων ιστορικών στιγμών της διαδρομής του κινήματος στην Ελλάδα. Πρωταγωνιστές άλλοτε είναι ο ίδιος «ως αφηγητή» και άλλοτε πρόσωπα με τα οποία δέθηκε και συνδέθηκε πολιτικά και προσωπικά η ακόμη απλά αναφέρεται σε αυτά όπως το Νίκο Κούνδουρο, τον Αλέξη Δαμιανό, τον Παντελή Βούλγαρη, τον Μανώλη Γλέζο, τον Σαρτρ, τον «αδελφό» του Περικλή Κοροβέση και άλλους...

Η πένα του σε αυτό το βιβλίο καταγράφει ένα ταξίδι στις μεγάλες καμπές της ιστορίας διεισδύοντας στις πλευρές της καθημερινότητας σημαντικών δημιουργών της Τέχνης αλλά και αγωνιστών με χιούμορ. Στα κεφάλαια αυτού του βιβλίου αισθάνεσαι να εναλλάσσονται θεατρικές και κινηματογραφικές σκηνές με έντονο λόγο, απλή και αιχμηρή γραφή. Γράφει έτσι ιστορία των από τα κάτω με δύναμη στο λόγο του. Ο συγγραφέας λοιπόν σκαλίζει με την πένα του το παρελθόν από την σκοπιά του «ενεργού πολίτη» της Αριστεράς που αναζητά στο σήμερα την εναλλακτική.

Μπορεί να μιλά για την Μικρασιατική Καταστροφή φέρνοντας μας τις εμπειρίες των προσφύγων που έφτασαν στα χωριά της Εύβοιας, δίπλα στον Αη Γιώργη όπου και γεννήθηκε:

«Έδωσε το κράτος τριάντα στρέμματα σε κάθε οικογένεια και τους έφτιαξε και πλήθινα σπίτια με δύο δωμάτια. Πρόσφυγες και ντόπιοι. Οι αναγνωρίσεις γίνονταν στα καφενεία μέχρι να φύγει από τα μάτια τους η καχυποψία και από το στόμα τους ο τουρκόσπορος και η παστρικάια και να σταματήσουν τα παιδιά να παίζουν τους ντόπιους και τους πρόσφυγες.»

Και βέβαια οι ζωές των ανθρώπων της εποχής της δεκαετίας μετά τον Εμφύλιο ήταν αντιμετώπιες με την τρομοκρατία του παρακράτους, τις εξορίες και την Μακρόνησο και στη κορύφωση της η δολοφονία του Λαμπράκη το 1963 στη Θεσσαλονίκη που τάρραζε τα νερά.

Εκεί που γίνεται συναρπαστική η αναπαράσταση της μνήμης είναι στις αναφορές για την δράση του φοιτητικού κινήματος ενάντια στη χούντα των συνταγματαρχών. Ο εκφωνητής του ραδιοσταθμού της εξέγερσης του Πολυτεχνείου το 1973, την οποία πολύ ορθά χαρακτηρίζει ως ελληνικό Μάη του 68, ζωντανεύει στους διαλόγους του με τον Μάκη Μπαλαούρα και άλλους συναγωνιστές τα πρώτα βήματα της αντίστασης μέσα στην ΑΣΟΕΕ όπου φοιτούσε. Αποτυπώνεται η μάχη για την ανεξαρτησία των φοιτητικών συλλόγων από το σπουδαστικό της Ασφάλειας και τα τσιράκια της χούντας μέσα στις σχολές που ήταν διορισμένα στα διοικητικά συμβούλια.

Φοιτητές που κάτω από τα άγρυπνα μάτια των χαφιέδων της χούντας έχτιζαν την μαζική αντίσταση αντιμετώπιζοντας σκληρή καταστολή ακόμη και όταν δημοσίευαν κυριλέ διαμαρτυρίες σε εφημερίδες όπως τα ΝΕΑ.

«Χρησιμοποιήσαμε τις προσφυγές για εκλογές στα πρωτοδικεία ώστε να διώξουμε τα Διοικητικά Συμβούλια. Ήταν μια κίνηση, να δημιουργήσουμε «φοιτητικές επιτροπές αγώνα». Είχαμε συνειδητοποιήσει πως μπορούσαμε ένα ξανοιχτούμε στην κοινωνία να αντισταθούμε στη δικτατορία, είχαμε καταλάβει πως τα πανεπιστήμια δεν μας χώραγαν...» (σελ.96).

Στο τέλος στα πρώτα βήματα ανοιχτής δράσης, το μοίρασμα μια ανακοίνωσης η ακόμη πιο τολμηρά το κάλεσμα για γιορτασμό Εργατικής Πρωτομαγιάς στη Πλατεία Κοτζιά το 1972 φτάνει να καταλήγει σε συλλήψεις και βασανιστήρια. Στην επιστράτευση των 12 της ΑΣΟΕΕ από τη χούντα, που τους διέκοψαν την αναβολή και τους έστειλαν για σωφρονισμό στους στρατώνες.

Οι ιδέες της επανάστασης και του Μάη του 68 άρχισαν να διαδίδονται ραγδαία. «Είχαμε όνειρα, είχαμε τον Τσε πάνω από το κεφάλι μας, τη φωτογραφία του...και τον Γιάν Πάλατς

που αυτοπυρπολήθηκε στη πλατεία της Πράγας, όταν μπήκαν τα σοβιετικά τανκς. Μια φωτογραφία από τον Μάη του 68. Δύο ερωτευμένοι νέοι να φιλιούνται πάνω σε ένα οδόφραγμα στο Καρντιέ Λατέν... Δεν είχαμε φτάσει, ούτε ξέραμε να ερμηνεύσουμε τον κόσμο, αλλά μέσα από τον μικρόκοσμο μας πιστεύαμε πως μπορούσαμε να τον αλλάξουμε ως κομμάτι και εμείς του κινήματος σε παγκόσμιο επίπεδο...» σελ.98-99 » «Αμφισβητούσαμε τον υπαρκτό σοσιαλισμό και τον σοσιαλιστικό ρεαλισμό... Ο Μάρξ, ο Έγκελς, Ο Λένιν, Ο Τρότσκι. Το Στάλιν τον αποφεύγαμε γιατί του μυστάκι του ήταν αγριωπό...»

Αυτό το κίνημα στην μεταπολιτευση συνέχισε να δίνει μάχες. Ο συγγραφέας θυμίζει την καμπάνια της «επιτροπής για την απελευθέρωση του Γιάννη Σερίφη», του συνδικαλιστή που βρέθηκε στη φυλακή ως τρομοκράτης της 17 Νοέμβρη, στη πράξη η κυβέρνηση της Δεξιάς τιμωρούσε στο πρόσωπο του το κίνημα των εργοστασιακών σωματείων που ξεφύτρωσαν μετά την πτώση της χούντας.

Ακόμη πολύ αργότερα ο Δημήτρης Παπαχρήστος θυμάται την καμπάνια στη Βόρεια Ελλάδα για Ειρήνη στα Βαλκάνια την περίοδο της κατάρρευσης της Γιουγκοσλαβίας και της ανόδου των εθνικισμών στην περιοχή. Την Συναυλία των καλλιτεχνών όταν το ελληνικό κράτος παρέδωσε τον Οτσαλάν στους δήμιους του στην Τουρκία.

Η πορεία του στο κόσμο των γραμμάτων είναι επαφή και ώσμωση με τον Νίκο Κούνδουρο, τον Αλέξη Δαμιανό και πολλούς άλλους.

Είναι κριτικός για την πορεία της αριστεράς που κατέληξε στους συμβιβασμούς του ΣΥΡΙΖΑ το 2015. Θεωρεί το καλύτερο παράδειγμα συγκρότησης την πρωτοβουλία «Ενεργοί Πολίτες» στην οποία έπαιξε ηγετικό ρόλο ο Μανώλης Γλέζος.

«Ο λαός είπε «Όχι» και δεν τον άκουσε η Αριστερά της προοδευτικής συμμαχίας. Είπε και ένα «Ναι» στη ρήξη και τη σύγκρουση με την ελίτ

των Βρυξελλών... Ο Συνασπισμός της Αριστεράς βολευότανε στην διαχείριση της πολιτικής, μέσα σε ένα καπιταλιστικό σύστημα για να κυβερνήσει καλύτερα παίρνοντας δικαιότερα μέτρα για τους αδύναμους... Διαπνέονταν από τον αναθεωρητισμό του ΚΚΕεσωτ. Και τον Μπερλίνγκουερ.» (σελ 305).

Ο Δημήτρης Παπαχρήστος υποστήριξε την κόντρα του Περικλή Κοροβέση με την ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ και του αφιερώνει ένα μέρος του έργου αυτού μιλώντας με ιδιαίτερη εναισθησία για τον άνθρωπο που ξεσκέπασε την χούντα στην Ευρώπη με το βιβλίο *Ανθρωποφύλακες*.

«Αν είναι να μας κυβερνάνε οι λογιστές και οι τεχνοκράτες, να περιμένουμε να καταργηθούν οι εκλογές και η Δημοκρατία και να δεχτούμε το πείραμα που επιβάλλει η ελίτ της Ευρώπης στην Ιταλία με τον Μάριο Μόντι, πείραμα που δοκιμάστηκε και στη χώρα μας. Ποιος θα τους εμποδίσει να μην γίνει αύριο και παγκόσμιο; Να μας κυβερνάνε οι κεφαλαιούχοι με τις πολυεθνικές τους, τους ειδικούς τους, τα θινκ-τανκ, τους συμβούλους, τα golden boys και τους λογιστές του Σημίτη...»

Το βιβλίο αυτό δεν είναι πολιτικό μανιφέστο. Εκφράζει όμως την αγωνία πολλών αριστερών που δεν καλύπτονται από τους συμβιβασμούς του ΣΥΡΙΖΑ και του ΚΚΕ. Είναι πολύτιμο για την εμπειρία που διασώζει σε αυτό το ταξίδι μνήμης, με τη κριτική για τα αδιέξοδα του ΣΥΡΙΖΑ.

Με τον Δημήτρη Παπαχρήστο έχουμε συμπορευτεί πολλές φορές. Βρεθήκαμε να κρατάμε το πανό στην απαγορευμένη από τον Χρυσόχοιδη συγκέντρωση της 17 Νοέμβρη το 2021 που έγραφε «ο δρόμος του Νοέμβρη επαναστατικός». Στη πράξη βρεθήκαμε μαζί με τον κόσμο της εργατικής τάξης που έκανε και κάνει βήματα στην πάλη του ενάντια στη ΝΔ και κοιτάει για την εναλλακτική πέρα από τον καπιταλισμό. Εκεί είναι το μέλλον!

Πέτρος Κωνσταντίνου

Μαρξισμός, Πολιτική και Ψυχική Δυσφορία

Iain Ferguson

240 σελίδες, 15€

Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο

Κυκλοφόρησε από το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο το βιβλίο «Μαρξισμός, Πολιτική και Ψυχική Δυσφορία» του Iain Ferguson. Ο συγγραφέας είναι Επίτιμος Καθηγητής Κοινωνικής Εργασίας και Κοινωνικής Πολιτικής στο University of the West of Scotland, συνιδρυτής του Social Work Action Network και μέλος του Socialist Workers Party στη Βρετανία. Τη μετάφραση έκανε η Μυρτώ Μαργέλη και την επιστημονική επιμέλεια η Δήμητρα-Δώρα Τελώνη επίκουρη καθηγήτρια στο ΠΑΔΑ, η οποία γράφει χαρακτηριστικά στον πρόλογό της: «Σε κάθε περίπτωση, την περίοδο της πανδημίας, αυτό που κυρίως με έσπρωξε στο να σκεφτώ τη μετάφραση του βιβλίου στα ελληνικά ήταν το γεγονός ότι παράλληλα με την εξέλιξη της πανδημίας παρατηρήθηκε μία επιπλέον αύξηση των προβλημάτων ψυχικής υγείας στον πληθυσμό σε παγκόσμια κλίμακα, χωρίς όμως αντίστοιχα να αυξάνονται οι δημόσιες δομές υγείας και χωρίς να μειώνεται η ανισότητα της πρόσβασης στην υγεία» Πραγματικά αυτό το βιβλίο κυκλοφορεί σε μια περίοδο που είμαστε μπροστά σε μια πανδημία της ψυχικής υγείας των ανθρώπων που επιταχύνθηκε και οξύνθηκε λόγω Covid-19, αλλά κρατάει περισσότερο από δέκα χρόνια, καθώς βιώνουμε συνεχώς και πολύπλευρες κρίσεις. «Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας περίπου 350 εκατομμύρια άνθρωποι σ' όλο τον πλανήτη υποφέρουν σήμερα από κατάθλιψη καθιστώντας την πρώτη αιτία αναπηρίας παγκοσμίως» γράφει ο Iain Ferguson στον πρόλογό του για την Ελληνική Έκδοση.

Το κεντρικό επιχείρημα αυτού του βιβλίου είναι ότι το πολιτικοοικονομικό σύστημα στο οποίο ζούμε, ο καπιταλισμός, είναι υπεύθυνο για την μεγά-

λη εξάπλωση των προβλημάτων ψυχικής υγείας σήμερα. Ο συγγραφέας καταρχάς τονίζει ότι το ποσοστό εμφάνισης προβλημάτων ψυχικής υγείας δεν είναι ομοιόμορφα κατανομημένο μέσα στην κοινωνία. Εξαρτάται από τις ταξικές ανισότητες και διακρίσεις που γεννά ο ίδιος ο καπιταλισμός, ξεδιπλώνοντας ένα μαρξιστικό πλαίσιο για την κατανόηση της ψυχικής υγείας μέσω της υλιστικής, ιστορικής και διαλεκτικής προσέγγισης. Οι πιθανότητες να εμφανιστεί κάποιο πρόβλημα ψυχικής υγείας είναι πολύ μεγαλύτερες σε φτωχούς ανθρώπους. “Η σύνδεση ανάμεσα στα οικονομικά προβλήματα και τις ψυχικές διαταραχές είναι γνωστή σε αυτούς και αυτές που εργάζονται στον τομέα της ψυχικής υγείας. Η ανεργία, μια μείωση του εισοδήματος, τα μη διαχειρίσιμα χρέη, τα προβλήματα στέγασης, ο κοινωνικός αποκλεισμός, μπορούν όλα να οδηγήσουν σε μειωμένη ευημερία και ανθεκτικότητα, στην κατάχρηση αλκοόλ, σε αυξημένα ποσοστά αυτοκτονιών, καθώς και σε κοινωνική απομόνωση και επιδείνωση της σωματικής υγείας.”

Στον αντίποδα της τρομερής ιατροκοποίησης της ανθρώπινης φύσης και τον ρόλο που διαδραματίζει προς αυτή την κατεύθυνση το βιολογικό μοντέλο της ψυχιατρικής, που υποστηρίζει πως η ψυχική δυσφορία είναι πρώτα και κύρια μία πάθηση του εγκεφάλου, απέναντι στην οποία η πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση είναι η φαρμακευτική αγωγή ή σωματικές θεραπείες, όπως η ηλεκτοσπασμοθεραπεία, ο Φεργκιουσόν υποστηρίζει ότι η ψυχική δυσφορία έχει να κάνει κυρίως με τις κοινωνικές συνθήκες, με το τι συμβαίνει στις ζωές μας. Στο κεφάλαιο με τίτλο “Ψυχιατρική υπό τον έλεγχο των ναζι” γράφει: “Σημαντική ήταν η άποψη που είχαν επαγγελματίες του κλάδου για την ψυχιατρική ως κάτι πέρα από την πολιτική, ως κάτι που κινείται και διαμορφώνεται από καθαρά επιστημονικό ενδιαφέρον. Αυτή η θεώρηση είχε ως επακόλουθο την άρνηση του επαγγέλματος της ψυχιατρικής να αναστοχαστεί τον πολιτικό

της ρόλο ως όργανο κοινωνικού ελέγχου, ειδικά πάνω στους φτωχούς, στις εθνικές μειονότητες και τις γυναίκες”. Ο Φεργκιουσόν αποκαλύπτει τους ισχυρούς οικονομικούς δεσμούς των συγγραφέων του DSM-IV (Διαγνωστικό και Στατιστικό Εγχειρίδιο των Ψυχικών Διαταραχών) με τις φαρμακοβιομηχανίες. “Τίθεται ένα ερώτημα γιατί η φαρμακευτική παρέμβαση να είναι με διαφορά ο κύριος τρόπος αντιμετώπισης της ψυχικής δυσφορίας; Ένα μεγάλο μέρος της απάντησης βρίσκεται στη λακωνική παρατήρηση του Bentall: Υπάρχει χρυσός σε αυτά τα χάπια...”

Στη συνέχεια παραθέτει τα δυνατά σημεία, αλλά και τις αδυναμίες της ψυχαναλυτικής παράδοσης, καθώς επίσης και του αντιψυχιατρικού κινήματος των δεκαετιών του 1960 και του 1970. Χαρακτηριστικό της αίγλης και των συγκλονιστικών αλλαγών που έφερε η Ρώσικη Επανάσταση ήταν ότι ο ίδιος ο Φρόντντ δήλωσε: “Σε μια περίοδο που τα μεγάλα έθνη διαλαλούν ότι προσδοκούν τη σωτηρία μόνο μέσω τη συντήρησης της Χριστιανικής ευλάβειας, η επανάσταση στη Ρωσία – παρά τις δυσάρεστες πτυχές της – φαίνεται είναι αυτή που φέρνει το μήνυμα για ένα καλύτερο μέλλον”.

Στο τελευταίο κεφάλαιο ο Φεργκιουσόν εξηγεί πώς η μαρξιστική ανάλυση για τον καπιταλισμό και ειδικά η έννοια της αλλοτρίωσης μπορεί να συμβάλλει από τη μία στην κατανόηση των αιτιών της ψυχικής δυσφορίας και από την άλλη στο πώς μπορούμε να παλέψουμε τα αίτια αυτά. Η εργατική τάξη στον καπιταλισμό δεν έχει έλεγχο πάνω στο τι παράγεται. Η απώλεια ελέγχου ξεκινά στο χώρο εργασίας, αλλά διαμορφώνει κάθε πτυχή της ζωής μας στον καπιταλισμό. Γράφει: “Η απώλεια του ελέγχου και η στέρηση του δικαιώματος των ανθρώπινων όντων να ορίζουν τις ζωές τους, καθώς και η απογοήτευση που απορρέει από αυτό εξηγεί μεγάλο μέρος της βίας και της επιθετικότητας που φθείρει τις ζωές και τις κοινωνίες μέσα στον καπιταλισμό.”

Παράλληλα υπάρχει ισχυρή σύνδεση ανάμεσα στο επίπεδο της ταξικής πάλης και την εμφάνιση ψυχικών προβλημάτων μέσα στην κοινωνία. Η συλλογική αντίσταση απέναντι στην καταπίεση, την εκμετάλλευση και αλλοτρίωση μπορεί να έχει θετικό αντίκτυπο και στην ψυχική μας υγεία. Όταν παλεύουμε συλλογικά αντιλαμβανόμαστε τη δύναμη που έχουμε κι αρχίζουμε κι αμφισβητούμε την απαισιοδοξία και την αίσθηση ότι είμαστε αβοήθητοι και αβοήθητες. “Αυτή η πρωτόγνωρη αίσθηση να είσαι κομμάτι ενός συλλογικού φορέα και της δυνατότητας να επηρεάσεις τα πράγματα γύρω σου με τρόπους που δεν είχες ιδέα ότι υπάρχουν –αυτή διαμόρφωσε τον ορισμό που έχω για την επανάσταση: δε πρόκειται για ένα χρονικά προσδιορισμένο συμβάν, ούτε για μια εναλλαγή κανόνων και προσώπων στην ιεραρχία, Πρόκειται για μια ψυχική κατάσταση. Το συναίσθημα ότι τίποτα δεν μπορεί να είναι το ίδιο απ’εδώ και μπρός”.

Η αντίληψη για τις ρίζες της ψυχικής δυσφορίας μας δείχνει την κατεύθυνση για το τι είδους υπηρεσίες ψυχικής υγείας διεκδικούμε αλλά παράλληλα και σε ποιον κόσμο στοχεύουμε. Γράφει στο τέλος του βιβλίου: “Σε αυτή την κατάσταση, η προτεραιότητα για όλους και όλες εμάς που θέλουμε να βελτιωθεί τόσο η δική μας ψυ-

χική υγεία όσο και των γύρω μας δεν μπορεί παρά να είναι διττή. Κατ' αρχήν πρόκειται για τη συμμετοχή μας σε συλλογικούς αγώνες για περισσότερες και καλύτερες υπηρεσίες ψυχικής υγείας, με άλλα λόγια στην προσπάθειά μας να στηρίξουμε την επιστροφή από τις γραμμές ανησυχίας στα πρόσωπα των ανθρώπων, στις γραμμές απεργιακής περιφρούρησης. Παράλληλα βέβαια, δεν μπορεί παρά να αγωνιζόμαστε και για έναν κόσμο στον οποίο αυτές οι υπηρεσίες δεν θα είναι πλέον αναγκαίες." Είναι ένα βιβλίο που αξίζει να διαβαστεί από όλους και όλες.

Λίλιαν Μπουρίτη

Ουκρανία: Σταυροδρόμι ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών (2η έκδοση - συμπληρωμένη) Λέανδρος Μπόλαρης

146 σελίδες, 10€

Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο

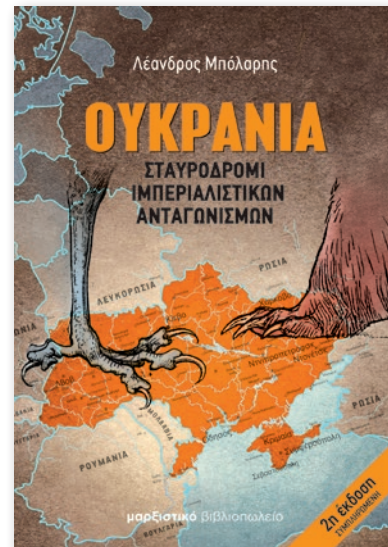
Κλείνουμε δύο μήνες από τον πόλεμο που ξεκίνησε με τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία και έχει προκαλέσει μία ανθρώπινη τραγωδία. Σύμφωνα με το Γραφείο Δικαιωμάτων του ΟΗΕ περίπου 1.500 άμαχοι έχουν βρεί τον θάνατο. Στην πραγματικότητα οι αριθμοί είναι υψηλότεροι και όσον αφορά τους αμάχους αλλά και τους δεκάδες χιλιάδες νεκρούς φαντάρους και απο τα δύο στρατόπεδα. Η φρίκη του πολέμου αποτυπώνεται στους χιλιάδες ανθρώπους που βρίσκονται στα καταφύγια και στο κύμα των προσφύγων από την Ουκρανία. Ο ΟΗΕ εκτιμά ότι πάνω από 10 εκατομμύρια άνθρωποι, δηλαδή το 1/4 του πληθυσμού έχουν εγκαταλείψει τα σπίτια τους, εκ των οποίων περίπου 4.2 εκατομμύρια είναι "εξωτερικοί" πρόσφυγες που κατέφυγαν σε άλλες χώρες ενώ περίπου 6 εκατομμύρια είναι "εσωτερικοί" πρόσφυγες. Σε αυτό το γκρίζο φόντο γίνεται επιτακτική

η ανάγκη για την παρέμβαση του εργατικού κινήματος και της αριστεράς.

Συμβολή σε αυτή τη συζήτηση είναι η επικαιροποιημένη 2η έκδοση του βιβλίου του Λέανδρου Μπόλαρη «Ουκρανία – Σταυροδρόμι ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών» από το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο. Κυκλοφόρησε μαζί με ένα ολόκληρο νέο κεφάλαιο για τις πρόσφατες εξελίξεις και τη Διακήρυξη της Διεθνιστικής Σοσιαλιστικής Τάσης καθώς και την ανακοίνωση του ΣΕΚ για τον πόλεμο.

Η εισαγωγή της πρώτης έκδοσης αυτού του βιβλίου, που είχε κυκλοφορήσει τον Οκτώβρη του 2014, επεσήμεινε: «Η αφετηρία μας πρέπει να είναι ότι την 'κάθαρση' στην ουκρανική τραγωδία δεν μπορούν να τη φέρουν από μηχανής θεοί, δηλαδή οι παρεμβάσεις των 'Μεγάλων Δυνάμεων', της ΕΕ και των ΗΠΑ από τη μια μεριά και της Ρωσίας από την άλλη. Αντίθετα, αυτές οι ιμπεριαλιστικές δυνάμεις είναι άμεσα υπεύθυνες για το δράμα της Ουκρανίας». Όταν γράφονταν αυτές οι γραμμές, ο πόλεμος ρήμαζε την ανατολική Ουκρανία. Οχτώ χρόνια μετά διαλύει όλη τη χώρα. Γι' αυτό χρειάζεται να σταθούμε στην ίδια την Ουκρανία και τον τρόπο που έχει (ξανα)γίνει «Σταυροδρόμι των ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών».

Ο πόλεμος στην Ουκρανία πυροδοτήθηκε από την όξυνση των ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών σε παγκόσμιο επίπεδο. Η Κίνα έχει αναδειχθεί σε κύριο ανταγωνιστή των ΗΠΑ σε οικονομική βάση κάτι που της επιτρέπει να αναπτύξει με μεγάλη δυναμική της στρατιωτική της ισχύ. Κάτω από αυτό το πρίσμα οι ΗΠΑ προσπαθούν να οικοδομήσουν συμμαχίες που θα περιορίσουν την εξάπλωση και επιρροή του Κινέζικου Ιμπεριαλισμού. Η κρίση στην Ταϊβάν είναι αντανάκλαση αυτού του ανταγωνισμού. Ο Μπάιντεν θέλησε να στείλει ένα μήνυμα στον Ζι Ζιπίνγκ, τον πρόεδρο της Κίνας ότι η Ουάσινγκτον δε πρόκειται να αποδεχτεί οποιαδήποτε απόπειρα του Πεκίνου να εντάξει βίαια τη Ταϊβάν στο κινέζικο κράτος. Ο Ζι απάντησε στηρίζοντας

τον Πούτιν στην Ουκρανία. Το αποτέλεσμα είναι ένας κατακερματισμός των κρατών σε παγκόσμιο επίπεδο σε αντίπαλα ιμπεριαλιστικά στρατόπεδα.

Στην Ουκρανία συγκρούονται στρατιωτικά οι ΗΠΑ επικεφαλής του ΝΑΤΟ, με την στήριξη της ΕΕ, με τη Ρωσία του Πούτιν. Είναι ένας άδικος και αντιδραστικός πόλεμος και από τις δυο μεριές. Εδώ είναι απαραίτητη μια ανάλυση για τη φύση του ιμπεριαλισμού. Όπως αναφέρει ο συγγραφέας: "Για να μπορέσουμε να αντιπαρεθούμε αποτελεσματικά στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις και πολέμους χρειάζεται να αξιοποιήσουμε δημιουργικά την "κλασική" θεωρία για τον ιμπεριαλισμό που διατύπωσαν ο Λένιν και ο Μπουχάριν στην διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου. Δηλαδή να τον αντιμετωπίσουμε όχι σαν μία "αυτοκρατορία" που απλώνεται σε όλον τον πλανήτη αλλά σαν ένα σύστημα αντιμαχόμενων κρατών και κεφαλαίων. Ο σημερινός ιμπεριαλισμός θυμίζει πολύ τον ιμπεριαλισμό της εποχής του Λένιν από αυτήν την άποψη. Ένας "πολυπολικός" ιμπεριαλισμός- ένα σύστημα ιμπεριαλιστών που τσακώνονται, συμφωνούν και τσακώνονται ξανά, με νέες δυνάμεις να αναδύονται, οι συσχετισμοί ανάμεσά τους να αλλάζουν".

Γι' αυτό το σύνθημα "ούτε ΝΑΤΟ ούτε Πούτιν" που πρόβαλε το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα είναι οδηγός

για την αριστερά όσον αφορά τον πόλεμο Δύσης και Ρωσίας στην Ουκρανία σήμερα. Η πτώση των καθεστώτων του ανατολικού μπλοκ σήμανε την γεωπολιτική επέκταση της ΕΕ και του ΝΑΤΟ προς την Ανατολή, προκειμένου η ΕΕ και οι ΗΠΑ να αξιοποιήσουν την υποχώρηση του βασικού μεταπολεμικού ανταγωνιστή τους, της Ρωσίας. Ήταν δεδομένο ότι μόλις αυτό το κύμα θα έφτανε στην αυλή της Ρωσίας (όπως έγινε με τη Γεωργία το 2008 ή με την Ουκρανία σήμερα), το ρωσικό κράτος θα αντιδρούσε, ειδικά σε μια περίοδο που ο Πούτιν επιχειρεί μια επιστροφή της ρωσικής ισχύος.

Όπως αναφέρει το εισαγωγικό κεφάλαιο του βιβλίου: «Η Ουκρανία με έκταση μεγαλύτερη από τη Γαλλία, είναι πλούσια σε μεταλλεύματα και άνθρακα και διαθέτει το 1/4 των πιο εύφορων εδαφών στον κόσμο, της λεγόμενης «μαύρης γης». Είναι σημαντική δίοδος των κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου προς τη Δύση. Και το πιο σημαντικό, έχει κρίσιμη γεωστρατηγική σημασία. Ο Ζμπίγκνιου Μπρεζίνσκι, ο «εγκέφαλος» της αμερικάνικης διπλωματίας για δεκαετίες, έγραφε σε ένα βιβλίο το 1997: «Η Ουκρανία, ένας νέος και σημαντικός χώρος στην ευρωπαϊκή σκακιέρα, είναι ένας γεωπολιτικός άξονας». Γι' αυτό ήταν και παραμένει στόχος της επέκτασης στα ανατολικά του ΝΑΤΟ και της ΕΕ, των νικητών του Ψυχρού Πολέμου. Και από την άλλη παραμένει το «εγγύς εξωτερικό», το «στρατηγικό βάθος» του ρωσικού ιμπεριαλισμού».

Ο Πούτιν επιστρατεύει τον μεγαλορωσικό εθνικισμό ως ιδεολογικό στήριγμα και κατηγορεί τον Λένιν και τους μπολσεβίκους ότι επινόησαν την ύπαρξη ενός ανύπαρκτου έθνους, της Ουκρανίας και του έδωσαν κρατική υπόσταση για να κρατηθούν στην εξουσία στην διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου μετά την Επανάσταση του Οκτώβρη του 1917. Όπως γράφει ο Μπόλαρης «Η Αυτοκρατορία των Τσάρων ήταν μία “φυλακή των Λαών”. Δεκάδες έθνη ζούσαν κάτω από την μπότα ενός απολυταρχικού καθεστώτος χωρίς κανέ-

να δικαίωμα. Για την Τσαρική Αυτοκρατορία δεν υπήρχαν καν Ουκρανοί: ήταν “Μικροί Ρώσοι” (σε αντίθεση με τους “μεγάλους”). Όχι μόνο δεν υπήρχε ούτε ένα σχολείο που να διδάσκεται η ουκρανική γλώσσα, αλλά μέχρι και το 1905 η ίδια γλώσσα ήταν απαγορευμένη. Η λέξη “χαχόλος” ήταν ο περιφρονητικός όρος για τους Ουκρανούς “χωριάτες”. {...} Η πολιτική της “ουκρανοποίησης” ήταν επίσημη πολιτική της ΕΣΣΔ και κομμάτι μίας γενικότερης προσπάθειας που ονομάστηκε “κορνεζιάτσια” (“ρίζωμα” σε ελεύθερη απόδοση) και αφορούσε την ενίσχυση όλων των μη ρώσικων μειονοτήτων και εθνών που βρέθηκαν στα σύνορα της ΕΣΣΔ. Βασικός πυλώνας αυτής της πολιτικής ήταν η προαγωγή των γλωσσών των καταπιεσμένων εθνών. Η “ουκρανοποίηση” είχε τεράστια σημασία. Ήταν η έμπρακτη απόδειξη ότι οι μπολσεβίκοι δεν ήταν η συνέχεια της τσαρικής καταπίεσης με σοσιαλιστικά και “ταξικά” σύμβολα και φρασεολογία αλλά η άρνησή της. Το 1922 δεν κυκλοφορούσε καμία εφημερίδα στα ουκρανικά. Στις αρχές της δεκαετίας του 30 είχαν φτάσει τις 373. Υπήρχαν 86 ουκρανικά θέατρα, 12 Εβραϊκά και μόλις 3 ρώσικα. Το 1928, το 62,5 % της συνολικής κυκλοφορίας των εφημερίδων καλυπτόταν από εφημερίδες που γράφονταν στα ουκρανικά.»

Το βιβλίο εξετάζει την σημερινή σύγκρουση κάτω από την επίδραση τριών σημαντικών παραγόντων. Τους καυγάδες μεταξύ των ολιγαρχών στην Ουκρανία, το κίνημα του Μαιντάν όπως ονομάστηκε το αντικυβερνητικό κίνημα ενάντια στον Γιανουκόβιτς το 2014 και τις ενδοιμπεριαλιστικές συγκρούσεις για τον έλεγχο της χώρας που οδήγησαν μέχρι τον πόλεμο.

Ένα αιώνα πριν οι επαναστάτες, όπως ο Λένιν και η Λούξεμπουργκ, που αντιτάχτηκαν στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο χρειάστηκε να επιχειρηματολογήσουν ενάντια στα ψέματα και την προπαγάνδα των αρχουσών τάξεων που έρχονταν εκατομμύρια νέους εργάτες και αγρότες στο σφαγείο. Χρειάστηκε, επίσης, να εξηγή-

σουν ότι το κριτήριο της Αριστεράς για να πάρει θέση σε έναν πόλεμο, δε μπορεί να είναι ποιος έριξε την πρώτη τουφεκιά, ποια πλευρά έκανε την πρώτη επιθετική κίνηση ή έστειλε πρώτη το στρατό της σε ξένα εδάφη. Ο Λένιν έγραφε “Όταν ο πόλεμος διεξάγεται ανάμεσα σε δύο ομάδες αρπακτικών και καταπιεστών, μόνο και μόνο για το μοίρασμα του πλιάτσικου, για το ποιος θα στραγγαλίζει περισσότερους λαούς, ποιος θα αρπάξει περισσότερα, τότε το ζήτημα ποιος ξεκίνησε αυτόν τον πόλεμο, ποιος τον κήρυξε πρώτος κλπ, δεν έχει καμία οικονομική ή πολιτική σημασία. Ο Καρλ Λήμπνεχτ, ο σύντροφος της Ρόζας Λούξεμπουργκ στην Ένωση Σπάρτακος, έγραφε μετά το ξέσπασμα του Α΄ Παγκόσμιου Πόλεμου: «Ο κύριος εχθρός κάθε λαού είναι στην ίδια του τη χώρα». Αυτό το σύνθημα είναι εντελώς επίκαιρο σήμερα σε Δύση και Ανατολή. Γι' αυτό, η πάλη ενάντια στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο σημαίνει και πάλι ενάντια στις κυρώσεις που επιβάλλει το «δικό μας» ιμπεριαλιστικό στρατόπεδο, η «δική μας» άρχουσα τάξη και η κυβέρνηση του Μητσοτάκη. Οι έλληνες εφοπλιστές κάνουν πάρτυ κερδών με την μεταφορά υγροποιημένου αερίου ενώ η πλειοψηφία του κόσμου ζει σε παγωμένα διαμερίσματα και αδυνατεί να πληρώσει τους λογαριασμούς.

Η δεύτερη (συμπληρωμένη) έκδοση αυτού βιβλίου –που εντάσσει την ουκρανική κρίση σε μια συνολική μαρξιστική ανάλυση των ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών και της ιστορικής πορείας της Ουκρανίας από τις αρχές του 20ου – είναι ένα πολύτιμο εργαλείο για να κατανοήσουμε τις αιτίες του πολέμου, αλλά και για να οργανώσουμε ένα ισχυρό αντιπολεμικό κίνημα που να βάλει τέλος σε αυτήν την βαρβαρότητα.

Κώστας Πολύδωρος

ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΟΛΕΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΝ

Μια μέρα με
επαναστατικές
ιδέες και
συζητήσεις

**22
ΜΑΗ**

11πμ-7μμ

**Νομική
Σχολή
ΑΘΗΝΑ**

11πμ-1μμ Ο ιμπεριαλισμός σήμερα

Σωτήρης Κοντογιάννης

«Σοσιαλισμός από τα Κάτω»

Χρίστος Τουλιάτος

Αριστερή Ανασύνθεση

**1.30μμ-3μμ Πώς φτάσαμε από
τη Ρωσία του Λένιν
στη Ρωσία του Πούτιν;**

Λίλιαν Μπουρίτη

Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα

Λέανδρος Μπόλαρης

συγγραφέας

3.30μμ-5μμ Η Αριστερά και ο πόλεμος

Βανίνα Τζουντιτσέλι

ΝΡΑ, Γαλλία

Πάνος Γκαργκάνας

Εργατική Αλληλεγγύη

**5.30μμ-7μμ Να ανατρέψουμε τη ΝΔ,
να χτίσουμε εργατική
εναλλακτική**

Κώστας Καταραχιάς

ΔΣ ΕΙΝΑΠ

Θωμάς Σίδερης

δημοσιογράφος

Μαρία Στύλλου

Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα

Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα

www.sekonline.gr • sek@otenet.gr • τηλ. 2105221509